130815		DİA

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ

Madde Yayınlandıktan Sonra Gelen Doküman **03.05.2017**

Leiser, Gary
Mehmed Fuad Köprülü, "Turkish civilization in Anatolia in the Seljuk period". (Résumé: Mehmed Fuad Köprülü, "La civilisation turque en Anatolie à l'époque seldjukide"; Περίληψη: Μεχμέντ Φουάτ Κιοπρουλού, "Ο τουρκικός πολιτισμός στην Ανατολία κατά τη σελτζουκική περίοδο".) .-- 2000 ISSN: 1284-1935 : Mésogeios, vol. 9-10 pp. 37-82, (2000)

; Köprülü, Mehmed Fuad

Köprülü M.F
130815
Wittek Paul
210333

155 LINDNER, Rudi Paul. **Wittek and Köprülü.** *Journal of the Royal Asiatic Society*, 26 i-ii (2016) pp. 333-340. "The friendship and enmity between Paul Wittek and Fuad Koprulu form one of the most interesting episodes in the development of Turcology."

01 Mayıs 2019

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

ضیا ، نشوه ، ابدی رقص ونغمه ، بوسه آب
تراوله ، بنجه ستانه آه و حسرتله ...
سحرلرده کولکه ، تاشان چراغلر جوه ،
قمر بخار خیالات ایچینده بر سیمابی ...

فیلی زاده

Türk Dili, sy. 804, 2018 Ankara, s. 18-27.

Mehmed Fuad Köprülü
130815

D127
Türkiye Diyanet Vakfı Kütüphanesi İslâm Araştırmaları Merkezi
03 Mart 2019
MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

KÖPRÜLÜZADE MEHMED FUAD*

Martin HARTMANN**

Mehmed Fuad [Mehmet Fuat] Bey'i *Fecr-i Âtî*'de tanıdım. İki nahif omuz, narin ve zayıf bir vücut üzerinde pek kıymetli bir baş gezdiren[1]

* Yan sayfadaki resim: *Nevsal-i Millî*, Artin Asaduryan ve Mahdumları Matbaası, Dersaadet [İstanbul] 1330/1914, s. 251.
Resmin altında kendi el yazısı ve imzasıyla Mehmed Fuad Köprülü'nün aynı eserin 253. sayfasına alınmış *Sadabat Akşamları* başlıklı şiirinin ilk kıtası:

Ziya, füsun, ebedi raks u nağme, busiş-i âb.
Teraneler, nice mestane âh u hasretler...
Sularda gölgeli, nazan çerağlar titrer;
Kamer buhar-ı hayalat içinde bir şeb-tâb

** Hartmann, Dichter der neuen Türkei / Yeni Türkiye'nin Şairlerine, Cumhuriyet Dönemi'nde Aykaç soyadıyla karşımıza çıkan Fazıl Ahmet'in 1914 tarihli *Nevsal-i Millî*'de Fuad Köprülü için yazdığı biyografiyi / hayat hikâyesini -bazı ekleme ve çıkarmalarla Almancaya çevirerek olduğu gibi almış. Biz; Hartmann'ın Fazıl Ahmet'ten çevirdiği metni, bir daha Türkçeye çevirmek yerine, onun *Nevsal-i Millî*'deki özgün biçimini vereceğiz. Burada çıkardığı cümleleri, altını çizerek gösterdik: krş. Fazıl Ahmet, "Köprülüzade Mehmed Fuad Bey", *Nevsal-i Millî*, s. 252-253.; Martin Hartmann, "Köprülüzade Mehmed Fu'ad", *Dichter der neuen Türkei*, (Yayımlayan: Georg Kampffmeyer), Der Neue Orient, Berlin 1919, s. 91-95. Yine Hartmann'ın söz konusu metninde 3 dipnot bulunmaktadır. Bunlar alt metinde bizim dipnotlarımızla karıştırılmaması için "Hartmann:" biçiminde verilmektedir.
Büyük ölçüde Martin Hartmann'ın yazım ve noktala işaretlerine uyulmaya çalışıldı. Ancak yazarın alıntıladığı özgün metnin yazım ve noktalama işaretleri de -karışıklığa yol açmadığı durumlarda- gösterildi. Hartmann; metninde, hem köşeli hem de yay ayraç kullanmaktadır. Dolayısıyla bizim açıklamalarımız diğer bir ayraç biçimi { } içinde gösterilmektedir. Ayrıca alıntılanan metin yeni harflere aktarılırken çeviri yazı işaretleri kullanılmadı. Söz konusu yazımda uzunlukların gösterilmesinin zorunlu olduğu durumlarda düzeltme işaretinden " ^ ", ayın ve hemzelerin gösterilmesinin zorunlu olduğu durumlarda kesme işaretinden " ' " yararlanılmıştır. Yine de yazımızda karışıklığa yol açar endişesiyle genelde uzunlukların, ayın ve hemze gibi ses değerlerinin yeni yazıya yansıtılmasından kaçınılmıştır. Söz konusu her iki metin, karşılaştırılarak -bütün açıklamalarıyla birlikte- Mustafa Atiker tarafından yayımlanmaktadır.
Ayrıca daha önce dergimizin Ekim 2018 tarihli 802. sayısının 21-31. sayfaları arasında yer alan *İzzet Melih [Devrim] I* metninde bazı okuma yanlışları saptanmıştır. Buna göre
a. Sayfa 22, paragraf 2, satır 3'teki sözcük "tenebbü" değil "tetebbu" okunmalı ve 15 numaralı dipnottaki açıklama da "Güçlü bir araştırma iştihasıyla inceliyordu" biçiminde değiştirilmelidir.
b. Sayfa 23, paragraf 3, satır 2 ve 3'teki tamlamada, ikinci sözcük "ahyer" değil "ahîr" okunmalı ve 38 numaralı dipnottaki açıklama da "En son kuşağın" biçiminde olmalıdır.

ELEŞTİRİ / İNCELEME

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN
Mehmed Fuad Köprülü
130815
01 Temmuz 2019

Mehmed Emin Paşa served in the highest ranks of the Tanzimat administration and was a member of several councils: Tophane Meclisi (Ṭopkhāne Meclisi) in 1255/1839; Dar-ı Şura-yı Askeri (Dār-ı Şūrā-yi ʿAskeri, Deliberative Council of the Army), in 1256/1840; and the Mecalis-i Aliye (Mecālis-i ʿAlīye, High Councils) in 1273/1857, 1275/1858, and 1282/1865). He also headed the Meclis-i Ali-i Tanzimat (Meclis-i ʿAlī-i Tanẓīmāt, Tanzimat council) in 1271/1855 and 1274/1858 and the Meclis-i Vala-yı Ahkâm-ı Adliye, (Meclis-i Vālā-yı Ahkām-ı ʿAdliyye, Supreme Council of Judicial Ordinances) in 1283/1866. Moreover, he served as grand vizier three times, in 1270/1854, 1276/1859, and 1276/1860, and during his third term, he led a commission to Rumelia to supervise the application of the Tanzimat reforms in the region. This was the first time a grand vizier made such a major tour of inspection. He visited the Danubian coast, and many controversial issues such as Bulgarian demands for a separate church and land disputes between *timar* (*tīmār*, fief) holders and peasants were discussed and resolved. State officials and local council members accused of maladministration and corruption were also tried and sentenced.

Mehmed Emin Paşa died in Istanbul, on 23 Cemaziülahır (Jumādā II) 1288/9 September 1871. He was buried in the small graveyard next to the tomb of Sultan Mahmud (Maḥmūd) II (r. 1222–54/1808–39).

Bibliography

İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Osmanlı devrinde son sadrazamlar* (Istanbul 1940), 83–100; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî* (Istanbul 1996), 1037–8; Sinan Kuneralp, *Son dönem Osmanlı erkân ve ricali (1839–1922)* (Istanbul 1999), 94; Yonca Köksal and Davut Erkan, *Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa'nın Rumeli teftişi*, Istanbul 2007.

Yonca Köksal

Köprülü, Mehmed Fuad

Considered the founder of Turkish national historiography, **Mehmet Fuad Köprülü** (1890–1968) started his career as a sociologist, poet, and student of literature. As a descendent of eleventh/seventeenth-century grand viziers, he maintained a close identification with Ottoman history while hesitantly adapting to Republican Turkey's political and ideological requirements.

Educated in Ottoman primary and secondary schools *(rüşdiye* and *idadi)*, Köprülü enrolled in the law school of Istanbul University (Darülfünun), but left because of its "pedestrian" level, a claim that branded him as arrogant and elitist. Actually, Köprülü was an autodidact who mastered Arabic and Persian, used his family's library to acquire a sound knowledge of Islam and Seljuk (Saljūq) history, and learned French to become acquainted with Western thought. His early articles (from 1908 and 1909) on literature for *Servet-i Fünun (Thervet-i Fünūn*, "Riches of the Arts"), the leading modernist review, included valuable pieces on Şeyh Galib (Shaykh Ghālib, d. 1213/1799). In 1909, he also translated Gustave LeBon's *The psychology of peoples* and wrote a series of articles about Western sociologists. After the İttihat ve Terakki Cemiyeti (İttiḥād ve Teraqqī Cemʿiyyeti, Committee of Union and Progress, CUP) revolution of 1908, Köprülü opposed the Turkification of the language until, profoundly shaken by the atrocities committed against the Turks and Muslims in the Balkan War of 1912–3,

Köprülü Mehmed Fuad
(130815)
21 ŞUBAT 2012

صاحب‌السیف والقلم والعلم جز در باب او صادق نباشد.» و در جایی دیگر می‌گوید: «خطی خوب و خلق و خلقی بشکوه و فرهمند، بلاغتی فصیح و عبارتی بلیغ داشت.» وی سرانجام پس از درگذشت علاءالدین‌کی‌قباد (۶۳۴ ق)، با بی‌مهری کی‌خسرو دوم سلجوقی (۶۳۴ ـ ۶۴۴ ق) مواجه شد و به فرمان سعدالدین کوپک در دژ کاوله، از توابع قونیه، کشته شد (۶۳۶ ق). بیش‌ترین یادکرد و شرح کارهای نظامی و سیاسی او در تاریخ ابن‌بی‌بی آمده است. کمال کامیار در نظم و نثر فارسی و عربی توانا بود و به حکمت اشراق سهروردی (۵۴۹ ـ ۵۸۷ ق) علاقهٔ فراوان داشت. دو بیت از اشعار عربی او که در پاسخ به دو بیت از سهروردی سروده شده، در تاریخ ابن‌بی‌بی آمده است. جمال خلیل شروانی دو رباعی از او را در کتاب خود آورده است. این رباعی از او است: «زلفین تو را ای صنم سیمین بر ـ دیدم که نهاده بر کمرگاه تو سر / جز زلف تو حلقه گشته برطرف کمر ـ بر هیچ کمر حلقه ندیدم عنبر.»

منابع: اخبار سلاجقهٔ روم، در صفحات فراوان؛ اشراق و عرفان، ۳۹۰؛ تاریخ ادبیات در ایران، ۱۲۱۴/۳؛ تاریخ نظم و نثر، ۱۷۸؛ زبان و ادب فارسی در قلمرو عثمانی، ۷۲ ـ ۷۳؛ زندگانی مولانا جلال‌الدین محمد، ۲۷، ۲۸، ۱۸۶ ـ ۱۸۷؛ سیرت جلال‌الدین مینکبرنی، ۲۳۴، ۲۳۶، ۳۶۴، ۳۷۷، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷؛ قصهٔ غربت غربی، ۲۰؛ نزهة‌المجالس، ۳۶۵؛ نگاهی به روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۳۳، ۷۸، ۷۹.

معصومی

کمال‌محمد نامق ← نامق‌کمال

کمالی، کمال‌الدین‌محمد فرزند احمد ← تاش‌کوپرولوزاده

کمالی چلبی (ka.mā.li-ye.ča.la.bi)، محمد، مشهور به بالاتی‌زاده/ بلاطی‌زاده و دفتردارزاده، فرزند عبدالله، ـ ۹۰۳ ق، شارح، مترجم و شاعر عثمانی. برخی منابع درگذشت وی را ۹۶۰ ق نیز یاد کرده‌اند. به نوشتهٔ محمدطاهر بورسوی، وی اشعاری الهام گرفته از طبیعت سروده است. از آثارش: ترجمان‌الدستور فی حوادث‌الازمان والدهور که ترجمهٔ روضة‌الصفای خواندمیر از فارسی به ترکی است (استانبول، ۱۲۵۸ ق)؛ شرح مثنوی معنوی. گویا وی تألیف کتابی در تاریخ عمومی را نیز آغاز کرده بوده که به پایان نرسانده است.

منابع: ایضاح‌المکنون، ۲۸۰/۱؛ پارسی‌نویسان آسیای صغیر، ۵۴؛ عثمانلی مؤلفلری، ۱۲۲/۳؛ فهرس‌المخطوطات‌التركية‌العثمانية، ۱۶۵/۱؛ فهرس‌المطبوعات‌التركية‌العثمانية، ۳۳۲/۲؛ قاموس‌الاعلام، ۳۸۸۷/۵؛ نگاهی به روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۲۴۲؛ هدیة‌العارفین، ۲۴۵/۲؛

Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi, 5/274.

معصومی

کنزالتحف (kan.zot.to.haf)، کتابی به فارسی در موسیقی، نوشتهٔ امیربن‌خضر مالی قرامانی (ز ۷۵۶ ق). مؤلف این اثر را در ۷۵۶ق به پایان رسانده و در دیباچهٔ آن از کسی با نام غیاث‌الدین حسینی سخن گفته و وی را مدح کرده است. کنزالتحف در یک مقدمه و چهار مقاله تدوین شده است. مقدمه در بیان «شرف این صناعت بر دیگر صناعات»، سبب تألیف این اثر و نیز در بیان داستان مرموز فکر و خیال است. مقالهٔ یکم در علم موسیقی، در دو بخش است: حدود و تعریفات موسیقی و علت اسباب حدت و ثقل عوارض. مقالهٔ دوم در علم موسیقی، در دو بخش است: تعریف عود و تسویهٔ اوتار آن و استخراج ادوار و آوازها از آن و تشریح ایقاعات سبعهٔ مشهور و انتقال سخن. مقالهٔ سوم در تصنیع سازها و تعدیل آن است. مقالهٔ چهارم در وصیتی است که طالبان این فن را به کار آید و بیان اشعاری است که مناسب تألیفات باشد. آغاز این اثر چنین است: «شکر و سپاس بی‌حد و قیاس سزاوار حضرت آن پادشاهی که سراپردهٔ عظمتش...» مؤلف این اثر را در ۷۵۶ ق به انجام رسانده است.

منابع: تاریخ نظم و نثر، ۱۹۴/۱؛ زبان و ادب فارسی در قلمرو عثمانی، ۱۴۰؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی، ۳۹۰۳ ـ ۳۹۰۴.

محمدی

کوپرولو (kop.ru.lu)، محمدفؤاد، مشهور به کوپرولوزاده، فرزند اسماعیل فایض‌بی، استانبول ۱۸۹۰ ـ همان‌جا ۱۹۶۶م، نویسنده، تاریخ‌نگار، ادیب، سیاستمدار و پژوهشگر ترکیه. پدرش از نسل محمدپاشا کوپرولو (ـ ۱۰۷۲ ق) صدراعظم پرآوازهٔ محمد چهارم عثمانی (۱۰۵۸ ـ ۱۰۹۹ ق)، بود. محمد

به سرپرستی: حسن انوشه، دانشنامهٔ ادب فارسی، جلد ششم ـ تهران ۱۳۸۳
ادب فارسی در آناتولی و بالکان

130815

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ

1 NİHAL KÜMÜŞTAŞ, Servet-i Fünûn dergisindeki yazıları ışığında Köprülü-zâde Mehmed Fuad, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012

2 DOĞAN KAPLAN, Fuat Köprülü'ye göre Anadolu Aleviliği, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2002

Gobineau, Renan, Humboldt . . . "[43] But why then did Said not actually discuss the works of Gobineau and Humboldt? (Incidentally, the appearance of the geographer, mineralogist and botanist Alexander Humboldt in "the official genealogy of Orientalism" is even more mystifying than that of Gobineau, since Humboldt wrote nothing about the Middle East, Arabs or Islam and is chiefly famous for his travels in Latin America.)

Said also noted that Renan and Gobineau shared a common Orientalist and philological perspective and that Renan took ideas from Gobineau for his *Histoire générale*, but he does not say what these were.[44] The conviction grows that Said had never actually read Gobineau, or Humboldt. And that his acquaintance with Renan was of the slightest. Their names come up many times in Said's book, but not what they actually wrote. Gobineau was an anti-imperialist, who believed that the British would and should lose India and that the French should take great pains to avoid acquiring an empire. He was certainly a racist (though one who admired Jews and despaired about Aryans) and he was just possibly an Orientalist, but the eccentricity of his ideas means that it is difficult, or rather impossible to fit him (or for that matter his critical admirer, the anti-imperialist Edward Granville Browne) into some banal thesis about the collusion of nineteenth-century Orientalism with imperialism.

irwin960@btinternet.com

ROBERT IRWIN
School of Oriental and African Studies, University of London

26 Temmuz 2016
MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

D440

[43] Edward Said, *Orientalism* (London, 1978), p. 99.
[44] Ibid., p. 150.

Wittek and Köprülü

Mehmed Fuad Köprülü 130815
Wittek Paul 21933

26 Temmuz 2016
MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

RUDI PAUL LINDNER*

Abstract

The friendship and enmity between Paul Wittek and Fuad Koprulu form one of the most interesting episodes in the development of Turcology. This contribution examines the ebb and flow of that relationship as well as some of the other victims who suffered on the sidelines.

In 1938 the Royal Asiatic Society published *The Rise of the Ottoman Empire* by Paul Wittek, based upon lectures he had delivered in London a year before. In this little book he offered for the first time in English the Strong Wittek Thesis, in which zeal for the holy war became the engine fuelling Ottoman success (and its disappearance leading to doom: "It is not surprising that [the Ottomans] failed the test of the Great War and disappeared forever").[1]

Wittek began with a brief review of the scholarly literature on the formation of Ottoman history, of which there was little. In particular, he discussed "the eminent Turkish scholar Mehmed Fuad Köprülü", whose recent book he found wanting: "Unfortunately in this book the investigations are limited to the earliest epoch and do not go beyond the beginning of the fourteenth century. All the questions which are especially important for explaining the development towards an empire are therefore completely missing in this work".[2] Wittek soon went further. Building on his earlier detection of interpolations and his demolition of the early Ottoman dynastic genealogies, he commented: "The fact that such an interpolation, which splits the whole genealogical connection, was possible and could establish itself proves that any tribal feeling, if such ever existed, had already disappeared".[3] He added: "Yet even Fuad Köprülü has not been able to renounce this tradition, and he still

*I am indebted to Professor David Morgan for a number of reasons. First, he shares my affection for the late piano sonatas of Schubert and Beethoven; second, he offered me support at a crucial point in my career; third, Professor Morgan and my own master, Professor John Masson Smith, Jr., provide models of serenity and humility in their discussions of scholarly differences. What follows, on the other hand, is a story of boys who did not play nicely with each other.

[1] Paul Wittek, *The Rise of the Ottoman Empire* (London, 1938), pp. 2–4; Wittek, *The Rise of the Ottoman Empire, Studies in the History of Turkey, Thirteenth-Fifteenth Centuries*, (ed.) Colin Heywood (London, 2012), p. 35. Cf. Rudi Paul Lindner, "Stimulus and justification in early Ottoman history", *Greek Orthodox Theological Review* 27 (1982), pp. 207–224. There is a Weak Wittek Thesis, admitting of additional factors; for its demolition see Colin Imber, "What does Ghazi actually mean?", in Çiğdem Balım-Harding and Colin Imber (eds.), *The Balance of Truth, Essays in Honour of Professor Geoffrey Lewis* (Istanbul, 2000), pp. 165–178.

[2] Wittek, *Rise*, p. 5; Wittek, *Rise*, (ed.) Heywood, p. 36.

[3] Wittek, *Rise*, p. 9; Wittek, *Rise*, (ed.) Heywood, p. 39, and see Lindner, "Stimulus and justification", p. 217.

JRAS, Series 3, 26, 1-2 (2016), pp. 333–340
doi:10.1017/S1356186315000589

© The Royal Asiatic Society 2016

London

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

MEDENİYET PROJELERİNİN İNŞA SÜRECİNDE ÇAĞDAŞ İSLÂM DÜŞÜNCESİ

10. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

Türkiye Diyanet Vakfı
İslam Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi
Dem. No: 242389
Tas. No: 109
DOĞ.U

10. Cilt Editörü

Doç. Dr. Selim EREN

Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

İnsan

İstanbul 2015

ORD. PROF. DR. MEHMET FUAD KÖPRÜLÜ HAYATI, ESERLERİ VE TARİHÇİLİĞİ*

(130815)

M. Hanefi Palabıyık**

23 Temmuz 2016
MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

GİRİŞ

Cumhuriyet öncesi tarihimizde Türkleri ve Türkiye'yi anlatan kitapların sayısı şüphesiz az olmuştur. Bu azlık, tarihte çok aktif olan ve birçok coğrafyada iz bırakan bir millet için şaşılacak orandadır. Bu, Türklerin yazıya geçmeye değecek ve yetecek oranda tarihte etkili olmamalarından dolayı olmadığı gibi, tarih yazacak insanlar yetiştirmemiş bulunmamalarından dolayı da değildir. Bununla, tarih kitaplarında Türklere ve Türk ülkelerine hiç yer verilmemiş olduğunu söylemek de istemiyoruz. Kanaatimizce bu azlığın sebebi hususunda sayılabilecek birçok nedenden bahsedilebilir: Birincisi hanedan adlarına göre yazılan tarihçilik, bizim tarih yazıcılığımızda da esastır. Bu nedenle Türklerden bahis veya "Türkler" başlığı yerine Türk devletlerine atıflar ve ayrılmış bölümler vardır. Meselâ; Karahanlılar, Gazneliler, Selçuklular vs. gibi. Tabiî ki, bunların Türk olduğu tasdik edilmekle beraber başlık, bölüm ve kitap isimlerinde milleti ve milliyeti ifade eden cümlelere genelde rastlanmamaktadır. İkincisi ise, tarihte kurulan Müslüman-Türk devletlerinin halifeye tâbî, onunla birlikte mevcut ve kişilikli algılanmasından dolayı, Türklere "Halifelerin Tarihleri" içerisinde, yani "İslâm ümmetinin bir parçası" olarak yer vermişlerdir. Üçün-

* Bu çalışma bir takım değişikliklerle, "Ord. Prof. Dr. Mehmet Fuad Köprülü İlmî Hayatı ve Tarihçiliği, (2. baskı, AKÇAĞ Yay., Ankara, 2005)" adlı eserimden alınmıştır.

** Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi. [e-posta: hanefim@yahoo.com]

137-164

TANZİMAT'TAN GÜNÜMÜZE TÜRK DÜŞÜNCESİ

Cilt 2

13 Subat 2016
MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Cumhuriyet'ten Günümüze

SİYASÎ, İDARÎ VE SOSYAL

Düşünce Temsilcileri

Editör ve Yazar: Süleyman Hayri BOLAY

Türkiye Diyanet Vakfı
İslam Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi
Dem. No: 238704
Tas. No: 920.0956
BOL.T
Ankara
2015

nobel

MEHMET FUAT KÖPRÜLÜ (D. 1890 - Ö. 1966)

S. Hayri BOLAY

Mehmed Fuad Köprülü (130815)

HAYATI VE ESERLERİ

Hayatı

Köprülü Mehmet Paşa'nın ailesinden gelen Mehmet Fuat Köprülü, 1890 yılında İstanbul'da doğmuştur. Baba tarafında onuncu göbekte nesebi Köprülü Fuat Paşa'ya dayanır. Babası Fâiz Bey, annesi Hatice Hanım'dır. Tahsiline, Ayasofya Rüştiyesinde başlamış ve Mercan İdadisi(lise)nde devam etmiştir. İlkyazısı, 15 yaşında, lisede iken *"Musavver Terakki"*de yayımlanmıştır. Kendisi küçüklüğün beri okumaya çok meraklı olup oyuna itibar etmemiştir. Sonra İstanbul Hukuk Fakültesinde devam etmiştir. 1909'da hocalarını yeterli görmediği için bu fakülteyi bırakarak edebiyat, felsefe ve tarih alanlarında özel olarak çalışmaya başlamıştır. Liseyi bitirdiği senelerde Farsçayı oldukça iyi, Arapçayı da okuduğu kitapları anlayacak kadar öğrenmişti. Aldığı özel derslerle Fransızcayı da öğrenmiş ve babasının kütüphanesinde bilgisini ve kültürünü geliştirmiştir.

Köprülü, 1908'den itibaren fikir hayatına dalmış, *Türk Derneği* ve *Türk Yurdu Cemiyeti* gibi derneklere üye olmuş, *Türk Ocağı* hars heyetinde vazife almıştır. *Mehasin, Servet-i Fünûn* ve *Tanin* gibi mecmua ve gazetelerde, millî ve vatanî şiirleriyle edebiyat, sosyoloji ve tenkit yazıları muntazaman yayımlanmıştır. Bu arada edebiyat, sosyoloji ve felsefe ile yakından ilgilenmiş, Fransızcadan bazı tercümeler de yapmıştır. 1910-13 arasında edebî ve fikrî yazılarının yanında Kabataş, İstanbul ve Galatasaray liselerinde öğretmenlik yapmıştır. 1913'te *Bilgi Mecmuası*'nda yayımladığı *"Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl"* adıyla yayımladığı muhtevalı ve kaliteli yazısı, ilk ilmî makalesi olarak kabul edilmektedir. Aynı sene İstanbul Dârülfünûnu Türk Edebiyatı Tarihi müderrisliğine tayin edilmiştir.

1239 - 1247

23 Mayıs 2015

TEKRARDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

D124

T.C. Diyanet Vakfı
Kütüphanesi

Vefaiyye 021246
Bektasilik 020573
Mehmed Fuad Köprülü 130815

THE *VEFĀ'IYYE*, THE BEKTASHIYYE AND GENEALOGIES OF "HETERODOX" ISLAM IN ANATOLIA: RETHINKING THE KÖPRÜLÜ PARADIGM

THE KÖPRÜLÜ PARADIGM AND ITS DISCONTENTS

The early 20th-century historian Fuad Köprülü (1890-1966) was Turkey's first eminent historian whose many views on Turkish religious and literary history, shaped by the nationalist currents of his time, became paradigmatic in the field.[1] Since Köprülü, scholars have been apt to link various aspects of Anatolian religious history directly to Central Asia, the Turks' ancestral homeland. This inclination is most prominent in the study of so-called Turkish folk Islam and what is assumed to be its primary manifestation today, namely the Kizilbash/Alevi communities and the kindred Bektashi order.[2] Köprülü connected Turkish folk Islam, by

Ayfer Karakaya-Stump, Assistant Professor, College of William and Mary, Lyon G. Tyler Department of History, P.O. Box 8795, Williamsburg, VA 23187-8795, USA.
akstump@wm.edu

[1] This paper was presented at the "Alevi-Bektashi Communities in the Ottoman Realm: Sources, Paradigms and Historiography" conference co-organized by Boğaziçi and Harvard universities in Istanbul, in December 2011. An earlier version was read at the Indiana University "Turks and Islam" conference, in September 2010. It draws on my Ph.D. dissertation (*Subjects*, see *infra*, bibliographical references).

[2] Alevi communities, together with the Bektashi order, constitute the largest sectarian minority in Turkey. They make up 15-25% of the country's population, with smaller pockets of related groups in the Balkans and Iraq. The Alevis, historically known as Kizilbash, were followers of Shah Ismail, the hereditary shaykh of the Safavi Sufi order and founder of the Safavid dynasty in 1501, and share in common with the Imami Shi'is an attachment to the Twelve Imams, consisting of Imām 'Alī and his eleven successors descending in the same line. Nevertheless, they are clearly set apart from mainstream

Turcica, 44, 2012-2013, p. 279-300. doi: 10.2143/TURC.44.0.2988853
© *2013 Turcica. Tous droits réservés.* Louvain

Türk Edebiyatı, sy. 491, 2014 İstanbul, s. 21-24.
Mehmed Fuad Köprül 130815
MAKALE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN
D224
22 Mayıs 2015
Türkiye Diyanet Vakfı Kütüphanesi İslâm Araştırmaları Merkezi

İktibas

FUAT KÖPRÜLÜ *YEDİGÜN*'E ANLATIYOR

Kandemir

Kitap, kitap, kitap... Duvarlarda kitap, masalarda kitap, raflarda kitap, yerlerde kitap...

Ve sakin ufuklarda evvelâ dumanı, sonra direklerinin ucu, gövdesi görünen bir gemi gibi, kitap yığınlarının ardında süzüle süzüle yükselen bir ince duman sütununun ardından, yavaş yavaş Köprülüzade'nin başı, omuzları beliriyor. Nihayet kahverengi pijaması ile ve güler yüzü ile işte onu karşımda buluyorum. Artık vakit bulup da eskisi gibi sık sık uğrayamadığı Babıâli'den açılan bahis uzayıp gidiyor.

Şehrin gürültüsünden, hareketinden, her şeyinden uzak, Marmara'nın bu ölgün kıyısında bir kartal yuvası gibi yükselmiş çalışma odasında kalem kendi kendini hatırlatan bir ihtiyaç ve kâğıt kucak açmış bir sevgili gibi özlenen bir zevk oluyor.

Fakat işte, daha ilk satırın, ilk kelimesinde sevimli profesör cesaretimi kırıyor:

- En sevmediğim, korktuğum şey yazmaktır. Yazı beni çok yorar. Vakıa yazdıktan sonra keyiflenirim. Fakat yazarken çektiğim azabı sormayınız. Zor değil, yavaş yazarım. Yazılarımı bir daha ancak basıldıktan sonra okurum.

- Ya okumak... Onu da sevmez misiniz?

Dudaklarının arasından eksik olmayan sigarası bir buhurdan gibi ağır ağır tütüyor.

- Okumak mı? -diyor- Okumayı sevmemek mi? Fakat o zaman hayatın ne manası kalır. Ben okuyamadığım zamanlar hastaya dönerim. Okumayı öğrendiğim zamandan beri elimden kitap düşmemiştir. Bu, artık öyle bir ihtiyaç ve itiyat halini almıştır ki muhakkak son nefese kadar sürecektir. Yalnız unutmayınız ki okumaktan okumaya fark vardır. Çalışma okuması başkadır, vakit geçirmek için rasgele bir şey okumak başkadır.

- Neler okursunuz?

Koltuğuna biraz daha yaslanıyor. Sağ gözünü yumarak, yavaş yavaş konuşuyor:

- On altı, on yedi yaşımda iken edebiyata, bilhassa Fransa edebiyatına çok meraklı idim. Hele tenkidi çok severdim. Bu yaşta esasen Tanzimat edebiyatını ve daha evvelkileri okumuştum. Sonraları felsefeye, sosyolojiye daldım. Hele sosyoloji beni çok alakadar etti.

- Size mütalaa merakı veren ve bu sahada yol gösterenler var mı idi?

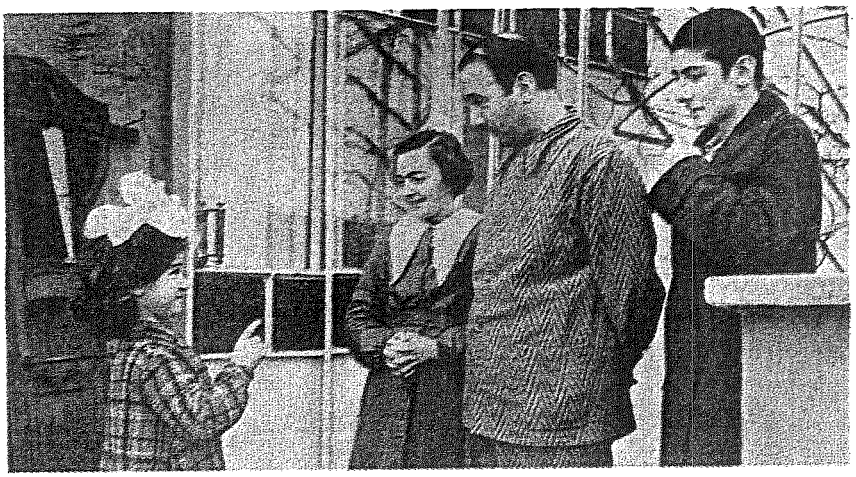
- Hiç kimsem yoktu... Kendi kendime okurdum. Bu yolda hatta bir arkadaştan, kafadardan bile mahrumdum.

Naçar, profesörün en sinirlendiği bahsi tazelemek mecburiyetinde kalıyorum-:

- Yazmaya ne vakit başladınız?

- Yine o yaşta -diyor- on yedi yaşımda iken kendi kendime şiirler ve tenkitler yazardım. Ama bunları neşretmezdim. Ancak Meşrutiyet'ten sonra yazılarımı bastırmaya başladım. On sekiz yaşımda umumi sosyolojiye ait ilk makalem. Tevfik Fikret'in de başında bulunduğu *Tanin*'de çıkmıştı. Sonra *Servet-i Fünun*'da şiir ve tenkitlerim basıldı. Ve bilmem nasıl oldu? Birdenbire bıraktım... Tâ *Yeni Mecmua*'ya kadar. Hatırlarsınız *Yeni Mecmua* yeni lisan için mücadeleye girişmişti. Ben de şairlik iddiasile değil, sırf bu maksatla (M. F.) imzası ile orada şiirler yazdım. Biraz sonra da Mercan, Kabataş İdadi-

Kıymetli üstat Fuat Köprülü, en küçük kızının sorduğu suallere cevap yetiştiriyor.

120 MASSIOGLU, Meedut Fuad Köprülü, historien et philologue turc. *Orbis* 3 (1954), pp. 330–342

15 TEMMUZ 1992

KÖPRÜLÜ, MEHMED FUAD

Bestell-Nr.:
7 E 6363

Köprülü, Orhan F.: Fuad Köprülü / Orhan F. Köprülü. - 1. baskı
Ankara, 1987. - VI, 118 S.
(Kültür ve Turizm Bakanlığı yayinlari ; 839 : Türk büyükleri dizisi ; 64)
Inhaltsangabe d. türk. Werkes: Biogr. d. Literaturwiss. Fuat Köprülü, 1890 - 1966
ISBN 975-17-0074-4
NE: Türkiye / Kültür ve ve Turizm Bakanliği leri dizisi
Turizm Bakanliği: Kültür yayinlari / Türk büyük-

Köprülü'nün yazılarına ek

ÖZERDIM, S. N.

Köprülü' nün yazilarina ek.

Türk Tarih Kurumu: Belleten. 30, no 120 (1966), pp. 661-665

Köprülü'nün Yazılarına Ek

-3-

Köprülü, Mehmet Fuat (TED)

25562 MENZEL, T. Köprülüzāde Mehmed Fuād's Werk über die ersten Mystiker in der türkischen Literatur. *KCA* 2 (1926–32), pp. 281–310, 345–357, 406–422

-Köprülü Zâde Mehmet Fuad

17 OCAK 1994

İLHAN, Mustafa

"Köprülü-Zade Mehmet Fuat ve Türkiye Tarihi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Danışman:Yrd.Doç.Dr.Kemal Göde) Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Anabilim dalı,1991,s.231.

111279 KÖPRÜLÜ Mehmed Fuad

ICU
TERÂBÂDÎ
- KÖPRÜLÜ, MEHMET FUÂD
15 KASIM 1991

'Azīz ibn Ardashīr Astarābādhī.
(Bazm va razm)
Bezm ve rezm / müellifi, Aziz bin Ardeşir Asterabadî ; Müderris Köprülüzade Mehmet Fuat Bey tarafından eser ve müellifi hakkında yazılan bir mukaddemeyi havidir. — Istanbul : Evkaf Matbaası, 1928.
21, 541, 75 p. : facsims. — (Anadolu Türklerine ait tarihi membalar ; 1)
Text in Persian; introd. in Ottoman Turkish.
I. Köprülü, Mehmet Fuat, 1890-1966. II. Title.
nef 10-20402
ICU InU MH NNC OCI UU WaU

'Azīz Jang
search under Aḥmad 'Abd al-'Azīz Nā'iṭ.

-Köprülü Fuat

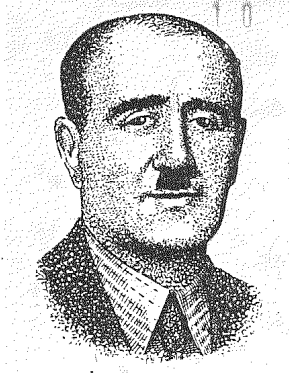
AYKIN, Abdullah

"Prof.Dr.Fuat Köprülü'nün "Türk Tarih-i Dinisi"adlı eseri" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Danışman:.Doç.Dr.Harun Güngör) Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Bölümü

24 MAYIS 1996

Prof. FUAD KÖPRÜLÜ ve ESERLERİ

10 HAZİRAN 1996

Prof. Fuad Köprülü, 1890'da İstanbul'da doğmuştur. Muhtelif liselerde iki yıl kadar edebiyat hocalığında bulunduktan sonra, 1913'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne Türk Edebiyatı Tarihi Müderrisi (O. Prof.) ta'yin edilmiş, 1940 senesine kadar burada derslerine devam etmiştir. Mülkiye Mektebi'nde, Güzel San'atlar Akademisi'nde, açılışından kapanışına kadar İstanbul İlâhiyat Fakültesi'nde muhtelif kürsilerde bulunmuş ve Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi açılınca, Atatürk'ün emriyle, bu fakültenin Orta-çağ ve İslâm Tarihi kürsisine getirilmiştir. Milletler-arası ilmî kongrelerde Türkiye'yi temsil ederek ilmî tebliğlerde bulunmuş ve 1934'de Paris Üniversitesi'nde *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu* mevzûu üzerinde dersler vermiştir. 1935'de Fransızca olarak basılan bu derslerin Türkçe'si 1960'da Türk Tarih Kurumu neşriyatı arasında çıkmıştır.

1925'de Rus İlimler Akademisi Muhâbir âzâlığına seçilen Prof. Fuad Köprülü'ye, 1927'de Heidelberg Üniversitesi tarafından fahrî felsefe doktorluğu diploması verilmiştir. Daha sonra, 1929'da Çekoslovakya Şark Cemiyeti ve Alman Arkeoloji Enstitüsü muhâbir âzâlığına seçilen Fuad Köprülü, 1934'de Körüşi-Çoma Macar İlim Cemiyeti âzâlığına getirilmiş, 1937'de Atina Ünıversitesi, 1939'da da ise Paris Üniversitesi Fahrî doktoru intihap olunmuş, 1947'de Amerikan Müsteşrıklar Cemiyeti'nin şeref âzâlığına seçilmiştir; nihayet 1959 senesinde Amerikan Tarih Kurumu'na âzâ intihap olunmuştur. Kısa bir fâsıla hâriç olmak üzre, 1950 Mayıs'ından 1956'ya kadar T. C. Hâriciye Vekilliği'nde bulundu.

1915'de *Millî Tetebbû'lar*, 1924'de *Türkiyat*, 1931'de *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi*, 1944'de *Türk Hukuk Tarihi* adlı ilmî mecmuaları neşreden Fuad Köprülü'nün derin bir tetebbû' mahsûlü olan eserleri ve makaleleri kabarık bir yekûn tutmaktadır. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Türk Edebiyatı Tarihi, Türkiye Tarihi, Millî Edebiyat Cereyânının İlk Mübeşşirleri* v. b. tedkikleri ile milletlerarası haklı bir şöhret kazanan bu büyük Türk âlimimizin eserleri hakkında şu bibliyografyalara bakınız: Şerif Hulûsî Sayman, *O. Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Yazıları İçin Bir Bibliyografya, 1913-1934*, İstanbul, 1934, 20 sayfa; aynı eserin, 1940'da ikinci basımı yapılmıştır. Samî N. Özerdim, *F. Köprülü'nün Yazıları, Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar* —I., *F. Köprülü'nün 60. yıldönümünü kutlamak için Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu tarafından çıkarılmıştır.* Ankara, 1950, s. 159-248. Osman Turan, *Fuad Köprülü'nün İlmî Neşriyatı, 60. doğum yılı münasebetiyle, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi tarafından neşredilmiştir: Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul, 1953, s. XXV. — LIII.).

09 OCAK 1992

716. Köprülü, Mehmed Fuad. *Influence du Chamanisme turco-mongol sur les ordres mystiques Musulmans.* — Istanbul 1929, 19 S.

Prof. Dr. M. Fuad Köprülü

Fevziye Abdullah Tansel

6 OCAK 1993

İlâhiyat Fak. Der.
c.14, sf.267-281, Ank. 1966

841 Fuad Koprülü' nün ilmi neşriyati. *Mél. Koprülü*, 1953, pp. xxv–l

Köprülü, Fuad

427 Rossi, E. Lo storico Fuad Köprülü, Ministro degli Esteri di Turchia. *OM* 31 (1951), pp. 98–103

İZ, Fahir (Prof.), "Fuad Köprülü", **The Encyclopaedia of Islam,** (1982).

Köprülü, Fuad

21 MAYIS 1992

25609 Fischer, A. Köprülü-zāde Mehmed Fuad, "'Abdūl-ḥaqq Ḥāmid, der Erneuerer." Deutsch. *Islamica* 5 (1932), pp. 1–16

Köprülüzâde Mehmed Fuad - Abdulhak Hamid

18 HAZIRAN 1993

YETİŞ, Kâzım (Yrd. Doç. Dr.), "Türkçenin Aktüel Meseleleri Karşısında M. Fuad Köprülü", **Türk Dili,** 52, 422, (1987), 99 - 109.

Köprülü, Mehmet F.

06 MAYIS 1993

Directeur-fondateur :
AHMED IHSAN

Gérant-Responsable :
ISMAIL SOUBHI

BUREAUX :
Vis-à-vis la Sublime-Porte
CONSTANTINOPLE

21me Année.
Tome XLI.

Téléphone N. 31

Adresse Télégraphique :
SERVETIFUNOUN--Cons/ple

مؤسس ومدیری :
احمد احسان

مدیر مسئول :
اسماعیل صبحی

ادارەخانەسی :
باب عالی قارشیسنده

یکرمی برنجی سنه
قرق برنجی جلد

تلفون نومروسی : ۳۱

تلغراف آدرەسی :
استانبول: ثروت فنون

ثروت فنون

پنجشنبه کونلری چیقار ، مصور عثمانلی غزتەسیدر

SERVET-I-FUNOUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

№ 1047

پنجشنبه ۱۶ حزیران ، ۱۳۲۷ — ۳ رجب ، ۱۳۲۹

عدد ۱۰۴۷

غزتەده مندرج یازیلر ایله رسملرك حقوق ، (حق تألیف قانونی) موجبنجه ، محفوظدر .

روم ایلی سیاحت همایونی : قوصوا اوواسنده بویوك کون

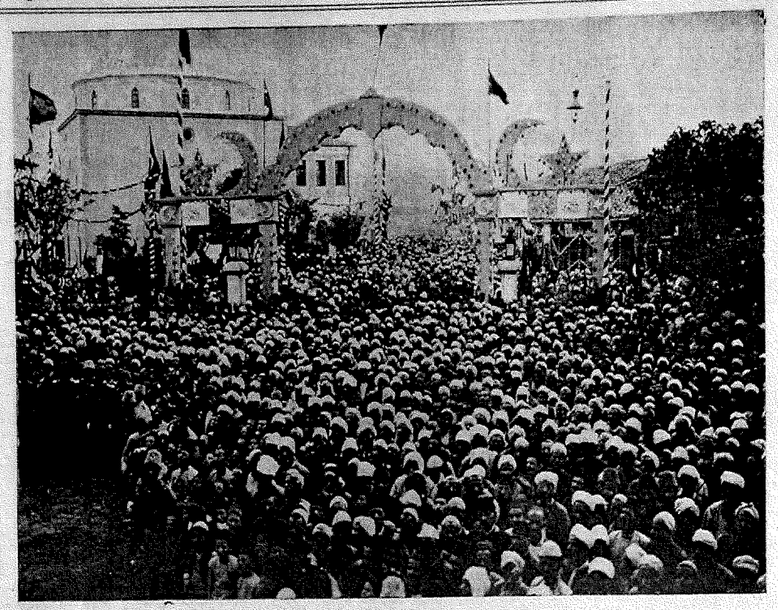
پادشاهمز سلطان محمدخان خامس حضرتلرینك قوصوا اوواسنده ایکی یوز بیك قدر جماعت ایله اولکی هفته (۳ حزیران ، ۱۳۲۷) صلات جمعه‌یی ادا بیوردقلری معلومدر . شو رسم اوراحتفال عظیم دینی ایچون یاپیلان منبری وجماعتدن برقسم جزئی کوسترییور .

{ فوطو : آیوان }

Voyage du Sultan en Roumélie.

Deux cent mille musulmans à la cérémonie religieuse du Kossova, avec leur Khalif impérial.

« سالنامهٔ ثروت فنون » ی اوقویکز . بزده یکانه‌اولان بو ۴۰۰ صحیفه‌لق جسیم اثری مطلقا کتبخانه کزده بولوندورمالیسکز ۲۶۱ نجی صحیفه‌یه باقکز

روم ایلی سیاحت همایونی مناسبتیله : قوصوا اوواسنده تربهٔ خداوندکار پیشکاهنده طوپلانان خلق

فوطو : آیوان

Voyage du Sultan en Roumélie : Devant le tombeau du Hudavendiguiar.

تحسیسات صنعت

دین و ادبیات

ناصل برنقطهٔ نظردن تدقیق ایدیلیرسه ایدیلسین ، بوتون ملتلرك تکاملات اجتماعیه وسیاسیه‌لرنده « دین »ك تأثیرات عظیمه‌سنی کورمه‌مك ممکن دکلدر . عمومیت وقیمتی اعتباریله بك شایان دقت بر حادثهٔ روحیه اولان حس دینی ودین ، تکامل اجتماعیده اوقدر مهم بر وظیفه ایفا ایتمشدرکه ، حتی اشکال جمیعتك طرز تعیننده اونی پك بیوك برعامل اولارق قبول ایده‌بیلیرز . «فوستل دوقولانژ »أسکی یونانلیلرك بالعموم مؤسسات سیاسیه واجتماعیه‌لرینك اساس اعتباریله منسوب اولدقلری دیندن تشعب ایلدیکنی ادعا ایدییور ؛ بو فکر هیئت عمومیه‌سیله براز مفرط ومبالغه‌کار کورونسه بیله ، هر حالده بویوك بر جزؤ حقیقی احتوا ایتدیکی محققدر .

مادی ومعنوی بوتون اقسامیله بك شایان‌دقت برعامل اجتماعی اولان « دین »ك بردفعه شوجهت تأثیری قبول اولوندقدن صوکرا ، آرتق حقوق واخلاق ایله ، ادبیات ایله ، دها دوغروسی صنعت وعلی‌العموم حسیات بدیعیه ایله نه درجه مناسبتدار اولدیغی واضحاً آکلاشیلابیلیر . دینك کرك دوغردن دوغروبه وکرك بالواسطه صنعت اوزرنده اجرا ایتدیکی تأثیراتك تدقیقی ، اوزون ومشکل اولمقله برابر پك چوق شایان اهمیت برساحهٔ تتبع تشکیل ایده‌ر ؛ فقط بزبوراده موضوع تدقیقمزی اوقدر توسیع ایده‌میه‌رك آنجاق دین ایله ادبیات آراسنده‌کی مناسباتك تشریحیله اکتفا ایده‌جکز .

دینك حال حرکته وضع ایتدیکی مبدع فعالیتلر آراسنده اك چوق حائز اهمیت اولانلردن بری‌ده حس بدیعیدر . موضوع اساسیدن ظاهراً براز تباعد ایتمکله برابر ، بو مسئله‌یی تدقیق ایتمك هرحالده فائده‌دن خالی اولامازظننده‌یم . دینك حس بدیعی اوزرنده‌کی تأثیراتی آکلاتمادن ، دوغردن دوغروبه ادبیات اوزرنده‌کی نفوذینی تدقیق ایتمك ، اساساً پك معضل اولان برمسئله‌یی ، دوچار اغلاق ایده‌جك قدر بسیطله‌شدیرمك دیمکدر .

دینك حس بدیعی اوزرنده‌کی تأثیراتی آکلامق ایچین ، بعض مذهبلرك احتیاجات بدیعیه‌یی تطمین ایتدکلرندن دولایی طبیعت بشریه اوزرنده داها چوق حائز نفوذ اولدیغی تدقیق ایتمه‌لیدر . مختلف آرزو وهوسانه مالك مختلف شخصیتلرله مالی اولان بو مظلم طوپراق اوزرنده هرکس ، هرمعتقد باشقا باشقا تمایلات روحیه ایله لرزان وارعشه‌ناکدر . مثلا بعض روحلر ، بالخاصه حیات داخلیه‌لرینی بسیطله‌شدیرمکه ، تصفیه ایتمکه چالیشیرلر ؛ حالبوکه برقسم دیکر واردرکه اونلرك دائما حال فعالیتده بولونان مخیله‌لری زینت وروتنه ، شعشعه‌یه مشتاقدر . کورولیورکه بو ایکی طرز تحسس آراسنده ده‌رین بر طبیعت اساسیه فرقی واردر . بونلرك بریسی ایچین الزم وضروری اولان زینت واحتشام ، دیکری ایچین صاچه وبی معنادر . اوندهکی حس دینی داها صمیمی وداها درونیدر . حالبوکه مخیله‌سنده رنکارك ، ضیالرك عکس محاسنی یاشایان ، مشتاق زینت برروح ایچین ، بویله

Directeur-fondateur :
AHMED IHSAN

Gérant-Responsable :
ISMAIL SOUBHI

BUREAUX :
Vis-à-vis la Sublime-Porte
CONSTANTINOPLE

21me Année.
Tome XLI.

Téléphone N. 31

Adresse Télégraphique :
SERVETFUNUN--Cons/ple

№ 1055

ثروت فنون

پنجشنبه کونلری چیقار ، مصور عثمانلی غزته‌سیدر

SERVET-I-FUNOUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

پنجشنبه، ۱۱ اغستوس، ۱۳۲۷ — ۲۹ شعبان ، ۱۳۲۹

مؤسس وصاحبی :
احمد احسان

مدیر مسئول :
اسماعیل صبحی

اداره‌خانه‌سی :
باب عالی قارشیسنده

یکرمی برنجی سنه
فرق برنجی جلد

تلفون نومروسی : ۳۱

تلغراف آدره‌سی :
استانبول : ثروت فنون

عدد ۱۰۵۵

غزته‌ده مندرج یازیلر ایله رسملرك حقوقی ، (حق تألیف قانونی) موجنجه ، محفوظدر .

کلهجك نسخه‌سی ۵ غروش ، مفید راتب بهاسی علاوه اولونماجقدر .

براحتقال مبارك

مجاهد اول حریت علمدار مصطفی پاشا ایله دفتردار تحسین افندینك بقایای عظامینك نقل مراسمندن : عظام رمیمه‌یی حامل تابوتلر سرای بورنه چیقاریلیر ایکن
[مقاله‌سنه مراجعت]
La cérémonie nationale du transport des restes de Baïrakdar, le héros de la liberté et des réformes, tué en 1808.

مسالهٔ ثروت فنون» ی اوتومبکتوه پرده یکانه اولان ۱۰۰۰ صحیفه‌لك جسیم اثری مطلقا کتبخانه‌کرده پولوندورمالیکز ۲۰۲ نجی صحیفه‌یه باقیکز

تحسات صنعت

ادبیات و اخلاق

۲

بر دور حالت اخلاقیه‌سنك تعیین و ترسیمی خصوصنده تصادف اولونان مشکلاتی تمامیله ازاله ایده‌میه‌جکمز ایچین، بر دورك ادبیاتیله اخلاقیتی آراسنده‌کی مناسبات‌صمیمیه‌یی قطعی برصورتده کوسترمکه هیچ بر زمان مقتدر اولامایز . معیشت حادثاته وئل اولانلر نه دیرلرسه دیسینلر ، هرحالده تجربه‌لرمزله آکلیورز که حادثات اجتماعیه حقنده قطعی حکملر ویره بیلمك غیرممکندر .

درمیان ایده‌جکمز مطالعه‌لرك عدم قطعیتی حقنده‌کی بو اعتماد، بزی بو نوع حادثاته قارشی لافید براقامایز . اجتماعی حادثه‌لرك تدقیقیله اشتغال ایده‌ن سوسیولوژی، مطالعات ومحاکاتنده برحقیقت مثبته الده ایده‌مه‌مکله برابر ، بشریته ، اوزرنده یورودیکی قاراکلق و تهلکه‌لی یوللری کوسترمه‌جك برچوق مشعله‌لر اهداسنه موفق اولمشدر . بونك ایچین ، بزده ، بر دورك ادبیاتیله اخلاقیتی آراسنده‌کی مناسباتی تعیین ایتمك ایسته‌ینجه ، بو خصوصده تصادف ایتدیکمز مشکلاتی نظر اعتباره آلمامغه مجبورز . بو طرز حرکت ، مطالعاتمزك عدم قطعیتی انتاج ایتسه بیله ، تدقیق ایدیله‌ن صنف حادثاتك معضلتی دوشونولنجه هرحالده معذور و طبیعی کورولمك ایجاب ایده‌ر .

مفرط و تحف بر ادعای مطلقیته دوشمه‌مك ایچین درمیان ایتدیکمز بو قیود احترازیه برطرفه براقیلنجه ، آرتق ادبیات ایله اخلاق بینده‌کی مناسبات ، سربست بر صورتده تدقیق اولونا بیلیر . بونك ایچین اولا بردورك خصوصیات اخلاقیه‌سنی معین فرض ایتمه‌لیدر . لاعلی التعیین انتخاب ایتدیکمز بردوره معین وواضح بر سویهٔ اخلاقیه ویرمکده‌ر‌دد ایتمز سه‌ك او زمان او دور ایله اونك تولید کرده‌سی اولان آثار صنعت آراسنده آز چوق برطاقم مناسبتلر تفریقنه مقتدر اولورز . آثار ادبیه، بردور خصوصیات اخلاقیه‌سنك صاف و لکه‌سز برمعکسی اولماسه بیله ، هرحالده او خصوصیتلری حقیقته آز چوق مشابه برصورتده ارائه‌یه مقتدردر .

تاریخ بشریتده هرعصرك ، هر دورك کندینه خاص برسیمای ممایزی، برشخصیت معنویه‌سی واردر . بر دور اکر جنکجو ، پرغلیان، حدید وغضوب اولورسه، اوزمان بوتون هیئت اجتماعیه‌ده حکمران اولان فضیلتلر ، جرأت ، شجاعت ، استحقار موت ، غرور کبی هیئات عسکریه‌یه خاص فضیلتلردن عبارت اولور ؛ بویله بر دورك ادبیاتی تدقیق ایدیلنجه اوندهده همان عین اوصاف اساسیه‌یه تصادف ایتمك محققدر . شاعرلرك تنظیم ایتدکلری داستانلرده، منبعی مجهول افسانه‌لرده ، هپ بوکی اوصاف ایله ممتاز، خیالی قهرمانلردن بحث اولونور. اونلرك ظفرلری، عشقلری، قهرمانلقلری، خلاصه‌بوتون مناقب مخیله‌لری عوام آراسنده شایع اولور . مرحقیقتی تحریف واعظامه میال اولان مخیلهٔ عمومیه، بوصورتله، بزی باشلی مخوف دیولرله غوغا ایده‌ن ، اوفاق برضربهٔ مردانه ایله قلعه قاپولرینی قیران ، تك باشنه بیکلرله دشمنی خاك هلاکه سرمه‌ن بویوك قهرمانلر ابداع واونك خاطره‌سنه داستانلر اتحاف ایدر .

مانلرك بالخاصه ایلك مراحل تکاملرنده وجوده کلمن آثار ادبیه‌لری، درونده تولد ایتدیکی جمعیتك اوصاف وخصائلنی، خصوصیات ممتازه‌سنی ، خلاصه برکله ایله اخلاقیتی اولدقجه حقیقی برصورتده ارائه‌یه مقتدردر. داها هوز جمعیات سائره ایله قوی مناسبتلر الده ایده‌میه‌رك، طبیعته قارشی کندی تحسسات صمیمیه‌سنی دیکله‌مکه ، اجدادینك ولولهٔ مظفریاتیله درلو ملی داستانلر ترنمه مجبور اولان افراد ، انرلرنده کندی روحلرینی اك عریان برصورتده کوستررلر. اساساً ، بوتی دوزولولیك دیدیکی کبی ، ملتلرك ایلك آثار ادبیه‌لری آنجاق ایکی حس اساسی‌یی محتوی اولابیلیر : حسیات دینیه‌وطنپرورانه؛ سویهٔ ذوقیه وفکریه‌سی پك ابتدائی اولان خلقك مقبولی اولمق ، اونك ذوقی اوقشایا بیلمك ایچین براثر ادبیده آنجاق بوایکی حس موجود اولمالیدر . داماردلرنده هنوز ایلك انسانلرك صاف وجرئتکار قانی دولاشان، منتظم برهیئهٔ اجتماعیه‌یه مالکیتدن اوزاق ، متدین وجنکاور برملتده ، عشق براحتراض شاعرانه حائی آلمقدن، روح ملتی تهییج ایده‌بیلمکدن‌یك اوزاقدر ؛ قادین، محیله‌لرده برموقع اشغال ایده‌بیله‌جك قدر شایان اهمیت کورولمز . شوحالده آثار ادبیه ایچین ، ملتك صمیم روحندن چیقان اکی حس اساسی قالیورکه فرانسز ادبیاتنده بونلرك برنجیسی « عزیزلرك حیاتی » حقنده‌کی منظومات مذهبیه‌یی ، دیکری منظومات قهرمانانه‌یی . داستانلرینوجوده کثیرمشدر. فرانسزلر مثلا « سه‌ن له‌ژه‌ند‌ك حیاتی » کبی منظومات مذهبیه‌لرینی ، « رولان » داستانی وجوده کثیرد کلری زمان ، بوتون فرانسز هیئت اجتماعیه‌سنده اومنظومه‌لرده مشهود اولان فضائل اساسیه محسوس اولوبوردی . ده‌رین برصرعهٔ تعصبله صارصیلان اهل صلیب سورولرینی شرقك مجهول اقلیملرینه سوق ایده‌ن دیندار برحس جنکاورانه ، او زمانك داستانلرنده تمامیله موجوددر .

تاریخ ادبیاتمزك ایلك صفحاتی حقنده‌کی معلوماتمز پك ناقص اولمقله برابر ، دسترس اولدیغمز بعض وثائق دلالتیله واضحاً آکلا- شیلیورکه ایلك آثار ادبیه‌مز تمامیله مذهبی، تصوفیدر . ادبیاتمزده حسیات جنکاورانه‌نك معکسی اولان داستانلردن ، منظومات قهرمانانه‌دن زیاده ، ارباب زهد وتصوفك تفکرات دینیه‌سنی کوسترمه‌ن آثار مذهبیه داها مهم برموقع اشغال ایدر . مستشرق موسیو وامبه‌رینك پك حق اولارق سویلدیکی کبی ، عثمانلی ادبیات

ثروت فنون

صاحب امتیازی : احمد احسان

مدیر مسؤلی : اسماعیل صبحی

اداره خانه‌سی : باب عالی قارشیسنده

Directeur-fondateur: AHMED IHSAN

Gérant-Responsable: ISMA'IL SOUBHI

BUREAUX: Vis-à-vis la Sublime-Porte.

پنجشنبه کونلری چیقار، مصور عثمانلی غزته‌سیدر

SERVET-I-FUNOUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

شرائط اشترا

استانبولده : نسخه‌سی ۱۰ پاره‌در. اداره‌خانه‌دن آلنمق اوزره سنه‌لکی ۱۳۰ ، آلتی آیلغی ۶۵ ، اوچ آیلغی ۴۰ غروشدر. ولایاتده سنه‌لکی ۱۵۰ ، آلتی آیلغی ۸۰ غروشدر. استانبول جوارینه پوسته ایله کوندردیلدیکی تقدیرده پوسته پاراسنه عائد اولان فرق علاوه اولنور. قیمتلرینه دائر مکاتیب و اعلانات ایچون اداره‌خانه‌یه مراجعت اولنه.

20e Année

№ 995

مدیر ادبی : جلال ساهر

۲۰ نجی سنه

۳۹ نجی جلد

عدد ۹۹۵ — پنجشنبه ۱۷ حزیران ، ۱۳۲۶ — ۲۳ جمادی‌الآخر ، ۱۳۲۸

خیرسز آطه‌ده

شهرمزك چارپا منفیلری

Les exilés quadrupèdes de Constantinople à l'île Oxias.

تنقید وتقلسف

محمد فؤاد و « حیات فکریه »سی

خیر آنی کتبخانه‌سنك اوچنجیسی اولارق عثمانلی عالم نشریاتنه اتحاف ایتدیکی جلد پك خصوصی برطاقم مزیتلری حاویدر.. صاف ، تمیز کیجه‌لرده سهایه باقدیغمز زمان مختلف قدرلرده‌کی بیلدیزلرك جسامت ظاهریه وجاذبه‌دار شعشعه‌لریله نظرلرمزی الك زیاده کندی قوجاقلرینه دعوت ایدنلری آره‌سنده برطاقم متواضع ، نظر کریز ذرات منوره کورورز که بونلر ظواهرك اغفالکار پارلاقلقلریله کوزلری چابوق قاماشانلر ایچون براهمیت مخصوصه‌یی حائز دکلدر . فقط برهیئتشناسه اونور توزلری حقنده‌کی افکار ومطالعاتی صورسه‌ق آلاجغمز جواب بزه پك حیرتخشا کلیر ؛ و اوزمان کورورز که الك صاف ومنور ، الك جلی ومحتشم برنکاه ضیا ایله باقان برچوق اجرام سماویه ایچین هیئتشناس «بونلر نورلرینی باشقه اجسام مضیئه‌دن استعاره ایدن وبالنسبه پك کوچوك سیاره‌لردر» دیه‌جك ، صوکره سمانك لایتناهی حروف زرینی آراسنده مهجور ، یتاب التماع برنقطهٔ دورادور کوستردرك « شوئی کورویور میسکز ، دیه علاوه ایلیه‌جکدر ، ایشته اورعالمدر ! تدویر ایتدیکی سیاره‌لر ، بیکار باشقه ، طولاشدیغی محور باشقه اولان برجهان ... »

احتمالکه کوپریلی زاده محمد فؤاده بی باغلایان رابطهٔ وداد بو کریده کنجه پك بویوتوجی برکوزلکله باقمه‌سه سبیت ویرییور؛ وافاده‌ملك مشبوع مبالغه اولدیغنه حکم ایتدیریییور. فقط بن بویله غلط رؤیتك بنده امکان موجودیتی انکار ایچه‌مکله برابر مصراً سویلیه‌بیلیرم که حیات فکریه محرری نظرمده طبقی اواوزاق ومتواضع ، فقط پك بویوك ونورانی بیلدیزلرکیدر .

محمد فؤادك معنویتنده‌کی مزایای مودوئه ومکسوبه‌یی بعض اضدادك بر امتزاج آهنکدار ایله برلشمه‌سندن حاصل اولمشدر: کنجلك وجدیت! الکبار وممتاز آنات الوانه، الك یوکسك طبقاته یوکسله‌بیله‌جك شهپراره مالك برتخیله ایله الك صیقی و توروو مسامات حقیقته برنفوذ سریع ایله کیره‌بیله‌جك قدر رقیق وانیری برمحاکمه ؛ مریض دکل فقط صانکه حال نقاهتده بولنان برحساسیت؛ صوکره بونك مضر اولابیله‌جك جزؤی انحرافلرندە همان صدای ارشادینی رفع ایدن برقوهٔ عاقله وممیزه ... نهایت اونك بتون موجبردیت متفکره‌سنی شفاف بر سیس لفافه‌سیله احاطه ایدن و بربوغوصفحه‌سی قدر میال تحیر ایتمیه برغازهٔ ملال ...

محمد فؤاد نسل حاضر شاعرلرینك الك متفکریدر؛ اوندە بیرتجی قرتال فریادلری، هرشیئی سوروکلیوب یقان برسیل میل خروشی کورمزسکز ؛ کندیسنده بویویوك تأثرلر ، انفعاللر برر شعر شکلنده تکاثف وتصلب ایدنجه‌یه قدر مفکره‌سنك غیرارادی اولارق برچوق تحلیللرندن ، سوزکلرندن کچر ، واونك برنوحه‌سنده نوحه‌نك ده‌بوش، فائده‌سز اولدیغنی دویمق نومیدیسنی ، صاف، تقطیر ایدلش بر ملال شکلنده مشاهده ایدرسکز . ویازیلرندن اونك حال طبیعیسی، صفوت وجدانی قطره قطره ترشح ایدر .

« حیات فکریه » محرری بو اثریله بزه کندیسنك یالکز برشاعر دکل ، تفکراته الکچین وصعب المرور خطوط علوم وتتبع اوزرنده‌ده برجریان تزیه و سربست ویره‌جك قدر بیلکیلرینك صاحبی اولدیغنی‌ده کوستریییور . فؤاد تربیهٔ فکریهٔ مملکتنك احتیاجات مهمه‌سندن اولان برقسم مخصوصی پك ایی آکلامش ، پك ایی تقدیر ایتمشدر .

مملکتنده دوشونکلرمزی آز چوق سویلیه‌بیلمك، غربك کتبخانه‌لرندن طاشان فیوض ومعلوماتی محیطمزك شو فقیر وتشنه کوکسنده نقل و اسقاله ایده‌بیلمك امکان ووظیفه‌سی ظهور ایتدکدن صوکره عمومی برتعبیرله تربیهٔ فکریه‌مزه نافع خدمتلر ایفا ایده‌بیله‌جك اثرلر کتیج قلملر طرفندن اورته‌یه قونلمه باشلادی .

فقط بو یازیلرك قسم اعظمی بیدالك متهور برلاقیردیسنه ، (درس ویرر کن طلبه‌مك عقله قاناد ویرمکه چالیشیرم) افاده‌سنه دها موافق برنقطهٔ نظردن وجوده کتیرلش بولنیور ؛ کنجلرك ، مسهوف مطالعه اولانلرك هنوز تجربه‌سز ، هنوز کافی برحولهٔ فن ومعلومات ایله غیرمحمول دماغلرینه بواثرلردەکی هوای شعر وفتون مولدالماء خفتیله دولیور واونلری دائما اوچمغه ، سرسری روزکارلرك پرواز وجریانیه انقیادله مقتضیسز ، هدفسز کتمت وکذاره مجبور بربالون حالنه کتیریوردی .

انکلیز فیلسوفی باقونك فکری، که عقله قاناد دکل بلکه قورشون باغلامقدر ، کنجلرك مولودات ذهنیه‌سنده پك نادراً ایزلرینی کوستریبور ، برانسانك یالکز قوالرینی، یاخود باجاقلرینی حرکت و فعالیته آلشدیرمق ، تمالدیرمق سایه‌سنده کندیسنك بوتون تربیهٔ بدنیه‌سی اکمال ایدیلمیه‌جکی کبی ، دماغی یالکز برغدای شعر و خیال ایله بسلیه‌رك اونك تکمیل تامنی تأمین ایتمك ده ممکن اولامیاجغی، بدنك احتیاجات عمومیه‌سی نظر دقته آلنمادیغی زمان چوجوق ناصل ضعفه ، صیسقه‌لغه محکوم قالیر ویتیشدیرمه‌جکی انسانی محکوم امراض بیراقیرسه ، تربیهٔ فکریه‌سی ناقص اولانلرده خسته وجیلیز دوشونور ، معلول وسقط اثرلر وجوده کتیرورلر. تربیهٔ مسلکیه واختصاص برجهته بیراقیلنجه تربیهٔ فکریه‌نك قسم اساسیسنده صحت و سلامت محاکمه، فکر تنقید وفن مسئله‌لری الك اهمیتلی نقطه‌لری تشکیل ایدر . تخیله‌نك ـ بالخاصه بر قابلیت کاشفه و مبدعه اکتساب ایدیکی زمان ـ قیمت واهمیتی پك بویوك اولدیغی انسانی کولیج برمتعارفه قدر صیرمدر . لکن بوتون حیات ، حیات مدنیه تکمیل حاذقات وشعباتیله دوشونوله‌جك اولورسه محاکمه‌یه تخیله‌نك جابوجاق ترك موقع ایتدیکی حقیقتی کورمه‌مکه امکان وارمیدر ؟

بناءً علیه ایستیور ، بکلیوردی که بزی موسه‌لرك ، قویه‌لرك ، روستانلرك ، پرودومارك ، ثوره‌دیالرك فرانسز منشام صنعتی اوقیانیان روایح آثاریه شبیه اقناس

صاحب امتیازی :
احمد احسان
مدیر مسؤل :
اسماعیل صبحی

اداره خانه‌سی :
باب عالی قارشیسنده

Directeur-fondateur :
AHMED IHSAN

Gérant-Responsable :
ISMAIL SOUBHI

BUREAUX :
Vis-à-vis la Sublime-Porte.

ثروت فنون

پنجشنبه کونلری چیقار، مصور عثمانلی غزته‌سیدر

SERVET-I-FUNOUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

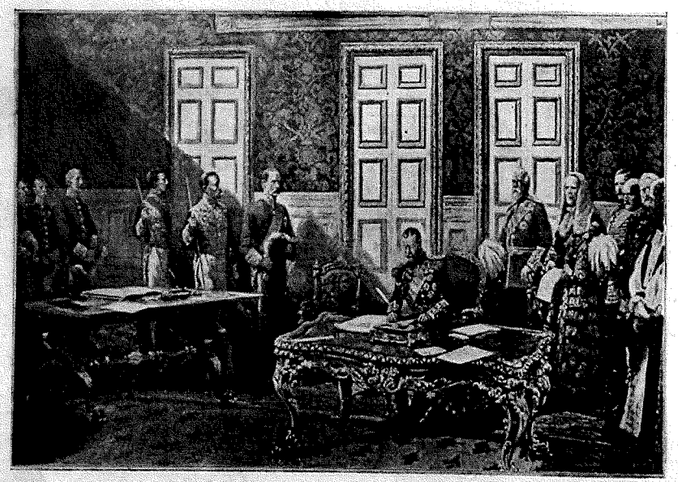
شرائط اشترا
استانبولده :
نسخه‌سی ۱۰۰ پاره‌در.
اداره‌خانه‌دن آلنجی اوزره
سنه‌لکی ۱۳۰ ، آلتی آیلی
۶۵ ، اوچ آیلی ۴۰ غروشدر.
ولایاتده سنه‌لکی ۱۵۰ ،
آلتی آیلی ۸۰ غروشدر.
استانبول جوارینه پوسته
ایله کوندیریلیرسه سنه‌دیکری
غروش فضله آلینیر.

2me Année
№ 990

Pour la Publicité de l'Etranger, s'adresser
à l'AGENCE GÉNÉRALE DE PUBLICITÉ POUR L'ORIENT, Rue de la Sublime Porte. No. 36.

عدد ۹۹۰ — پنجشنبه ۱۳ مایس ، ۱۳۲۶ — ۱۷ جمادی‌اول ، ۱۳۲۸

۲۰ نجی سنه
۳۹ نجی جلد

یکی انکلتره قرالی بشنجی ژورژ حضرتلرینك ایلك یوم حکومتی

La première journée de règne de GEORGE V.

قارئلرمزه

غزته‌مزده اجراسی آرزو اولوناجق اصلاحاته دائر قارئلرمزی استمزاج ایتمشدك. کلن جوابلری تصنیف و برقرار اتخاذ ایتمك اوزره اوزون مدت انتظارده براقیلمامقلغمزی رجا ایدرز.

وعدا بتدیکمز مسابقهٔ ادبیه‌نك موضوعی کله‌جك هفته تعیین و اعلان اولوناجقدر.

څرآتی انجمن ادبیسندن

انجمنمزه علی‌الاصول بو هفته رئیس انتخابی اقتضا ایتدیکندن اعضانك بازار کونی عقد اولوناجق اجتماعده حاضر بولونمالری لزومی بیان اولونور.

څرآتی حقنده

بوندن تقریباً برسنه‌مقدم مملکتك برقاچ متفکر کنجی اوزمان محیطمزده شدتله حکم سورن برسکوت الیم ادبیه رغماً بزده‌ده موجودیت ادبیه‌لرینی اظهار ایده‌بیله‌جك برقاچ کنج ادیبك موجود اولدیغنی دوشوندی، زاوزمان حکم سورن قحط ادبیه بردرجه‌یه قدردواسازاولابیلمك، جالیشمق وبوصورتله جداً حائز لیاقت برنسل جدید ادب احضار ایتمك مقصد صمیمیسیله برجمعیت ادبیه تشکیله قرار ویردی. ایلك زمانلرده عددی بش آلتی‌یی کچمه‌ین بومتصورلرهبوز شیمدیدن برر شخصیت ادبیه صاحبی اولمغه باشلامش برقاچ کنجی دها دعوت ایده‌رك څرآتی نامی آلتنده هیئتی صنعتلرینك شخصیت وحریتی محافظه ایتمك شرطیله طوپلاندی.

اوزمان صورت خصوصیه‌ده موجودیتی احساس ایتمکه باشلایان بوهیئتك برسنه ظرفنده یکرمی‌بش اعضای اولدی. بوعدد یلکه بوکون یوزه چیقابیله‌جکدی، فقط څرآتی لاعلی‌التعیین هر کلی، اعضای مبانه قبول ایتمه‌یدی بلکه بوکون هدف اولدیغی بی‌اساس وغرضکار اعتراضاته هدف اولمازدی؛ لکن مستحق اولوردی. څرآتی بو صورتله آرده‌سنه قبول ایتمدیکی بینسز وبوداالاردن متشکل برسورودشمن قازاندی.

دیکر طرفده څرآتینك جدیت وموفقیته اعتماد ایده‌مه‌ین، وبوندن بر درجه‌یه قدر حقلی اولان برصنف ممتازده موجوددی. بونلر ادبیاتمزه، ادبیاتمزك شکل حاضرینه خدمتلرایتمش، اثرلری‌یله طوقلری طرفندن لذت وحرمتله اوقونمش دواندی که معین بربروغرامی اولمیان څرآتینك دوام و مظفریتندن شبهه ایتمکده حقلری واردی. انجمن بونی دوشوندی؛ وبو نقصانك تلافیسی ایچون منتظم بربروغرام، برنظامنامهٔ داخلی وحکومتجه تصدیقه اقتران ایتمك اوزره‌بر بیاننامه قلمه آلدی. څرآتی یوصورتله رجوعه جوقلقدن، براوزه‌تیدن عبارت برشی اولمادیغنی اثبات ایتمش اولمجه اعتراضلر باشقه‌رشکله کیرمکه باشلادی. څرآتی اعضالغنه نامزد اولمقدن آرتق بیقارق ادبیات جدیده‌نك حائراولدیغی حرمت لایقه‌نك جناح شهرتنه صیغینان برقاچ چومتر، متصف اولدقلری بردالقاووق روحیله بزی ادبیات جدیده علیهدار لغیله اتهام ایتدیلر. بویله علی‌الاطلاق ویریلن حکملر سایه‌سنده څرآتی انجمنك افکار عمومیه‌ده موقعی تزلزل ایتمك ایسته‌یه‌رك حقیقتی، بزم سویلدکلرمزی تحریف ایتدیلر. اونلر حالاریاوتصبصدن کندیلرینی قورتارامامشلردی. اونلرك فکر نجه فکرت کی، جناب کی بویوك شاعرلرك قصورلری اولامازدی، خالد ضیانك پك جزئی اولدیغنده شبهه‌م اولیان نقصانلری حوصلهٔ ادراکلریته صیغامازدی. اونلرجه کنجلرك یاشلیلره، رتبه ونشانلیلره یاقلاشماسی قابل دکلدی. اونلر الآن منقدلرك صاحب اثردن زیاده صاحب شهرت اولماسنی ایسته‌یوردی. حالبوکه روح حقیقت اویله دکلدی. کندیلرنده موجود اولیان حس تمیز وادراکك یاشقه‌لرنده مبذولیتی انکار ایتمك روحلرینك براحتیاج مقاومتسوزیدی. بونکله برابر بزادبیات جدیده علیهداری دکلدك. اونلری لایق اولدقلری وجهله حرمت وتقدیر ایله تلقی ایتدك. بالکز آرتق اونلرك وظیفه‌لرینی بیترمش، یاخود بیترمك اوزره اولدقلرینی سویله‌یه‌جك جسارتی کندیلرنده بولمشدق. شیمدی کندیلرینی تامیله تعیین شخصیت ایتمش برروحیت ادبیه صاحبی اولمادیغمزی اعتراف ایدیوردق. فقط ظن ایدیوردق که اوزرنده بولندیغمز کیدیقطهٔ أمله یاقلاشیوردق. وآرتق ادبیات جدیده ارکانك، ارکان محترمه‌سنك تاریخ ادبیاتمزه عائد برنام بلند اولهرق قالمله مجبور اولدقلرینی، پارلاس افکاروحساسیتی کچمه‌مش بولندقلرینی، حالبوکه هردوره‌نك، هربطنك کندی احتیاجاتنه کوره حسیات وتمایلاتی بولندیغی ادبیات جدیده مکتبنك بوکونکی دماغلرك نشوونماسنه بویوك خدمتلرایتمش اولمالریله رغماً بوکون اونلرك احتیاجات فکریه‌لرینی تطمینه غیرکافی بولندقلرینی ادعا ایدیوردق. نقطهٔ مفارقت بر اولابیلیر، فقط تعقیب ایتدیکمز غایه‌لرك متفرق اولماسی لزم استقلال فکریمزی اعلان ایتمه‌مز ایچون بزه برحق قازاندیرر امازمی؟ ادبیات جدیده ارکانی بونی اعتراف ایتدیلر. «آتی کنجلر کدر.» دیدیلر. بز حالك شهرتیله قناعت ایتمه‌مکه قرار ویردك. بز بوآتی‌یی ایلریده کندیمزه شاملی برماضی یاپمق ایچون چالیشمالك هم کندیمزه، هم ده مملکتمزه فائدلی وظیفه‌مز اولدیغنی دوشوندك. بوصورتله ادبیات جدیده علیهداری اولمادیغمز تسلیم اولندقدن صوکره بوذوات څرآتی‌یه باشقه‌رشکلده صولت کوسترمدیلر: انجمن شیمدی‌یه قدر ماهیت ادبیه‌سنی اظهار ایده‌مدیکی نه پیدا ایتدی؟ شیمدیسز، څرآتی بوقدر آز زمانده شایان اهمیت برشی یاپامازدی! بوآدملرك برأثرك بر قاچ آی ظرفنده یازیلامیاجغنی بیلمیلردن عبارتدی. څرآتی بیاننامه‌سنی نشرایتدیکی زمان ایکی اوچ آی ایچنده جلدلرله الماس آثار میدانه کتیره‌جکنی وعد ایتمدی. «ادبیاتمزه خدمت ایتمك ایچون بوقدر اقتدارینی صرف ایده‌جکدر» دیدی. انجمنك آتیده‌ده موجب افتخار اولماسیله‌

صاحب امتیازی : احمد احسان

مدیر مسئولی : اسماعیل صبحی

اداره خانه‌سی :

باب عالی رشوسنده

Directeur-fondateur :
AHMED IHSAN

Gérant-Responsable :
ISMAIL SOUBHI

BUREAUX :
Vis-à-vis la Sublime-Porte.

ثروت فنون

پنجشنبه کونلری چیقار ، مصور عثمانلی غزته‌سیدر

SERVET-I-FUNOUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

19me Année — № 977

شرائط اشترا

استانبولده :

نسخه‌سی ۱۰۰ پاره‌در.

اداره خانه‌دن آلنمق اوزره سنه‌لکی ۱۳۰ ، آلتی آیلغی ۶۵ ، اوچ آیلغی ۴۰ غروشدر.

ولایاتده سنه‌لکی ۱۵۰ ، آلتی آیلغی ۸۰ غروشدر .

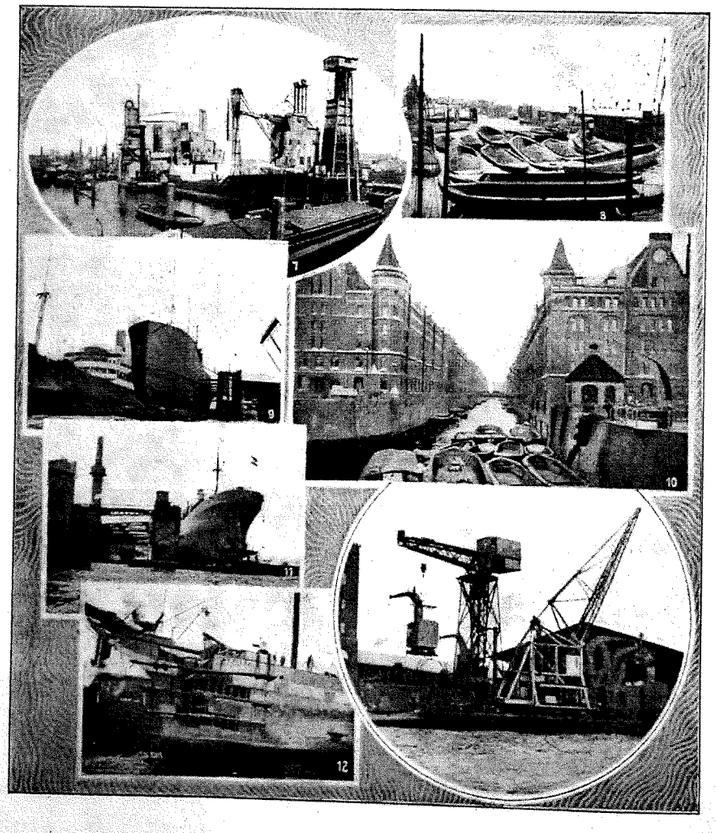
استانبول جوارینه پوسته ایله کوندریلیرسه ولایات بدلی اخذ اولنور .

قیمتلرینه مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنه‌ده یکری غروش فضله آلنیر .

Pour la Publicite de l'Etranger, s'adresser
à l'AGENCE GÉNÉRALE DE PUBLICITÉ POUR L'ORIENT, Dimir Han, No. 11, Galata.

عدد ۹۷۷ — پنجشنبه ۱۱ شباط ۱۳۲۵ — ۱۴ صفر ۱۳۲۸

۱۹ نجی سنه — ۳۸ نجی جلد

هامبورغ لیمانی — غریده ترقیات بحریه وصناعیه : ۷ ، لیالنده تحمیل امتعه ماکنه‌لری — ۸ ، دوبه‌لر — ۹ ، واپور حوضلری — ۱۰ ، آنترپولر — ۱۱ ، سایغ حوض — ۱۲ ، واپور تعمیراتی — ۱۳ ، بیوك ونچلر

Le port de Hambourg.

ثروت فنون آنجمن ادبیسی بیانناممه‌سی

شیمدیه قدر مملکتمزده « ادبیات » کلمه‌سنك حائز اولدیغی اهمیت وجدیتی آکلایان ویواهمیتی خلقه‌افهام ایدن، تردد ایتمه‌دن سویله‌یه‌بیلیرزکه، پك آز کیمسه کلشدر . تاریخ ادبیمزی تدقیق ایدرسه‌نك الك پارلاق دورهلرده بیله ادبیاتك یونون احاطهٔ مناسبله آکلاشیلوب آکلاتیلمادیغنی کورورز . اونك ایچون یزده صنعت وادبیات دائما بوش وقتلرك برهدم لطیفی ایدلمدن پك فضله براهمیت آلامامش ویونلرك ناصل تربیهٔ حسیه‌نك تکاملنه خدمت ایتك طریقیله پرملتك پیشوای ترقیاتی اولدیغی تقدیر ایدیلممکدر . ادبیات قدیمه‌دن آریلوب عصر حاضره دوغرو کلنجه یاواش یاواش صورت تلقیتك بر استحاله‌یه اوغرادیغنی کورویورز . کامل بك وهمرسانلری برچوق مناسبتلرله بوخصوصه‌دکی فکرلرینی سویلمشلردر . کامل بك « ادبیاتسز ملت دیلسز انسان قیلندندر » سوزی مشهوردر . فقط افکار عمومیه‌نك آکلامامقدن وآکلامق ایچون هیچ پرروهیرخبرکار وجدی بولنامقدن متحصل لاقیدیسه یولیه برجمله‌نك دوباسازاولمایسی الینه ممکن دکلدر . یوزمانه مخصوص ادبیاتلرك‌ده بوخصوصده خدماتی کورلمکله براپر عثمانلی افکار عمومیه‌سنك بورهیری قطی‌صورتده بولدیغی تاریخ اعتراف ایتمکله ادبیات جدیده‌نك کنج وفعال ذکالرینك ثروت فنون صحیفه‌لرنده ایلك تأسیس مسلك ابتدکاری زمانه تصادف ایدر . بوهیئت ادبیه‌نك ارکانی ارتجموعه‌نك صحیفه‌لرنده محیطی تشویرایدن برمنظومهٔ مضیقه‌وظیفه‌سنی کورویوردی . فقط حکومتمك کیدیکه آرتان طبعی اولرك قلمارینه ایلك ضربهٔ عنیف وقهاری ایندیردی . ویونلر ایلریده‌تکرار طوپلانمق امیدیله هیسی طاغیلوب کیتدیلر . حریتك اعلانیله یکیدن صیالرینه انتظار ابدلیکی زمان ایسه پك آز استفنا ایله آرتن اولر اسکی مایکهٔ خیالاری اولان صنعت وادبیاته قارشی برسحاب لاقیدی ایله بورونمشدیلر . یونی سویله‌مکله بردن‌اول کلنلره اعتراض ایله‌مك آرزوسنده دکلز . زیرا اونلرك ادبیاتنزه ایتدکاری خدمتی تقدیر ایتمه‌مك هر حالده قدرشکنلك اولور . بزاونلره ماضیٔ مسلکاری ایچون تشکرایله حال واستقباله عطف نظر ایده‌جکز .

ایشته بواستقباله باقمق عزم ویقینیله ثروت فنون اعضاسی کندیلرینه هرکسدن زیاده ادبیات پرست وعزمپرور اولمقدن فضله رقیت واهمیت عطفیتك جسارتی آلماقله‌برابر تعلی آبدلری مؤسسه‌نك بویبابان علم‌وادب ایچنده برسایه‌زار زمهریرین اولماسنه انتظاراً شیمدیلك اوروپاده‌کی امثالنك کوچوك برنمونه‌سنی تمثیل‌وارائه ایتمه‌سنه چالیشمشلردر . لسانك ، ادبیاتك ، علوم ادبیه و اجتماعیه‌نك ترقیسنه خدمت ایتك ، آری آیری شورایه پوراده تمواین استعدادلری سینه‌سنده جمع ایده‌رك اتحاد واجتماعك حاصل ایده‌جکی قوله تکمله ، مصادمهٔ افکارك پارلاتیجی بارقهٔ حقیقتله تنویر افکاره چالیشمق : ایشته ثروت فنون آیتك غایهٔ عزم وسعیاری !

ثروت فنون اعضاسنك ثمرات مساعیسنی احتوا ایده‌جك بر کتبخانه تأسس ایتك اوزره‌در . ادبیات جدیده‌نك پارلاق ذکالرینه ده مطلع انوار اولمق مزیتی حائز اولان ثروت فنون مجموعه‌سی ناشر آثاریدر .

بوندن‌باشقه مملکتمزك ترقیات فکریه وحسیه‌سنی تأمین ایده‌جك آثار مهمهٔ غربیه‌یی کندی اعضاسنه و مکافاتلی مسابقه‌لرله خارجدن انتخاب اولنه‌جق ذواته ترجمه ونشر ایتدیرمك ، عمومی قونفرانسلر ویره‌رك خلقك سویهٔ ذوق ادبیسنك اعلاسنه ، حدود معلومانك توسیعنه چالیشمق ، ممالك غربیه‌ده‌کی مؤسسات مماثله ایله تأسیس روابط ومناسبات ایده‌رك مملکتمزك تخوات ادبیه‌سنی غربه ، غربك انوارینی آفاق شرقه نقل ایده‌جك متین وعلوی برناقل وظیفه‌سنی کورمك ثروت فنون آیتك جملهٔ آمالندندر .

تنظیم وحکومته اعطا اولنان نظامنامه‌نك بر صورتی یاقینده نشر اولناجقدر .

افکار منوره اصحابنك بوتشبث خیری برندای تشجیع وتقدیر ایله قارشیلایاجغنه امینز . چونکه آجی براعتراف اولمقله‌برابر سویله‌مکدن چکینمه‌یز که مملکتمزك علمه ، صنعته احتیاجی پك شدیددر . بو احتیاجی تلافی ایچون آتیلاجق الکوچوك آدیم رهنمایه ، اعتلایه دوغرو آتیلمش دیمکدر ؛ ویوندن محروم اولمق معزز وطن ایچون الیم براوکسوزلکدر .

ثروت فنون انجمن ادبیسی نامنه کاتبی

مفید راتب

انجمنك اعضای حاضره‌سی :

احمد صمیم . — احمد هاشم . — امین بلند . — مین لامع . — تحسین ناهید . — جلال ساهر (رئیس) . — جمیل سلیمان . — حمد الله صبحی . — رفیق خالد . — شهاب الدین سلیمان . — عبدالحق خیری . — عزت ملیح . — علی جانب . — علی سها . — فائق عالی . — فاضل احمد . — محمد بهجت . — محمد رشدی . — کوپریلی زاده محمد فؤاد . — مفید راتب . — یعقوب قدری .

صاحب امتیازی: احمد احسان

مدیر مسئولی: اسماعیل صبحی

اداره خانه‌سی: باب عالی رشوسنده

Directeur-fondateur: AHMED IHSAN

Gérant-Responsable: ISMAIL SOUBHI

BUREAUX: Vis-à-vis la Sublime-Porte.

ثروت فنون

پنجشنبه کونلری چیقار، مصور عثمانلی غزته‌سیدر

SERVET-I-FUNOUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

19me Année — № 988

شرائط اشتراک

استانبولده:

نسخه‌سی ۱۰۰ پاره‌در.

اداره خانه‌دن آلنجق اوزره

سنه‌لکی ۱۳۰، آلتی آیلغی ۶۵، اوچ آیلغی ۴۰ غروشدر.

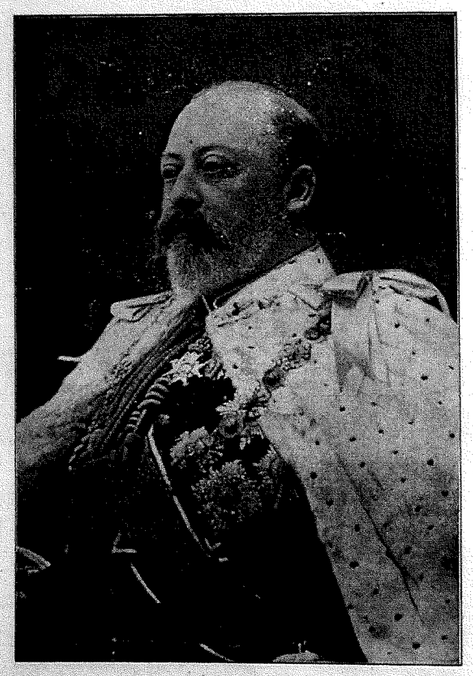
ولایاتده سنه‌لکی ۱۵۰، آلتی آیلغی ۸۰ غروشدر.

استانبول جوارینه پوسته ایله کوندریلیرسه ولایات بدلی اخذ اولنور.

قیرله‌دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنه‌ده یکری غروش فضله آلنیر.

Pour la Publicité de l'Etranger, s'adresser à l'AGENCE GÉNÉRALE DE PUBLICITÉ POUR L'ORIENT, Rue de la Sublime Porte No. 36.

۱۹ نجی سنه — عدد ۹۸۸ — پنجشنبه ۲۹ نیسان، ۱۳۲۶ — ۳ جمادی‌اول، ۱۳۲۸ — ۳۸ نجی جلد

انکلتره قرالی متوفی یدنجی ادوار

EDOUARD VII,
roi d'Angleterre, décédé.

توکنه‌ز، قارا کلق کیجه‌لر وار ایکن. برکیجه ایلیق، معطر، پرشعر وحیات‌پرور بازکیجه‌سی دکل، حتی شودونوق، دارغین قری بیله اولیان بر سیاه کیجه، دیلنده أبدی نشیدهٔ تحسریله ثوبه‌سی احتمالی تصور ایده‌رك روحنده برأذا دویار.. وبعضاده بوقادار ایرکن برتمی یه‌ودوده محیطك کنه‌یسنه وبردیکی اعتیادلرله احتمال ویره‌میه‌رك برخیال حس فرض ایده‌در.

قطاریرنه‌سی آقشام، دهاایرنه‌سی آقشام.. وصوکرا همان همان آرتق صاآقشام بوتمی تحرانه‌لری ایشیتیلیر.

اونلر، قورباغه‌لر، اصل عاشقلر اصیل شاعرلردرکه ایده‌آللری آرقاسنده، حتی بوبوك بوبوك أمللره سوق ذکر ایده‌میه‌رك چوق دفعه یالکز اونك ترنم حسنیله، ترنم بستهٔ هجرانیله صبور، متوکل، قناعتکار یاشارلر... واونلرده انسانلرك شاعرلری کبی، تاصیل انسان - شاعرلر کندی حسلرینی، أ للرینی، احتراصلرینی، ایشله‌دکلری زمان عینی زمانده کندیلری کبی دوشونن، دویان آدملرك تهیجاتی ترنم ایتمز اولورلرسه، قورباغه‌لرده بسته‌لەدکلری نشائد تحسرله، عینی زمانده، وحشی، خائن قیش کیجه‌لرندن بیقمش، یورولمش طبیعتك نسغ فیضا - فیض بهاره، بهار کیجه‌لرینك کتیردیکی والهیت ومستی أ ثیریه اشتیاقی ایکلدر - وانسانلردن فرق شودرکه، انسان - شاعر همان چوق دفعه یسود ترنملرله ایکلدر وایده‌آلنه واصل اولماز؛ حالبوکه قورباغه‌لر اکثریا مقمر وسودا - آشیان بهارکیجه‌لرینی کورورلر... اونلرك سه‌ودکلری بزمکیلر کبی دکلدر.. نه‌قادار کیمکسه نه‌قادار اضطراب ویرسه، اوزسه ینه کلیر.. حالبوکه بزمکیلر چوق دفعه هیچ، هیچ کلیرلر، حتی بیلمزلر..

وقورباغه‌لر اوقادر چوق رجا ایدرلر، آغلارلر، وبهارده اوقارار شفقتکار ورحیم‌درکه نهایت کلیر.. وآرتق اوزون توکلرك، قناعتکار، لفلرك مکافاتی اولارق اطرافنی صارمایه باشلییان یشیللکلر، یاپراقلر، چیچکلرله برلانهٔ شعر وطراوت‌اولان اختیارطاش، دیوار قووقلرندن چیقارق ماهتابك طوپراقلره، درەلره اوزاتدیغی بوسه‌لر ایچنده کب استحقاق ایتدکلری ذوقلرله؛ مغرور ومستغنی یاشارلر...

قورباغه‌لر، یشیل جبه‌لریله، یشیل سر پوشلریله برر مصر کاهننه‌یك بکزه‌رلر... کثیف تندن أمین برکاهن تاصیل کندیسنه اینانیانلره أهمیت ویرمه‌ز وصوکرا صحت کثیفی کورەرك مغرور اولورسه؛ قورباغه‌ده تا قارلرله دولو قووغندن، قرلرك، ایلیق کولکه‌لرك، عشقلرك، یاورولرك یاقلاشدیغی کوره‌رك جملهٔ اعتکافندن أبدی ترانهٔ تیزی اوقور وصوکرا بهار کلدیکی زمان کولکه‌لرك ایچنده برحق مکتسبله کزه‌رك، أکلنه‌رك، جوف وصمت کائنه «بوتون بوذوقلر، بوسنی بخش، أثیری قوقولر، یوعشق اوکره‌تن کیجه‌لر هپسی بم ایچین... بونلر بم، منحصراً بم اولمالیدر.» صدای مغروریتی بوللار...

نیمه‌لی طوپراق ۶ مارت، ۱۳۲۶

علی سها

شعرلرك فارشیسنده

بوتون شعرلره باقدم: پوپکران، ایصسز لیال تار حیاتك ایچنده سودا، بر - شعاع نرم تسلیه پادلیان - بیلدیز، قادین، یوشعر مجسم؛ او نور سودادر.

فقط خایر، بونی بن بویله دویدم اصلا: قادین بو شعر ملوث، بوظلمت زاهر دنائتك وربانك یکانه سائقیدر.

بوتون شعرلری تورپله سوسله‌ین سودا؛

بم خیالمی الك چوق چامورلایان حسدر. برتحی عشقمی قلبمده دوغادن اول قادین شعردی خیالمده سوسله‌نیر پرامل...

اثرلرمده فقط شمدی یوکسه‌لن معنا بوتون قادینلره عائد ترانهٔ تحقیر، غرامه خندهٔ تزییف، شعری استهزا...

جاملیجه؛ ۲۲ مارت، ۱۳۲۶

عبدالحق خیری

انعکاس مظاهر

اولسون برآن بم قایالقلر نشیمم... بوشلق بوتون حیاتی صارسین غنی غنی، عادی بوتون علاقهٔ موجودەدن، تم کسر اینسین اسکی پوتهٔ حس وخیالی

پیش تحسرمده‌ده برصاف وخاده کون شلالهٔ معظمه آقسین شاریل شاریل؛ سیال اولان بوستهٔ پیچیدهٔ فسون جذب الهه‌سین مأل جهانی حاریل حاریل.

ممزوج ایکن بوپردهٔ دیانه هرسرود اینسین او بوالعجب قایالقلرده اغلال: چیقسین اردم نشیدهٔ نوزاد ونکه‌کو.

هپ ایلهم مشاهده پرژنده تاروپود، برتاروپود تازه وشفاف، پرمأل اینسین ایچنده زیدهٔ اشکالی شست وشو.

ویانه، مارت ۱۹۰۲

زعیم زاده

حسن فهمی

مصاحبهٔ ادبیه

فجر آتی وممارضینی [*]

حقلی حقسز برچوق تعریضاته هدف اولان «فجر آتی» انجمن ادبیسی صنعتپرستانه، ایکی ضیافت ادبیه اعطاسیله انفلاق مستقبلی حقنده برامید بخش ایتدی.

«تمثال عشق» و«روح بی‌قید». ایشته ایکی اثر بدیع شباب که بوتون قصورلرینه رغماً - چونکه انکار اولنامماز، بونلر برر اثر کمال دکلدر، - محیط ادبیمزده: «ایشته کنج توركیه‌نك هنوز نشو ونمایه باشلایان شاعرلرندن سزه ایکی بدیعهٔ احتساس...» یولنده برترانهٔ مباهات حصوله کتیردی؛ وامین اولمالیزکه - فقط چالیشمق، دائما چالیشمق شرطیله - عثمانلیلر بر ادبیات مستقبلیه نامزددر.

«تمثال عشق»ی، «روح بی‌قید»ی اوتویکز، کودورسکز که احتوا ایتدکلری اثرلرك کافه‌سی بوس بوتون برر شخصیت قلمیه‌یی حائز دکلدر؛ بعضیلرنده بزدن اول کتلرك شموس افکار واحتساساتندن منعکس شعاعات مرئیدر؛ لکن یالکز برشیئه، بالخاصه نظردقتکزی جلب ایده‌رم: بوایکی اثرده بوتون بوتأثیرات اسلاف رونما اولمقله برابر تسایم ایدلك لازم کلیرکه مؤثرلری بویوك برقابلیته مالکدر.

بوندن ماعدا، بو ایکی کنجلده؛ خصوصیله تحسین ناهیده، هنوز تکامل ایده‌مه‌مش قلملرده مخصوص مسامحات لفظیه ومعنویه واردر. واقعا انکار اولنامماز، بزقواعدی لساندن استخراج ایده‌جکز، عنعنات صرفیه ونحویه، موضوعات تحریریه البته برر حیات‌ابدیه‌یه مالك دکلدرلر. لکن

[*] بو مقالەنك نشری مناسبتیله تکرار ایضاح وبیان ایدرز که فجر آتی اعضاسی افکار ادبیه‌سنده حر ومستقلدر. وهیچ کیمسه‌نك قناعت خصوصیه‌سی انجمنك شخصیت معنویه‌سنه ترجمان اولمق ماهیت شاملەسنی حائز دەکلدر.

20 TEMMUZ 1993

Cemal Bayak Ktp.

MEHMET FUAT KÖPRÜLÜ

A STUDY OF HIS CONTRIBUTION TO CULTURAL REFORM IN MODERN TURKEY

ALİ GALİP ERDİCAN

HARTFORD, CONNECTICUT

PREFACE

I owe a personal debt of gratitute to my wife for constant encouragement and her criticism and ;estions regarding this manuscript.

LIBRARY
MAY 19 1976
UNIVERSITY OF TORONTO

D.R
438
.9
K64E7

I dedicate this book to my wife and my parents.

Copyright 1974 by author. All rights reserved.
Printed in Istanbul, Turkey by Redhouse Press, P. K. 142, at EKO Matbaası.

TABLE OF CONTENTS

PREFACE ii
INTRODUCTION v

CHAPTER

I. A BIOGRAPHICAL SKETCH OF KÖPRÜLÜ 1
   A. His Political Career 3
   B. His Literary Career 4
   C. Ziya Gökalp's Impact on Köprülü 6

II. KÖPRÜLÜ'S RELIGIOUS REFORM 13
   A. Prayer 16
   B. Sermons 18
   C. Music 20

III. KÖPRÜLÜ'S EDUCATIONAL REFORM 22
   A. Language Reform 24
   B. School Reform 30
   C. Faculty of Theology 36

IV. KÖPRÜLÜ'S INVOLVEMENT IN SOCIO-POLITICAL ISSUES 41

V. SUMMARY AND CONCLUDING REMARKS 50

BIBLIOGRAPHY 55
INDEX 59

Directeur-fondateur :
AHMED IHSAN

Gérant-Responsable :
ISMAIL SOUBHI

BUREAUX :
Vis-à-vis la Sublime-Porte
CONSTANTINOPLE

21me Année.
Tome XLII.

Téléphone N. 31

Adresse Télégraphique :
SERVETFUNUN--Cons'ple

№ 1076

ثروت فنون

پنجشنبه کونلری چیقار ، مصور عثمانلی غزته‌سیدر

SERVET-I-FUNOUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

پنجشنبه ، ٥ کانون ثانی ، ١٣٢٧ — ٢٨ محرم ، ١٣٣٠

مؤسس وصاحبی:
احمد احسان

مدیر مسئول:
اسماعیل صبحی

اداره‌خانه‌سی :
باب عالی قارشیسنده

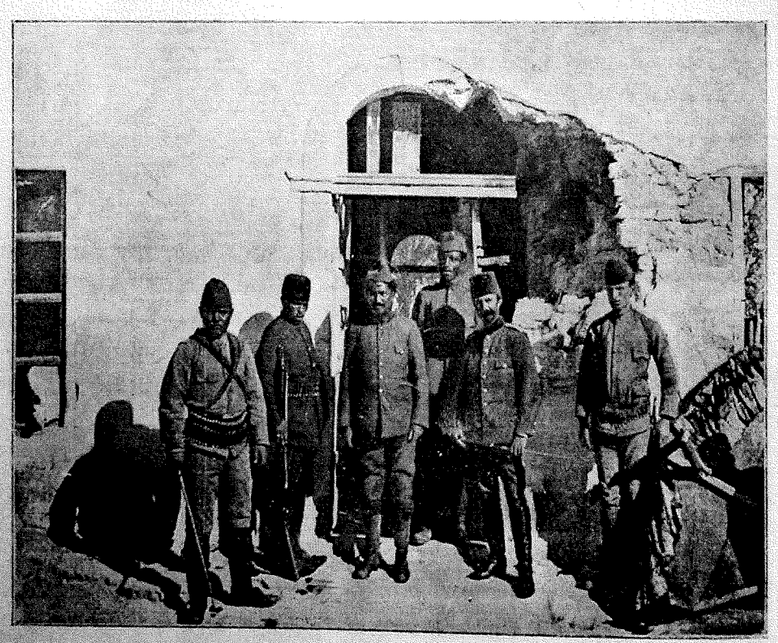
یکری برنجی سنه
درق ایکنجی جلد

تلفون نومره‌سی : ٣١

تلغراف آدره‌سی :
استانبول: ثروت فنون

عدد ١٠٧٦

غزته‌ده مندرج یازیلر ایله رسملرك حقوق ، (حق تألیف قانونی) موجبنجه ، محفوظدر .

یکباشی یسیم بك قومانداندان بشقه موسی بك

عثمانلیلر ایچون شایان افتخار اولان طرابلس غرب صحنهٔ مدافعه‌سی قهرمانلرندن : طرابلس غرب ، غرب ساحلنده کائن زوزه‌ده ، ایتالیان دوتانمه‌سی طرفندن اوزون مدت بومباردمان ایدیلدیکدن صکره رغماً برطرفی جرئی خسارته اولان قومانداناتله مخصوص خانه‌لك اوکنده .

Le Commandant des forces turco-arabes du district de Zavara, MEHMED MOUSSA BEY et ses camarades, devant la porte détruite d'une maison par les obus Italiens.

پر فیریق یاپدی ؛ بواسارتك آلتندن ینه اورته‌یی بولوب اورایی‌ده یوکدی ؛ « بوراددن باشلایك ! » دیدی .

باشلادم . اکر یاری بولده امدادمه یتیشمه‌سه‌یدی سطر تاکاغدك ینه ایلك باشلادیغم نقطه‌سنده نهایت بوله‌جقدی . اوعادتا براعلام ، برمجت شرعیه سطربدی . تکرار باشلادم وبرخیلی یازدم . ایکنجی سطر برسهر کبی چالقانه چالقانه یوکسلوب برنجی سطرك قارلرینه‌چاربیور وبو نقطهٔ اتصاقده کندینه کلهرك دونویور ، فوجه ریکسار بیاضك سینهٔ پاکنده اوق میدانی کچن برسرخوش ذهر سربست ، آزاده سراوزانوب کیدییوردی . ماصه کاتبی بوخریطهٔ مشوشه‌یه برکوز آتوب :

— ماشاالله ، ماشاالله ، دیدی ، یازیکز چابق آچیله‌جق ، غایت اوقونافلی ... صوکره اوقودی ، مقابله ایتدك : ایکی سطر، درت جمله ، اون کله آتلامش ، سکز قدر رقمده یاکیلمش، لایعد ولایحصا نقطه‌لرده شاشیرمشدم : ـ آلیشیرسکز ...

بن بشنجی خریطه‌یی اکمال ایدرکن آقشام اولمشدی . ممیز ، ممیز معاونی سلام وبروب آیریلدیلر؛ اونلری برافندی تعقیب ایتدی. یانمده کیتمکه مأذون اولوب اولمدیغمی صوردم ؛ « کیدیکز ! » دیدی ؛ چیقدم . کیم بیلیر آرقه‌مدن نهلر قونوشدیلر .

اوکیجه رؤیامده بیك درلو قورقولر کچیردم : یازمی‌یازارکن ایکی بوکلوم قالیویردم ، بر دها بن دوزلته‌مدیلر ، کنج یاشمده عایل اولدم ؛ بردن بره قلم اوداسنده سوکیلی کوبکلرم «بوبی» ایله «طوطو» بی تمیزی ایصیرکن کوردم . حاولامه‌لرینی ایشیتدم . اسکمله بولنه‌مدیغمدن براوراق‌صندوقه اوطوردم، مرکب‌لکه‌لرینی دیلله یالارکن او صیراده یانمده سودیکم قادینی بنی کوله‌رك سیر ایدر بولدم .

ایرتسی صباح یرمه کچنجه هیچ طانیمادیغم افندیلر ، تا اوزاق کوشه‌لردن اوتر قومرىلر کبی بنی سلاملادیلر :

— صباح شریفلر خیرلر اولسون ... صباح شریفلر خیرلر اولسون ...

— بونژور افندم ، بونژور افندم .

بن هرحالده طیور محلیه‌دن دکلدم ؛ لسانلرمز چوق نقطه‌ده ایریلیوردی . اوکلهیه یقین یانمده‌کی کاتب آکیلدی ، فوطینلرینی چیقاردی، صوکره چورابلرینی‌ده آتدی ؛ بن کمال حیرتله باقیوردم. نهایت چکمجه‌سندن برغزته‌یه صاریلی ایکی اسکی مرجان ترلك لهور ایتدی ؛ اونلری طاقدی، تپیش تپیش یورودی، کیتدی. دیدیکی زمان صوردم : آبدست آلمش . دیرکن هرماصه اوزرنده سیلر حاصل اولدی: پنیر ، حلوا ، اوزوم ، شروب ، قالیاطه انواعی ؛ برشاییرتی ، براشتها که حفظنا الله !

ایکی‌ده برده قاپو آچیلیور ، عیالی یاخود شالوارلی ، الی کشکوللی یاخود تپسیلی ؛ جونی یارالی ، آزی علیل دیلنجی افرادی مفتش کبی اطرافی بردولاشیور ؛ آراده صیراده‌ده صوصاتان برزنجی ، مهاجر برباسته‌جی ، روم شکرجی ، قورپان رساله‌سی هدیه‌ایدن بردرویش کورونویوردی . بونلردن بوش قالان برلرده‌ده سکز یاشنده باش اورتولو قیزیله کلش اعمی برمتقاعد ، تراشی اوزون بریاور ، بوینی صارغیلی بربلدیه مأموری ، درت قدر آناطولیلی ، سکزسوخته وبرخیلی آلاجقلی صیقشمش برآغزدن دردله شیوردی . دیرکن یوقلمه‌جدولی کورونوردی ؛ اسمملك یانته امضامی چیزرکن صولمده‌کی کنج دیدی که :

— قارىشیق آتمایك که کله‌دیککز زمان بزامضا ایده‌میه‌لم ؛ قسط الیومدن قورتولورسکز !

آللی ایکی غروش معاشمدن برنجی آی آلمه‌یکرمی‌درت غروش کچدی ؛ یاریسی تقاعدیه ، متبافیسی پول وسند پاره‌سی ایمش ... اونکله نه آمالیدم ، آلاموافق نه‌ایدی ، بردرلو تعیین ایده‌مدم . نهایت ، تصادف ، کیتدم برقانیله دون آلدم .

ایکنجی آی برهفته قاچامق یاپدم ، صوکره‌لری آرتق هیچ کیتمزاولدم . آی باشی ، ایکی یوزه‌ابلاغ ایدیلن آیلغی خدمتکارله آلدیریور ، شورادە بوراده کزوب توزیوردم . شمدی‌ده یازیم اوقدر آرتوودور ، الآن قلم یوتمام وچیزکیمز کاغد قوللانمام .

حکایهم بورایه کلنجه متعصب حریت پرور برآرقداشم حدتلندی : « دیمك آیلرجه ، آیلرجه ، هیچ چالیشمادن ملتك پاره‌سنی آلدك ! » دیدی .

— أوت ، فقط اوزمان ملت یوقدی . — وجدان حیت‌ده‌می یوقدی — اوکله‌لری سانسور منع ایتمشدی . — (انتقامکار بروضعله) شمدی اوکرندکیا ؟ — أوت ، اما پاپاغان کبی ...

سوسیولوژی مباحثی

ترقی فکرلرینك تاریخی

ترقی یالکز برحرکت دکلدر ، برتوسع وانکشافده دکلدر. ترقی جمیتك حیاتنده‌کی عمل وعکس‌العملرده منحصرده اولاماز . واقعا قابلیت تخرشیه ناصل یوتون عالم‌عضویتك بروصف عمومیسی ایسه عمل وعکس‌العملردە یوتون جمیتلرك اوصاف مشترکه‌سیدر؛ فقط عضویاتده ترقی قابلیت تخرشیه‌دن عبارت اولدیغی کبی جمیتلرده‌ده عمل وعکس‌العملردن عبارت دکلدر .

* ـ سزك وعائله‌کزك تمدید وتأمین رفاهی یته سزك أکیردەدر . (سیغورطهٔ عمومیه) تومباتیه‌سی سزه بوبابده ایضاحات ویره‌جکدر .
Assicurazioni Generali Trieste, 1831, Galata.
[غلطه‌ده سیغورطهٔ عمومیه خانی]

ثروت فنون

پنجشنبه کونلری چیقار، مصور عثمانلی غزته‌سیدر

SERVET-I-FUNOUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

صاحب امتیازی : احمد احسان

مدیر مسؤل : اسماعیل صبحی

اداره‌خانه‌سی :

باب عالی قارشیسنده

Directeur-fondateur :
AHMED IHSAN

Gérant-Responsable :
ISMAIL SOUBHI

BUREAUX :
Vis à-vis la Sublime-Porte
CONSTANTINOPLE

ABONNEMENTS :
150 Piastres ou 32 Francs.
pour tous les pays de l'union postale.

شرائط اشترا

بر نسخه‌سی ۱۰ پاره‌در.
استانبولده اداره‌خانه‌دن آلنمق اوزره سنه‌لکی ۱۲۰ آلتی آیلغی ۶۰، اوچ آیلغی ۳۰ غروشدر. ولایاتده سنه‌لکی ۱۴۰، آلتی آیلغی ۷۰ غروشدر. استانبول داخلنه و جوارینه پوسته ایله کوندریلیرسه ولایات یدی اخه اولنور.
غزته‌مز یالنز پولنی آلونجه‌یه قدر تبدیله‌دن مقدم پوره ایچنده کوندریلیر. پولك ایچون فضله بر شی آلنماز.

20me Année

No 1010

۲۰ نجی سنه

۳۹ نجی جلد

عدد ۱۰۱۰ — پنجشنبه ۳۰ ایلول ۱۳۲۶ — ۹ شوال ۱۳۲۸

بر مضیق اضطرابده عثمانلی حقوقنك مدافعاری ، کرید مجلس مبعوثانی اعضای اسلامیه‌سی
[اعضای اسلامیه حایه ، قاندیه ، رعودن ، ۳۲ بیك اسلام نامنه منتخب ۱۶ کیشیدن عبارتدر]

Les membres musulmans de la Chambre Crétoise.

« فجر آتی » انجمن ادبیسندن :

فجر آتی انجمنك مسلکی وهدف حرکتی خصوصنده ظهوره کلن اختلاف نتیجه‌سنده اعضاسندن بعضیاری استعفا ایتمشدر . بوسبیدن ، انجمنك اعضای حاضره‌سنك اسمارینی بروجه زیر اعلانه مجبوریت حس ایدییورز :

احمد هاشم بك — اسماعیل صبحی بك — امین بلند بك — تحسین ناهید بك — جلال ساهر بك — جمیل سلیمان بك — خیرالدین بك [*] — رفیق خالد بك — سلیمان فهمی بك [*] — شهاب‌الدین سلیمان بك — عزت ملیح بك — فائق عالی بك — فاضل احمد بك — محمد علی توفیق بك — کوپریلی زاده محمد فؤاد بك — مفید راتب بك — نویل بك — یعقوب قدری بك .

[*] خیرالدین وسلیمان فهمی بکلر انجمنه یکیدن داخل اولمشلردر .

حیات تماشا

سلیم ثالث

محرری : صلاح بیمجوز وجلال اسعد

عثمانلی تیاتروسی — ۱۵ ایلول ۱۳۲۶

منابع نفیسه‌نك اوکسوز وسفیل قالدیغی بوحیطه‌ده جدی برحیات تماشانك موجودیتی بیله حقیقةً شبهه اولونمقه لایق ایکن اوجبانك نافل وعطلی اولمغه قالقیشمق برآز کولونج برحرکت اولدیغنی بیلیورم . بیلیورم که بو سطرلری لاقید نظرلریله أزه‌جك محترم قارئلرك برچوغی بوحرکتی حتی بم کبی شعردسزجه کولونج بولمقله‌ده قالمایارق ، کال دقتله مطالعه ایدیله‌جك ستونلریکون عمومیسندن طرحی ایجاب ایدن برزیان کبی تلقی ایده‌جکلردر . بیلیورم که بو سطرلرده تشریع وتحلیل ایده‌جکم حیات عمومیهٔ تماشانك قهرمانلری اولان پیه‌سلرك مؤلفلری — بالطبع هیچ برزمان عادی برمدحیه‌کار سویه‌سنه ایتمیه‌جکم ایچین — مطالعات تنقیدیه‌می نظر اعتباره آلمیاجقلر ، اونلردن خوشلانمیاجقلر ، حتی صحت وصمیمیتلرندن‌ده شبهه ایده‌رك اثرلرینك قیمت حقیقیه‌لرینی یا خلقك بی‌ذوق وتقدیر رغبتیله یاخود سوك سنه‌لرده یازلماسی معتاد ومقبول اولان منثور قصیده‌لرله اولچه‌یه‌جکلردر . نهایت بیلیورم که مالمنه راضی اولان آمارکی استعداد سزلغی سویلندیکی زمان قانع اولان آفتورلرده یوق دینه‌جك قدر نادردر . أومت ، بوتون بونلری بالتجربه بیلیورم . فقط برسبب ، برغایهٔ فکریه‌یه وقف نفس ایدوب اونك بوتون محرو منتلرینه ، تحمل ایتمکه عزم ایتمش نظرلرله باقانلر کی بن‌ده نه اولورسه اولسون بوعملکده‌ده تماشا ایچین آکلایان ودویان بر رغبتك جانلاغاسه ، صحنه‌لرمزك صنعت وادبیات تماشا ایله تأسیس وتأیید مناسبتیله ایتمکه چالیشمق غایهٔ امل اتخاذ ایتدیکم ایچین جسارت ادبیه‌ی محافظه ایدییوردم ومخاطبلرمك کوندن کونه‌جوغالماسی امیدینی هیچ بر زمان غائب ایتمیه‌رك شیمدیلك بلکه بر غزته صحیفه‌سنده . علی قونوشمغه حاجت کوسترمیه‌جك قدرآز اولان قارئلرمله حسب حاله باشلاییورم .

بوسنه‌نك أك یوبوك تماشا حادثه‌سی شبهه یوق که عثمانلی تیاتروسی هیئتنك . برزمره‌ٔ کریده‌نك وصباء ادبیه‌سنه دخالت ایده‌رك آرتق جنانی وبی قیمت مه‌لو دراملرله دولو « رمه‌یه‌رتوآر » یه وداع ایتمیدر . لکن سویله‌مکده استعجال ایدیوم که عثمانلی تیاتروسی هیئتنی یورسم وداعك ایفاسنده واقع اولان تأخرندن دولایی تعیب ایدنلردن ده‌کلم . چونکه صنعتنه‌عائد خصوصاتده نفوذ نظری اولان برتجربه‌دیده صفتیله خلقك سویهٔ تقدیر ورغبتی پك ایی بیلن برتیاترو هیئتی ایچین جنایتلرینك عددی وحیات حقیقیه‌دن اوزاقلقلرینك درجه‌سیله مبسوطاً متناسب حاصلات برافقان مه‌لو دراملرسایه‌سنده تأمین معیشت ایدرکن بردن بره یکی وتهلکه‌لی برایشه کیرمه‌ك مشکلاتی بوبوکدر . زیرا نقوش وتزیینات ثامنه قورشون قلمله آتیلدیمی امضالار ، قارالانمش رسملردن ، مفروشات ثامنه أسکی ، قیریق اسکمله‌لر ، برسفیل ماسه ویر یاصلی آینه‌دن باشقه برشیئه مالك اولمیان قولیس اوطه‌لرنده شکلی تغییر وتصحیح اولنارق هر روله اویدوروللان صفاللرینی چیکه‌لرینه یاپیشدیرمغه اوغراشیرکن برطرفدن ده صوك کلن قومه‌دیا ونه‌ئایر نسخه‌لرنده آوروپا عمسلکلرینك طنطنهٔ حیاتلرینك برحکایه‌سی اوقویان ، یاخود صالونلرینك برمطرحهٔ محتشمه‌سی سیر ایدن ، وعینی زمانده روحلری تقاضای معیشتله بوتالان زوالی آفتورلرمزده هرشیدن اول هر انسان کبی یاشامغه وکچینمکه محتاجدر . بناءً علیه بزده حیات تماشانك اك سفیل ادوارنده بیله برحدمعین ومجبوریدن دها آشاغی دوشمیه‌جك قدر عزت نفس صنعتی محافظه ایتمش اولان یوهیئت ممثلیمی بوسوك ذ اکارلقلندن دولایی شایان تبریك کوردوم .

عثمانلی تیاتروسنك سوك رمه‌یه‌رتوآری ایچنده صبرسزلغله بکلدیمکه لایق اولان پیه‌سلردن بری‌ده « سلیم ثالث » ایدی . محرراریمك سهل استحصال شهرتلرن محروم اولمالرینه رغماً پك جدی اولان قیمت ومزیتلری بوبوك ومؤثر موضوع تاریخی‌نك اهمیتیله متناسب برصورتده تصویر ایده‌بکلریمی وعد ایدییوردی . فی‌الحقیقه بوتون حیات ملیه‌مزك صحائف ماضیه‌سنه کوز کزدیرسه‌ك بونك قدر عصر حاضری علاقه‌دار ایده‌جك بروقعهٔ مهمه بولامایز . هرعثمانلی ، تاریخ ملیسنك بوصحیفهٔ خونینی اوقورکن آغلامق آرزوسی دویار . عصریمزك ادراك وقابلیتندن بوکسك وعینی زمانده برآز ضعیف عزملی انسانلرك عاقبت محققه‌سنه او رایان زوالی سلیمك تمیز وبارلاق ناصیهٔ شهادتی کوزلرینك اوکنه کلیر . بوغازلك ماوی سولری قارشیسنده مست رخاوت ، برساحله یاسلانمش دوران مقتل سایمك لاقید دیوارلرینی یوسمر وقلامق ایستر .

سلیمك فکر حیاتکارندن دماغن نوزاد تشبث واصلاحاتك بالذات تأمین منفعت وسعادتلرینه خادم اولدیغی ملتك غافل ومغفل ارادی طرفندن کوردیکی قدر ناشناس طرز قبول وتلقی قارشیسنده برحیرت البه ایچینده قالیر . بوغضب وحیرت ، بالخاصه سلیمك عاقبت خونینیله ایلده طوتوشان آتش انتقام آنجق سلطان محمودك آقیتدیغی یکی جری قانلریله سونر . افرادن اولدیغی کبی ملتلردن‌ده قابلیت فکریه‌سندن باشقه برشی ایسته‌مك . بکلمك عبث اولدیغنه نظر پك‌ده حق اولیان بوحس انتقام غایت انسانیدر .

ایشته بحه مؤلفلرك أك یوبوك نشانهٔ ذکاری بوله تاریخك أك مؤثر وخونین برصحیفه‌سی اثرلرینه

Mehmed Fuad Köprülü (130815)

MADDE TAŞINMIŞTIR
SOSE

صوفیان نخستین در ادبیّات ترک

پروفسور محمّد فؤاد کوپریلی

ترجمه و توضیح

توفیق هـ. سبحانی

انجمن آثار و مفاخر فرهنگی
تهران - ۱۳۸۵

Arzu Meral

Middle Eastern Literatures, Vol. 12, No. 1, April 2009, s. 88-90
Routledge Taylor & Francis Group

Abington

Book Review

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
D.1958
İslâmî İlimler Araştırma Merkezi

Early Mystics in Turkish Literature
MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ
Translated and edited with an introduction by GARY LEISER and ROBERT DANKOFF

Foreword by DEVIN DEWEESE
London and New York: Routledge, 2006, lvii + 435 pp., ISBN 0 415 36686 0

MADDİ TAVİZLENDİRİLMİŞTİR
SONRA SATILMAK ÜZERE DOKÜMAN

Mehmed Fuad Köprülü's (1890–1966) masterpiece, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, is now more widely accessible with the translation and edition of Gary Leiser and Robert Dankoff. The book was first published in Ottoman Turkish in 1918. It was revised by Köprülü and published in modern Turkish, in the Latin alphabet, in 1966. The third edition was prepared and published with some updates, corrections and additions by his son, Orhan Köprülü, in 1976. The English translation, entitled *Early Mystics in Turkish Literature*, contributes further to the work by adding more information, including an extensive bibliography, to the original text. Devin DeWeese's foreword to the translation, where he challenges the iconic status of the book, is also of importance. Both his critique of Köprülü's treatment of the Yasawî tradition (see below) and of the author's approach and method are valuable contributions to scholarship.

Köprülü's decision to write *Early Mystics* was motivated by the idea that, in his own words, 'in order to understand the [Turkish] national spirit and taste in Muslim Turkish literature, the period most worthy of study is that of the great mystics who spoke to the masses using the popular language and meter and whose works have endured for centuries' (p. lii). According to Köprülü, the people of contemporary Turkey were the direct descendants of the Turks of Central Asia, and in order to discover the roots of Turkish culture and enrich contemporary literature, the hidden Turkish dimensions of Central Asian literature should be uncovered and elements of it reintroduced into modern Turkish literature.

The first part of *Early Mystics* deals with the Central Asian heritage of the Turks as a source of inspiration for an authentic Turkish literature. The chapter begins with the description of pre-Islamic literature of the Turks in Central Asia and of the influence of the Iranians, who guided the Turks into the sphere of Islamic civilisation. Köprülü then portrays the spread of mysticism among the Turks before the appearance of Ahmed Yasawî, founder of the Yasawiyya order. After giving an account of Ahmad Yasawî's legendary life, he shows how Ahmad Yasawî's teachings and the legends about him were circulated by his successors from Turkistan and Qazaqstan, along the Volga to Anatolia and the Balkans, and paved the way for the formation of the Bektashi order. Next, he recounts Ahmad Yasawî's biography and concentrates on his successors and the order of Yasawiyya. By doing so, he presents 'a synthetic view of the origin and nature of Turkish Sufism in Central Asia and its basic features and characteristics' (p. 105), which,

ISSN 1475-262X print/ISSN 1475-2638 online/09/010088-03
DOI: 10.1080/14752620902931464

08 EYLÜL 2009

according to him, had deep influence on Turkish literature and religious life for centuries. The first part ends with the examination of Ahmad Yasawî's religious poems, collected under the title of *Dîwân-ı Hikmat*, and its impact, in form and content, on later Turkish poetry.

It is hardly necessary to emphasise how important a role Sufi literature has played in the Islamic intellectual tradition, which stretches from the early period of Islam through the classical period and down into modern thought, not in the least from a linguistic and literary point of view. Although Köprülü states that he wished to cast some light on the role of the Sufi literature in the development of the Turkish language, he does not provide any detailed analysis of the poems in *Dîvân-ı Hikmat*; rather, he makes general statements by comparing the work with other early works such as *Kutadgu Bilig* (11th-century 'Mirror for Princes,' written by Yûsuf Hâs Hâcib in Kashgar), and asserts that the importance and the power of *Dîvân-ı Hikmat* does not lie in its intrinsic aesthetic value but in its extrinsic value and influence, and as such is worthy of study from a historical point of view.

The second part of *Early Mystics* is devoted to Yûnus Emre, a 13th-century Turkish Sufi in Anatolia. Köprülü begins by showing the general features of the religious and literary life of the Turks in Anatolia, from the time the Oghuz Turks entered Anatolia up to the formation of the Ottoman state, with a strong emphasis on the Seljuk period. Thereupon he describes the Sufi movement of the time, including the role of the great Sufi Mawlânâ Jalâl al-Dîn Rûmî and his works. He also deals with the 'national' language and literature of the Turks in Anatolia and the appearance of folk literature before Yûnus Emre. Thus, Köprülü draws attention to the differences between the Sufi literature that had its origin in the *madrasa* and was predominantly written in Persian, and the indigenous Turkish Sufi literature, the vehicle through which Yûnus Emre operated. After giving the Bektashi background of Yûnus Emre, Köprülü examines his life and points to the fact that he is still one of the rare representatives of, what Köprülü conceives to constitute, the 'national taste'. The proof of this is that, according to Köprülü, his hymns were still being sung all across the country in his own days. Next, he presents a detailed analysis of Yûnus Emre's collected poetry from the perspective of its linguistic and literary character, and its ethical and mystical features in comparison with the work of Ahmad Yasawî and others. He writes that 'while reading Yûnus Emre, we sense that a simple ingenuous dervish, with eyes full of compassion and love is singing to us in divine language. In his addresses and pleas to God, this dervish, who opens his soul to us like an old friend, shouts, weeps, or protests, or else, always with a most natural purity, simplicity, and sincerity, sings in a state of rapture' (p. 322). For Köprülü, these features of his work show that Yûnus Emre's literary genius was completely national and typical of it. Finally, Köprülü illustrates his influence on later Turkish literature through his imitators.

For Köprülü, Turkish Sufi literature, born in Central Asia, reaching its peak with Yûnus Emre in Anatolia, is the unalienable core of the history of true Turkish literature.

By the turn of the 20th century, the question of national identity had become a focal point of intellectual activity in the Ottoman Empire. Köprülü was writing at a time when a new nation-state of predominantly Turkish character was in the making and the ideological content and direction of the new nation-state was at the top of the intellectual agenda. He aimed at contributing to this national identity through literature and at recovering of what was conceived as the authentic face of Turkish history. 'We [Turks] forgot our distinctive national character in the middle ages under Persian influence and,

D.1958

Middle Eastern Literatures, Vol. 11, No. 1, April 2008 – Oxford, s. 53-84.

Routledge
Taylor & Francis Group

Method in Turkish Literary History

M. F. KÖPRÜLÜ

Translated by GARY LEISER

Mehmet Fuat Köprülü (130815)

Abstract

This is a translation of Mehmed Fuad Köprülü's (1890–1966) essay 'Türk edebiyatı tarihinde usûl', which originally appeared in Ottoman Turkish in the journal *Bilgi mecmuası*, 1 (1339/1913), pp. 3–52. It was later republished in the Latin alphabet and in 'modernized' Turkish in a volume of Köprülü's articles entitled *Edebiyat araştırmaları* [Research on (Turkish) literature] (Ankara 1966, rpt, 1986), pp. 3–47. Köprülü was the founder of the modern study of Turkish literature. In this essay, his first scholarly work, he described, in general, method in historical research and method in research on the history of literature. More specifically, he described late 19th-century French thought on method in the history of literature and its applicability to the history of Turkish literature. He followed this with a discussion of the special problems of doing research on the history of Turkish literature. This essay was a benchmark in the establishment of the modern study of Turkish literature and in the development of 20th-century Turkish intellectual history.

08 AĞU 2008

Translator's Introduction

Presented here is a translation of Mehmed Fuad Köprülü's (1890–1966) essay 'Türk edebiyatı tarihinde usûl', which originally appeared in Ottoman Turkish in the journal *Bilgi mecmuası*, 1 (1339/1913), pp. 3–52. It was later republished in the Latin alphabet and in 'modernized' Turkish in a volume of Köprülü's articles entitled *Edebiyat araştırmaları* [Research on (Turkish) literature] (Ankara 1966, rpt, 1986), pp. 3–47. Written when he was only 23, 'Method in Turkish Literary History' was his first scholarly work; and he frequently referred to it in his subsequent prolific studies on various aspects of Turkish literature. (In other works, I have translated this title perhaps a bit less felicitously as 'Method in the History of Turkish Literature'.) Despite almost a century since its appearance, this essay is of more than antiquarian interest. It reveals the remarkable insight of this young Turkish scholar on how to approach the study of Turkish literature within the context of contemporary European, mainly French, studies on literature. It was, in fact, a noteworthy benchmark in the establishment of the modern study of Turkish literature in the widest sense, and in the development of 20th-century Turkish intellectual history.

Gary Leiser, 101 San Jose Ct, Vacaville, CA 95688, USA. E-mail: Gary.Leiser@travis.af.mil

ISSN 1475-262X print/ISSN 1475-2638 online/08/010053-32 © 2008 Taylor & Francis
DOI: 10.1080/14752620801896305

Mehmed Fuad Köprülü (1130815)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

24 EKİM 2009

321. ANŪŠE, Ḥasan (ed.). *Dāneš-nāme-ye adab-e fārsī*. Vol. VI : *Adab-e fārsī dar Ānātūlī va Bālkān / Persian Litterature. Persian Literature in Anatolia and the Balkans*. Tehrān, Sāzmān-e čāp va entešārāt, 1383/2004, 966 p.

Sixième volume d'une vaste encyclopédie consacrée à la littérature persane (voir c.r. n°320), cet ouvrage aborde une longue tradition littéraire qui s'est développée en dehors des frontières du monde iranien proprement dit, d'abord à l'époque des Seljukides du Rum, puis sous la domination ottomane. Comme dans le volume précédent, l'équipe dirigée par Ḥasan Anūše a réalisé un ouvrage impressionnant à partir de matériaux hétérogènes en y incluant, en particulier, la vaste littérature turque sur le sujet qui restait assez méconnue. Plus encore que dans le cas précédent, ce volume fournit une magnifique illustration de ce phénomène culturel que Bert G. Fragner avait défini sous le nom de « Persophonie » dans un ouvrage remarqué, dédié à la diffusion du persan hors de ses limites géographiques nationales actuelles (Berlin, 1999). L'attention pour les poètes est ici équilibrée par celle consacrée à de nombreux érudits, tels Sūdī-ye Bosnavī (pp. 481-482), le plus important exégète du *Dīvān* de Ḥāfeẓ qui, au cours du XVIe s., composa un volumineux commentaire de ce célèbre recueil poétique ; ou à d'autres savants comme ʿĀšeq Čelebī (pp. 566-568), polygraphe ottoman qui, au XVIe s., se consacra à la transmission de la littérature persane dans le milieu ottoman. À ce propos doivent être signalés les articles sur ces nombreux auteurs qui écrivirent en turc ottoman, mais inclurent aussi des ouvrages en persan dans leurs *curricula*. C'est le cas par ex. de Lāmeʿī Būrsavī (pp. 220-221) qui fut un véritable interprète de la culture timouride à l'époque de Soliman, au point d'être surnommé le « Jāmī des Turcs ». Une place particulière est destinée aux ouvrages soufis, c'est le cas par ex. du *Manāqeb al-ʿĀrefīn* (p. 823) d'Aflaqī, qui est une des sources principales sur les successeurs de Jalāl al-Dīn Rūmī. Ce dernier s'est vu consacrer un long article, *Mowlavīye* (pp. 829-842), qui aborde de nombreuses questions concernant ce mouvement religieux et son fondateur. L'immigration iranienne en Anatolie est l'objet d'une attention particulière. L'on pourra ainsi trouver des articles dédiés à de nombreux auteurs immigrés en terre seljukide, puis ottomane pendant toute la durée de cet empire. C'est le cas de Neẓāmī de Ganje et de sa fortune littéraire dans l'Anatolie et les Balkans, objet d'un long article (pp. 869-873). Pour l'époque ottomane on pourra signaler un exemple parmi de nombreux autres : celui de Baṣīrī Ḫorāsānī (pp. 187-188) qui à la fin du XVe s. arriva de Herāt à la cour de Bāyazīd II.

De longs articles consacrés aux villes offrent une idée de la diffusion du persan en terre turque : les quinze pages de l'article *Estānbūl* (pp. 89-104) représentent une véritable monographie qui nous informe aussi sur les traditions persanes concernant cette ville et ses bâtiments, Sainte Sophie en tout premier lieu. La Bosnie et l'Herzégovine (pp. 205-221), la ville de Sivas (pp. 487-492) et celle d'Erzurum (pp. 82-86), d'autres villes mineures sont également objet de notices.

Les historiens occupent une place importante dans cette encyclopédie : c'est le cas d'Ebn-e Bībī (p. 29) qui, au XIIIe s., rédigea l'une des chroniques majeures de l'époque des Seljukides du Rum, inspirée de l'œuvre de Joveynī ; c'est également le cas de Karīm al-Dīn Maḥmūd Āqsarāyī (pp. 685-686) qui, à peu près un siècle plus tard, se consacra à la description de la domination mongole dans la région. On trouvera aussi la mention de ʿAzīz Astarābādī (p. 204) qui, à la fin du XIVe s., écrivit une chronique de grande importance sur le règne de Qāḍī Borhān al-Dīn de Sivas, le *Bazm o razm* (pp. 186-187). Son protecteur fait lui aussi l'objet d'un article (pp. 182-184), centré sur sa production poétique en langue persane et sur son mécénat, qui avait notamment permis l'achèvement de la traduction en persan du *Phédon* de Platon. D'autres auteurs, souvent polygraphes, attestent du cosmopolitisme ottoman et du rôle que le persan joua dans ce contexte. C'est le cas de Jābī-zāde (pp. 265-266), poète, astronome et mathématicien du XVIIIe s., d'origine chrétienne, ou celui du théologien et soufi Yūsof Dede Sīne-čāk (pp. 486-487) qui provenait de Yenicevardar.

Le volume ne manque pas de fournir des articles sur les savants turcs qui se sont consacrés à l'étude de la littérature persane, comme Fu'ād Köprülü (pp. 292-294) ou ʿAbd al-Baqī Gölpınarlı (pp. 715-717). Il inclut également des notices sur ces auteurs contemporains qui ont utilisé la langue persane ou se sont inspirés de cette littérature en Turquie à l'époque républicaine : c'est le cas de Medḥat Jamāl Kuntay (pp. 195-196). Comme dans le cas du volume précédent, cet ouvrage constitue une étape importante des recherches en littérature persane. Il pourra constituer une base pour des recherches futures consacrées à cette nouvelle perception de la littérature persane bien au delà des limites académiques et géographiques telles qu'elles ont été comprises jusqu'ici. M.B.

ABSTRACTA IRANICA: Supplement a la Revue Studia Iranica, vol..XXVIII, 2005 TAHRAN. pp. 190-191 .

Araştırmalar 1954, Ankara; TTK Yayınlarından VII. Seri No:24.

TINIBEKOV, Aktan — Kırgızdan I Sancara, Tarih-Muras-Salt "Cambı atuu" 1993. Bişkek / Kırgızistan, ss.545-546 (Düzenleyen: Koneş Yusupov)

YUSUPOV, Keneş — Manas, 1995, Ankara; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını Sayı:96.

AYTMATOV, Cengiz — "Muras Bizdin Calpı Kelçibiz" Kococaş 1996. Bişkek: Kırgız Respublikasının Uluttuk İlimder Akademiyası. Manastaanu Cana Körküm Madaniyattın Uluttuk Borboru. El Aralık "Merim" Kayrımduuluk Fondusu "El Adabiyatı" Seriyasının I. Tomu – Şam Basması.

ÇAY, Abdülhalûk — Türk Ergenekon Bayramı, Nevruz 1993. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 128 Seri IV – Sayı B-5 (Beşinci Baskı).

KAYNAK KİŞİ:

Adı Soyadı	: Osman UYSAL
Yaşı	: 82
Mesleği	: Çiftçi
Doğum Yeri	: Dalaman
İkamet Yeri	: Dalaman
Cinsiyeti	: Erkek
Tahsili	: Yok ama Okur/Yazar.

D371
12 ŞUBAT 2010
MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
Cilt/Volume: XIV, Sayı/Number: 1, 2008, s. 171-192 İzmir

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN BUGÜNKÜ EDEBİYAT ADLI ESERİNDEN HAREKETLE EDEBİYATA DAİR GÖRÜŞLERİ

Kadriye Yılmaz*

Özet

Mehmed Fuad Köprülü, Türk edebiyatını geniş bilgisi ve araştırmaları ile bütüncül olarak eserlerinde ortaya koymuştur. Bu yazıda onun edebiyat hakkındaki görüşleri, Türk edebiyatının dününe, bugününe ve yarınına bakışı, *Bugünkü Edebiyat* adlı eserinden hareketle genel olarak değerlendirilmiş ve bunlar Edebiyatın Tanımı, Edebiyatın Kaynağı, Edebiyat ve Toplum İlişkisi, Millî Edebiyat başlıkları altında sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Mehmed Fuad Köprülü, Bugünkü Edebiyat, Edebiyatın Tanımı, Edebiyatın Kaynağı, Edebiyat ve Toplum, Millî Edebiyat.

Abstract

Mehmed Fuad Köprülü have been introducing Turkish literature as totalitarian with his wide knowledge and researches in his books. His opinions about literature, his critics about Turkish literature's past, present and future is evaluated widely by affecting his book called *Bugünkü Edebiyat*. These are presented below the topics which are the Definition of Literature, the Resource of Literature, the relationship Literature and Society and the National Literatural.

Key words: Mehmed Fuad Köprülü, Bugünkü Edebiyat, definition of literature, sociaty and resource of literature, the relationship literature and society, the National Literatural.

Giriş

Mehmed Fuad Köprülü (1890-1966), başta Türk edebiyatı olmak üzere pek çok sahada eser vermiş bir bilim adamıdır. Edebiyat tarihi, Türk halk edebiyatı, Türk din tarihi, biyografi, dil tarihi, tarihî ıstılahlar, hukuk tarihi, iktisat tarihi, epigrafi, nümismatik, Türk sanat tarihi gibi alanlarda verdiği

* Ar. Gör., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
kyilmaz32tr@gmail.com

Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 2003/II, 2006 Ankara

- Mehmed Fuad Kapaklı

0128

Türkiye Diyanet Vakfı
Kitap ...

09 AĞU 2007

MADDE SAYFALANDIKTAN
SONRA GERİSİ OKUMAN

MİLLÎ VEZİN MESELESİ VE KÖPRÜLÜZÂDE MEHMED FUAD

*Hasan KOLCU**

Özet

Meşrûtiyet Devri Türk edebiyatında dil gibi vezin de edebiyatımızın temel meselerindendir. Genç Kalemlerin başlattığı "Yeni Lisan" akımına paralel, Say ü Tebebbu da bir "Yeni Vezin" akımı başlatır. Bu millî vezne dönüş akımıdır. Böylece, aruzdan hece ölçüsüne dönüş etrafında bir tartışma zemini doğar. Köprülüzâde Mehmed Fuad da bu tartışmalara katılır, görüşler ileri sürer. İşte biz bu makalemizde, hece-aruz tartışmaları içerisinde Köprülüzâde Mehmed Fuad'ın tavrını belirlemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: *Meşrûtiyet Devri Türk Edebiyatı, Hece-Aruz, Köprülüzade Mehmed Fuad*

Abstract

Besides language, poetic meter is another issue of Constitutional Monarchy Period Turkish Literature. Parallel to the "new language" movement of Young Writers, say ü Tetebbu Movement initiates a "New Poetic Meter" movements. This is a return movement to the national poetic meter. Köprülüzade Mehmed Fuad participates in these discussions and points out his points of view. In this article we attempted to identify the attitude of Köprülüzade Mehmed Fuad in the poetic meter dispute.

Keywords: *Constituonal Monarchy Period Turksih Literature, Syllabic-Aruz Poetic Meters, Köprülüzade Mehmed Fuad.*

Türk Derneği'nin dil alanındaki çalışmalarından hemen sonra, Selânik'te, 1327(1911)'de yeni bir dil ve edebiyat hareketinin başladığını görüyoruz. Bu hareketin, Genç Kalemler dergisinde Ömer Seyfeddin'in yazdığı "Yeni Lisân" adlı makale ile başladığını biliyoruz.

"Yeni Lisân" hareketinden önce Türk Derneği'nin "Beyânnâme"sinde[1] millî dilden söz edilmiş ve bu millî dili, bütün Osmanlılar arasında konuşulan Osmanlı Türkçesinin meydana getireceği belirtilmiştir. Ömer Seyfeddin, "Yeni Lisân"[2] makalesinde millî lisanın yanında, millî edebiyattan da söz eder. Makalesinin "Tasfiye" ara başlıklı bölümünde, "Bunu nasıl yapmalı?" diye soran Ömer Seyfeddin, sorusuna yine kendisi şu cevabı verir:

* Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniv., Fen-Edeb. Fak.

[1] Beyânnâme, Türk Derneği, nr.1, 1327, (1909).

[2] Ömer Seyfeddin, Yeni Lisân, Genç Kalemler, nr.1, 2.cilt, 29 Mart 1327 (11 Nisan 1911), s.1-3.

sh. 119-128

Münderecat s.4/2k
Münderecat s.1/6k
Münderecat s.1/3k
Münderecat s.1/4k
Müzmin verem ve başlıca alâmetleri s.5-7/5
Nevrasteyi'nin bizde esbab-ı ve arazı s.2-4/6
Nüfus meselesi [Çocuk çoğaltmak]/ Nazım s.6-7/2
Ocağ-ı kalbiyenin röntgen ile tedavisi/ Doktor Kemal Nureddin s.8-11/4
Okuyucuya mektup s.3/2k
Saadet-i aile/ Tabib Rahmi s.5-6/3
Sadakat Kütüphanesi (ilan) s.4/2k
Sadakat Kütüphanesi (ilan) s.4/3k
Sadakat Kütüphanesi (ilan) s.4/5k
Sadakat Kütüphanesi (ilan) s.4/6k
Sandıklı'da Doktor Rahmi Bey s.3/6k
Sıhhiye Müdüriyet-i Umumiyesi nazargahına ariza-i mekşufedir s.4-5/2
Sıtma ve vukua getirdiği telefat s.7-9/3
Su ile tedavi s.4/6
Şark Gazetesi (tanıtım) s.3/2k
Tabib mütehassısımız tarafından / Tabib Binbaşı Ahmed Hamdi s.10-11/2
Tasadduk-ı ictimai s.6-7/4
Tifo (Kara Humma) s.6/6
Tüberküloz s.3-5/5
Türk Hekimi (tanıtım) s.3/3k
Vatan aşkı : Rumeli (şiir)/ Abdülmecid s.4/4k
Vatanın en uzak, en sıcak fakat en mukaddes bir mahallinde ifa-i vazife eden bir hey'et-i sıhhiye: Binbaşı Mustafa Bey, Binbaşı Avni Bey s.13/2
Vazife ve mesleğinin aşığı ve millete büyük hizmet etmiş simalardan: Doktor ve Bakteriyolog Kemal Bey s.14/2
Verem s.1/5
Vereme karşı hususi tehaffüz usulleri s.8-10/5
Veremin kat'i teşhisi: Ofnalmore Aksiyon s.10/5
Veremin önünü almak için lazım gelen tedabir s.7-8/5
Veremin seyri itibariyle taksimi s.5/5
Yeni Türk Tamirhanesi (ilan) s.4/3k
Yiyecek ve içecekle sirayet eden hastalıklar/ Doktor Sivaslı Abdülkadir Lütfi s.2-4/4
Zatürre/ Tabib Rahmi s.6-8/6

Mehmed Fuad Köprülü (130815)

D 790

Diyanet Vakfı Kütüphanesi Araştırmaları Merkezi

31 ARŞ
SONRA GELEN BÜRÜMAN

Mustafa ŞAHİN

M. FUAD KÖPRÜLÜ'YE MEKTUPLAR, NOTLAR I

Önsöz yerine

Tefrika halinde vermeyi düşünerek hazırlamaya başladığım bu mektupların iki bölümü dizildiği halde, kısalttık, kısalttılar; şurasından burasından attık, attılar. Hasılı, hak etmediği bir "muamele"ye hedef oldu. Doğrusu şevkim kırıldı, itiraf edeyim. Beş yıl sonra yeniden niyetlenince mevcuda bir basamak eklemekten geçtim, geriledim. Ne ki, bu -benim için kutsal kağıttan nesnelerin- mektupların da alâkadarâna ulaştırılması, ilmine saygı duyduğum Köprülü ve muhatapları için boynumda borçtu. Bu haliyle de olsa, arzı uygun gördüm. Elbet bu elmasları işleyecek, yontacak san'atkarlar bulunacaktır. Yapılana Ali Birinci hocam gene "yarım icraat" diyebilir, haklı olarak. Kanun zoru olmasa ilk mektebi dahi -maddi nedenlerle- bitiremeyecek biri olarak elimden bu kadarı geldi; daha iyisini yapabilirdim, fakat... meşhur Arap meselidir: Allah mâr-ı sermâdîdeye gün yüzü göstermesin mesel-i meşhuruna mı iltica edeyim ya da mektuplardaki edebi şaheserlerin yanında sönük kalacak olan: Mukteza-yı tali'imdir taşa bassam iz olur/Ağustosta suya girsem balta kesmez buz olur ya da Dostum kışı yaz yapar/Ördekleri kaz yapar/ bu daima böyledir/ çok söyliyen az yapar ya da Doğru söyleyenin bir ayağı üzengide olmalı mı deyeyim?

MATBUAT GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
SONRA SELİM CAD. ANKARA

Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü'nün İlmî Hayatı ve Tarihçiliği
Doç. Dr. M. Hanefi Palabıyık

Akçağ Yayınları / 705
Biyografi / 31

ISBN 975-338-700-8

©Bu kitabın bütün hakları Akçağ A.Ş. ne aittir.

Kapak / Emin Bebek
Sayfa Düzeni / Akçağ Dizgi Ünitesi
Baskı / Başer Matbaası - 356 88 88
1. Baskı / Ankara 2005

Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş.
Tuna Cad. 8/1 06420 Kızılay - Ankara
Tel: (312) 432 17 98 - 433 86 51
Fax: 432 28 52

www.akcag.com.tr
akcag@akcag.com.tr

Ord. Prof. Dr. M. Fuad

KÖPRÜLÜ'nün

İlmî Hayatı ve Tarihçiliği

Doç. Dr. M. Hanefi PALABIYIK

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi
Dem. No: 139162
Tas. No:

AKÇAĞ

122914

Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü'nün İlmî Hayatı ve Tarihçiliği
Doç. Dr. M. Hanefi Palabıyık

Akçağ Yayınları / 705
Biyografi / 31

ISBN 975-338-700-8

©Bu kitabın bütün hakları Akçağ A.Ş. ne aittir.

Kapak / Emin Bebek
Sayfa Düzeni / Akçağ Dizgi Ünitesi
Baskı / Başer Matbaası - 356 88 88
1. Baskı / Ankara 2005

Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş.
Tuna Cad. 8/1 06420 Kızılay - Ankara
Tel: (312) 432 17 98 - 433 86 51
Fax: 432 28 52

www.akcag.com.tr
akcag@akcag.com.tr

Ord. Prof. Dr. M. Fuad

KÖPRÜLÜ'nün

İlmî Hayatı ve Tarihçiliği

Doç. Dr. M. Hanefi PALABIYIK

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi
Yavuz ARGIT Bölümü

Dem.No.	122914
Tas.No.	

AKÇAĞ

Durham

British Journal of Middle Eastern Studies, December 2010
37(3), 241–260

Routledge
Taylor & Francis Group

— Mehmed Fuad Köprülü

How to Conceptualize Inner-Islamic Plurality/Difference: 'Heterodoxy' and 'Syncretism' in the Writings of Mehmet F. Köprülü (1890–1966)

MARKUS DRESSLER*

ABSTRACT *This article examines the work of the Turkish historian Mehmet Fuad Köprülü on Turkish/Anatolian Islam, which he referred to as 'popular' or 'heterodox'. On the one hand committed to Western scientific standards, on the other part of the project of Turkish nationalism, Köprülü produced an extensive scholarly work that is until today widely accepted as authoritative in the field. Here, my focus is on the concepts Köprülü used in establishing a narrative about the continuity of Turkish culture from pre-Islamic to modern times. His conceptualization of non-elite Muslim currents, which was inspired by both modernist Western discourses on religion and discourses of Islamic apologetics and revivalism, is problematic both because of the normative ambivalences which stem from the conflation of these different discourses and the respective politics in which they are involved. The article develops a critique of concepts in the description of inner-Islamic plurality, and offers suggestions toward approaches that transcend Islamic and modernist biases in terms of origins, essences, and boundaries in cultural and religious traditions.*

Introduction

Mehmed Fuad Köprülü (1890–1966), offspring of one of the most prestigious Ottoman families, was the first Turkish scholar to gain international recognition and fame as an expert in Turkish history and literature.[1] Already his early work, published in the last decade of the Ottoman Empire, 'caused a sensation among knowledgeable European scholars'. For the first time a Middle Eastern scholar showed not only proficiency in Western scientific methodology, but produced original work dedicated to the historical evolution of under-represented parts of Islamic culture.[2] Gary Leiser, who has translated several of Köprülü's works into

*Markus Dressler, Istanbul Technical University, Humanities and Social Sciences Department, Fen ve Edebiyat Fak., Maslak İstanbul 34469, Turkey. Email: dresslermarkus1@gmail.com

[1] Köprülü received honorary doctorates from prestigious European universities, was honorary member of Western academic societies, and from the early 1920s regular invitee to European conferences. Ömer Faruk Akün, 'Mehmed Fuad Köprülü', in *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Vol. XXVI (Istanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002), p. 477; Gary Leiser and Robert Dankoff, 'Translators' Introduction', in Mehmed Fuad Köprülü, *Early Mystics in Turkish Literature*, translated by Gary Leiser and Robert Dankoff (London: Routledge, 2006), p. XXX.

[2] Leiser and Dankoff, *Translators' Introduction*, p. XXXI.

ISSN 1353-0194 print/ISSN 1469-3542 online/10/030241–20 © 2010 British Society of Middle Eastern Studies

Makale "Arakiyi Hasagın Ami" gazetesindedir.

Büyük Doğu
yıl: II , cilt: III
61
2 Mayıs 1947

— Köprülü Fuad

VESİKALAR KONUŞUYOR

Bu dini nasıl tepelemek istediler?

20 haziran 1928... Cumhuriyet ilân edileli henüz 5 sene var... Şapka giyileli birkaç sene olmuş, lâtin harflerinin kabulüne de birkaç ay kalmıştır. O zamanlar, bugünün tam aksine, (Vakit), en çok satan gazete... İşte 20 haziran 1928 tarihli (Vakit)ın birinci sayfasından bir başlık:

التهيات فاكولته سنده حاضر لانان لايحه

ذكى تورکیه دین سامی سنده یالکز ذكى وجدان انتباهنك دكل، بوتون اسیر وكری اولدن اسلام قومنك حریت وترقیسنك ده بر منبع شدی اولدیغنی

İlâhiyat Fakültesinde hazırlanan lâyiha

Dinî ıslahatın esasları hakkında lâyiha

Dinî ıslahatımızın esasalarını tetkik ve tesbit etmek üzere içtima eden komisyonumuz bu baptaki ilmî kanaatini bervechi zir arzeder:

1 — Demokrasi sahasında tecelli eden muazzam Türk inkılâbı; lisanî, ahlâkî, hukukî, iktısadî bütün içtimaî müesseseleriyle başlıca iki manzara gösteriyor. Birincisi: Bütün içtimaî müesseselerin ilmileşmesi; ikincisi: Bütün içtimaî müesseselerin millileşmesi. Binaenaleyh cemiyetimizin hayatında ilme ve makulâta ait olan bütün mevzular, aklın ve ilmin salâbetlere girilmesi tervic edilmelidir. Bu, dinî ıslahatın ibadete ait olan sıhhî şartıdır.

İbadetin dilinde: — İbadet lisanı Türkçe olmalıdır. Âyetlerin, duaların, hutbelerin Türkçe şekilleri kabul ve istimal edilmelidir. Bunlar; yalnız hafızanın sermayesi olarak değil, mektup ve muharrer olarak dahi istimal edilebilmelidir ve mâbetlerde bu esasta teşkilât yapılmalıdır.

İbadetin sıfatında: İbadetlerin son derece bedii, müheyyiç bir şekilde yapılması temin edilmelidir. Bunun için usûl dâiresinde teganniye müstait müezzinler, imamlar yetiştirmek lâzımdır. Ayrıca mâbetlere mi-

DİA kapış Cebeci
R. Kurtoğlu

DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ TARAFINDAN NEŞREDİLMİŞTİR
PUBLIÉ PAR LA FACULTÉ DES LETTRES D'ANKARA

Köprülü, Mehmed Fuad

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Ansiklopedisi

15 TEMMUZ 1993

60. doğum yılı münasebetiyle

FUAD KÖPRÜLÜ ARMAĞANI

MÉLANGES FUAD KÖPRÜLÜ

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Ansiklopedisi
Kütüphanesi
Kayıt No. : 15650
Tasnif No. : 956 FUA.K

OSMAN YALÇIN MATBAASI
İSTANBUL — 1953

— Köprülü Fuad

Nekroloji

MEMLEKETİMİZİN ACI KAYBI *

Prof. Dr. FUAD KÖPRÜLÜ

FEVZİYE ABDULLAH TANSEL

Türkiye'mizin ilim ve tefekkür hayatında mübeşşir ve rehber, eski Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Fuad Köprülü'yü, 28 Haziran, 1966'danberi ebediyyen kaybettik. Böyle acı bir vesîleyle, Türk Tarih Kurumu'nun değerli üyesi bu mümtaz tarih âlimimizin hayatı, şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi veriyoruz.

Prof. Mehmed Fuad Köprülü, sâbık Dîvân-ı Hümâyûn Beylikçisi Köprülüzâde Afif Bey'in oğlu, eski Bükreş sefiri Ahmed Ziya Bey'in ortanca oğlu, Beyoğlu İkinci Cezâ Başkâtibliği'nden emekli İsmâil Fâ'iz Bey'in oğludur. Annesi, İslimiye eşrâfından ve ulemâdan Ârif Hikmet Efendi'nin kızı Hatice Hanım'dır.

Prof. Fuad Köprülü, 4 Aralık, 1890 (21 Rebî'u'l-âhir, 1308/22 Teşrinisânî, 1306)'da, İstanbul'da, Sultan Mahmud türbesinin karşısındaki konakta doğdu. Ceddi, XVII. asrın ortasında Sultan Mehmed IV.'e Sadr-i a'zamlık eden Köprülü Mehmed Paşa'dır ve bu âilenin ilk beşi, bu yüksek devlet mevki'ini muhâfaza etmiş, zayıflayan Osmanlı İmparatorluğu'nu, muvakkaten, yıkılmaktan kurtarmış, canlandırmıştır; işte, Köprülü âilesinin bu yeni torununa, ceddinin nâmını yaşatmak için Mehmed Fuad adı verildi.

Fuad Köprülü, Ayasofya Merkez Rüşdîyesi'ni pekiyi derece ile bitirdikten sonra, 1907–1910 yılları arasında Mekteb-i Hukûk'a devam etmiş, husûsî olarak Fransızca öğrenmiştir. Hukûk tahsilini niçin tamamlamadığını kendisinden dinleyelim: "Yine, ilme olan aşkımdan, yüksek

* 1924'de, İstanbul Dârü'l-Fünûnu Edebiyat Fakültesi'nin İlâhiyât Şûbesi'nde Türk Dîn Tarihi dersi okutmuş olan Prof. Fuad Köprülü hakkındaki bu *Nekroloji*, Türk Tarih Kurumu'nun *Belleten*'inden iktibâs edilmiştir (C. XXX., nu. 120, Ekim, 1966).

İlahiyat Fakültesi Dergisi, (c. 14, 1966), s. 267, 1967 (ANKARA)

Not: Bu makale 267-282 sayfaları arasındadır.

Dergi Ansiklopedi kütüphanesinde mevcuttur.

A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,
c. XII, sayı: 1-2, Mart-Haziran-1954, s. 33-39.

Dergi / Kitap
Kütüphanesine Kazandırılış
21 MART 1994

ORD. PROF. FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN İLMÎ HAYAT VE FAALİYETİNDEKİ FELSEFÎ CEPHEYE UMUMÎ BİR BAKIŞ

NECATİ AKDER
Umumî Felsefe ve Metafizik Profesörü

Sayın Prof. Fuad Köprülü'nün ilmî hayat ve faaliyetindeki felsefî cephenin tahlilini konu ittihaz etmekle, çetin olduğu kadar paradoksal telâkki edilebilecek bir problem seçmiş olduğumu müdrikim. Kısa bir makale çerçevesinde ortaya hiç ele alınmamış böyle bir mesele atmanın tehlikesini artıracak ciddî bir itiraz hazırdır: felsefeye ve felsefeciliğe karşı dikkat ve ihtiyat tavsiye etmiş olan üstada, indîlikle vasıflandırılabilecek, bir takım kanaatler isnad etmek ihtimali vardır.

Bu tehlikeyi iki mefhumun zıtlaştırılmağa vardırılmış hususiyetlerine temas ederek önleyebiliriz. Edip ile edebiyatçı arasındaki ayrılığa mümasil bir farkın filozofu felsefe hocasından temyiz etmemize medar olması mümkündür. Fakat o anda Ahmet Haşim'in Piyale mukaddimesinde edip ile edebiyat hocası farkına dair yaptığı hiciv hatıra gelir. Bilindiği gibi, rahmetli Haşim'e göre sanatkârın çok sevimli çehresi yanında metin şerhçisi tatsız, sevimsiz bir tiptir. Bu hükmün mübalâğası aşikâr olsa bile, ihmal edilemiyecek bir hakikat hissesi taşıdığına bazı misaller getirilebilir. Aynı misaller felsefeyi yapanlarla satanların farkı bakımından da tekrarlanmak caizdir. Hele o misaller, matematik bilmeksizin matematiğin öğretim usulünden demvuran terbiye mütehassıslarını hatırlatabilecek tarzda, ilim veya sanata kılavuzluk etmeye kalkışmış felsefe ispekülasyoncularının hüküm sürdükleri sahaya bir göz atılınca, büsbütün ibret alınmağa elverişlidir. Hiçbir ilimde behresi yokken ilimler felsefesi, hiçbir ciddî sanat formasyonuna malik değilken, sanat felsefesi yapmak merakının revaçlandırılabildiği zemin ve zamanlarda, felsefe, filozof mefhumlarının şüphe ve istihfaf davet etmesine şaşılmamalıdır. Böylece Prof. Fuad Köprülü'nün felsefe ve onun mümessilleri önünde ihtiyar ettiği ihtiyathkâr tavra pek âlâ akıl erer. Esasen bu ihtiyat hakikî filozofların durumlarına da uygundur. Sokrat ve Eflâtun sofistlerle az mı mücadele etmişlerdir? Kant, felsefe ile filodoksi aykırılığına az mı ilgilenmiştir ?

Şu halde, felsefe ilmin kendi metodolojisi ile ciddi bir hesaplaşması, o hesaplaşma sonunda yöneldiği sentetik bir izah muhassılası gibi tarif edilirse, bu metodolojiyi kullanmaya ve o neticeyi çıkarmaya kabiliyetli olanların mukadder bir meşgalesi sayılmak gerekecektir. Gökalp ile

bir toplantıda, İbrahim Efendi [Müteferrika] Sardinya adasının da Osmanlı himayesine alınması arzu etmiş ve Beaujeu, 500 kese ile orada bir ihtilal meydana getirilmesinin kolay bir iş olduğunu ifade etmişti. Draskelt, Calkeon'a bilgi aktarmış ve o da bu bilginin Torino sarayına intikaline özen göstermişti.

Beaujeu ve Draskelt, 21 Ekim'de beraberce Tunus'a vardılar. 15 Kasım'da Bardo'da Tunus Beyi, Sardinya ve Korsika'yı müştereken Bâbıâlî'nin himayesine sokan bir anlaşmaya imza attı.[91] Cezayir'e giderken, müsait bir rüzgarın yakalanmaması sebebiyle yolda oyalanan Beaujeu, Draskelt'i olup bitenleri bildirmek üzere Korsika'ya yolladı. 24 Şubat 1744'de Draskelt bir Fransız yelkenlisi ile Sardinya'nın Cagliari limanına vardı. Karaya çıkmaksızın Sardinya kralnaibine, Torino'ye giderek, krala önemli bir mesele hakkında bilgi vermek hususunda Calkeon tarafından kendisinin vazifelendirilmiş olduğu hakkında bir mektub yazdı ve bütün herşeyi açıklamak için kralnaibinden bir görüşme ricasında bulundu. Ayrıca kendisine bir layiha, Tunus ile yapılan anlaşmanın bir suretini ve yollayacağı mektubların sıhhatle tanınması için Beaujeu'nun kullandığı ve üzerinde *"HONOR-VIRTUS-GLORIA"* kelimelerinin yer aldığı üçlü mühür damgasını içeren *tatbik mührü* örneğini yolladı.

Sardinya kralnaibine yazdığı mektubun hâmişinde Beaujeu şu ricasını dile getirmekteydi: "Livorna'da karantinaya alınmam gerektiğinden Cenevo'ya geldiğimde, rüzgarın beni Goletta'ya atması halinde başımın belaya girmemesi için bundan Cenovalıları haberi olmamasını ekselanslarından istirham ederim, aksi halde Paşa beni hiç affetmeyecektir".

Naib, 6 Mart'ta Drakselt'i, ziyaret etti ve Sardinya'da bir ihtilal çıkartılmasına dair olan plan hakkında kendisine verilen bilgileri dinledi. Tunus ile yapılan anlaşmanın metni Torino'ya gönderildi. Bâbıâlî ile yapılan önanlaşma ise *"kör bir kuyuya düşmüş gibi"* idi.

Calkoen, Drakselt'e, Torino'nun muvafakatı olmadığı sürece Ceneviz Cumhuriyeti'ne hiçbir şey bildirilmemesi talimatını verilmişti. Ancak, güvenilir kaynaklar yoluyla olup bitenler çoktandır Ceneviz'in bilgisi dahilindeydi.

Draksel Torino'ya geldi. Burada kendisinden, papaslıkdan ayrılmak suretiyle işlediği günahın bağışlanması için Roma nezdinde tavassutta bulunmasını dileyen, yukarıda adı geçen rahip ile buluştu.

Nafile yere Drakselt'in dönüşünü bekleyen Beaujeu ise, Eylül sonunda bir Hollanda tüccar gemisine binerek Tunus'dan Liverno'ya geldi. Bu sefer kendisini Comte de la Vague kimliğiyle ve bir Prusyalı olarak tanıtmaktaydı. Karantinaya alınmasına karşı koyduğunda, zorla bir sandala bindirilerek nezaret altında içkaleye getirildi ve burada -şayiaya göre Karl Emanuel III'ün talebi üzerine- tek başına bir hücreye konuldu. 5 Temmuz 1746'da, ikinci bir *demir maskeli* adam kaderi içinde, yanında kendisi için dua eden bir papas olduğu halde son nefesini verdi.

91 Anlaşmanın bir sureti Cenova devlet arşivinde. (le Glay).

02 TEMMUZ 1997

D.1445

İlmî Araştırmalar 4, İstanbul 1996
S. 47-53

FUAD KÖPRÜLÜ ve TEKKE EDEBİYATI

Azmi BİLGİN*

"Lisanını, edebiyatını, tarih ve coğrafyasını -şüphesiz tafsilâtıyla değil fakat umumî hatlarıyla- bilmeyen bir adam pek mükemmel bir mühendis veya tâcir olabilir; lâkin hiç bir zaman kendi milliyetini müdrik, harsını muhafazaya azimkâr, hulâsa kendi milletine müfid bir fert olamaz."diyen Fuad Köprülü, edebiyat, tarih, ve kültür alanlarında olduğu gibi, tasavvufun Türkler arasında yayılmasından sonra teşekkül eden tekke edebiyatının Türk edebiyatı içerisindeki yerine ve önemine dikkat çekerek, bu alanda da çok önemli araştırmalarda bulunmuştur. Bu alanda yazdığı *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* adlı ölmez eserini yayımladığı yıllarda yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından hayret ve hayranlıkla karşılanmıştır.

Köprülü bu eserini kaleme almadan önce hiç şüphesiz bu kitabına zemin teşkil edecek olan Ahmed Yesevî ve Yunus Emre hakkında çok önemli makaleler kaleme almıştır.

"Yunus Emre" adıyla 1913'te *(Türk Yurdu*, IV, [İstanbul, 1329/1913], s. 612-621) kaleme aldığı makalede, evliya ve şuarâ tezkirelerindeki bilgilere değinilerek Yunus'un hayatı, vefatı ve mezarı hakkındaki bilgilerin farklılığını ortaya koyar. Yine aynı yıl "Yunus Emre : Âsârı" (*a.g.e.*, V, [1329/1913], s.922-930) başlıklı makalesinde Yunus'un *Divan* 'ı ve *Risâletü'n-nushiyye*'si üzerinde durur. Yunus Emre'nin Türk halk edebiyatı üzerinde ve özellikle de tekke edebiyatında tasavvur edilemeyecek kadar büyük tesir icra ettiğini belirtir.

Köprülü bir yıl sonra "Hoca Ahmed Yesevî, Çağatay ve Osmanlı Edebiyatları Üzerindeki Tesiri" (*Bilgi Mecmuası,* I, [İstanbul, 1914], s.611-645) adlı araştırmasını yayımlar. Bu makalede "Orta Asya ve Anadolu Türklerinin ortak bir edebiyata sahip oldukları" tezini çok kuvvetli delillere dayanarak ortaya koyar. Tekke edebiyatının Orta Asya'daki en büyük temsilcisi Yesevî'nin tarîkatı, silsilesi ve dervişleri hakkında önemli bilgiler verir. Aynı yıl "Süleyman Fakîh, Mevlid-i Şerîf" (*İkdam,* nr.6095, 10 Şubat 1914) adlı gazete yazısında, "Saray edebiyatıyla avâm edebiyatının en son ittisâl noktalarından biri addolunabilir" diyerek, devrin yaygın tasavvufî inanışına da yer veren ve Türk halkı arasında asırlardır okunagelen *Mevlid'* in önemine değinir. Köprülü *Mevlid*'le ilgili olarak

* Yard. Doç. Dr., İÜ. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI : 839

Kapağı çıkabilir
R. Kurtuluş

Köprülü Mehmed Fuad

29 HAZİRAN 1993

Fuad Köprülü

Dr. Orhan F. KÖPRÜLÜ

Türkiye ...
Kay. 8948
Tasnif 928 FUA

TÜRK BÜYÜKLERİ DİZİSİ : 64

Ankara 1987

29 HAZİRAN 19

İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 14, 1966 Ankara, s. 267-82.

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

Nekroloji

MEMLEKETİMİZİN ACI KAYBI *

Prof. Dr. FUAD KÖPRÜLÜ

FEVZİYE ABDULLAH TANSEL

Türkiye'mizin ilim ve tefekkür hayatında mübeşşir ve rehber, eski Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Fuad Köprülü'yü, 28 Haziran, 1966'danberi ebediyyen kaybettik. Böyle acı bir vesîleyle, Türk Tarih Kurumu'nun değerli üyesi bu mümtaz tarih âlimimizin hayatı, şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi veriyoruz.

Prof. Mehmed Fuad Köprülü, sâbık Dîvân-ı Hümâyûn Beylikçisi Köprülüzâde Afif Bey'in oğlu, eski Bükreş sefiri Ahmed Ziya Bey'in ortanca oğlu, Beyoğlu İkinci Cezâ Başkâtibliği'nden emekli İsmâil Fâ'iz Bey'in oğludur. Annesi, İslimiye eşrâfından ve ulemâdan Ârif Hikmet Efendi'nin kızı Hatice Hanım'dır.

Prof. Fuad Köprülü, 4 Aralık, 1890 (21 Rebî'u'l-âhir, 1308/22 Teşrinisânî, 1306)'da, İstanbul'da, Sultan Mahmud türbesinin karşısındaki konakta doğdu. Ceddi, XVII. asrın ortasında Sultan Mehmed IV.'e Sadr-i a'zamlık eden Köprülü Mehmed Paşa'dır ve bu âilenin ilk beşi, bu yüksek devlet mevki'ini muhâfaza etmiş, zayıflayan Osmanlı İmparatorluğu'nu, muvakkaten, yıkılmaktan kurtarmış, canlandırmıştır; işte, Köprülü âilesinin bu yeni torununa, ceddinin nâmını yaşatmak için Mehmed Fuad adı verildi.

Fuad Köprülü, Ayasofya Merkez Rüşdîyesi'ni pekiyi derece ile bitirdikten sonra, 1907–1910 yılları arasında Mekteb-i Hukûk'a devam etmiş, husûsî olarak Fransızca öğrenmiştir. Hukûk tahsilini niçin tamamlamadığını kendisinden dinleyelim: "Yine, ilme olan aşkımdan, yüksek

* 1924'de, İstanbul Dârü'l-Fünûnu Edebiyat Fakültesi'nin İlâhiyât Şûbesi'nde Türk Din Tarihi dersi okutmuş olan Prof. Fuad Köprülü hakkındaki bu *Nekroloji*, Türk Tarih Kurumu'nun *Belleten*'inden iktibâs edilmiştir (C. XXX., nu. 120, Ekim, 1966).

rını da hem Osmanlılar, hem Hollandalılar, hem de Avrupa dünya ekonomisi açısından değerlendirmektedir. Osmanlı-Avrupa ilişkilerinde, başta iktisat tarihçileri olmak üzere tüm sosyal bilimcilerin çözemediği kadim meselelerden biri olan "Osmanlı'nın sanayi devrimini ıskalaması!" problematiği konusuna bu çalışmada hiç değinilmemiş olsa da, ilgilenenlerin çalışmada bu konuda önemli bazı ipuçlarını elde edebileceğini vurgulamak gerekir.

Bulut bu çalışmasında ilgili dönemde hem Hollanda ve hem de Osmanlı ekonomik ve sosyal yapılarını da ayrıca değerlendirmektedir. Dolayısıyla bu çalışmadan ilgili dönemde Batı Avrupa ile Doğu Akdeniz ekonomileri arasında bir karşılaştırma yapma imkânı da doğmaktadır. Son yıllarda ekonomik, sosyal ve siyasal tarih araştırmalarında ön plana çıkan yaklaşımlardan biri de hiç şüphesiz karşılaştırmalı tarih (*comparative history*) metodudur. Başta dünya tarihi olmak üzere, farklı coğrafya ve ülkelerin tarihlerinin tutarlı bir bütünlük içinde anlaşılmasında bu metodun önemi tartışılamaz. Çalışma bu metodla yapıldığı için bir kat daha önemli hale gelmektedir.

Bu çalışmayla ilgili son olarak şunu ifade etmek gerekir ki, erken modern dönemde Osmanlılar'ın ekonomik alandaki yaklaşım ve uygulamalarını, özellikle de yükselen Avrupa ile olan ekonomik ilişkilerini anlamak için Bulut'un bu çalışmasının geniş kesimlere ulaşabilmesi önem arzetmektedir. Bundan dolayı en kısa zamanda kitabın Türkçe'ye çevrilmesi ve Türkçe basımının gerçekleştirilmesi dileğimizi belirtmek yerinde olacaktır.

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,
cilt: 1 / sayı: 1 (2003) İstanbul,
s. 433-441.
D.2512

16 HAZİRAN 2003

Fuad Köprülü ve Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası ve Türk Hukuk Tarihi Dergisi

Fethi GEDİKLİ*

1930'ların sonu ile 1940'ların başında Fuat Köprülü'nün öncülüğünde çıkarılan *iki* dergiyi vesile ederek Türk hukuk tarihi çalışmaları hakkında bazı gözlem ve tespitlerimizi ilgililerle paylaşmak istedim. Bu arada anılan dergileri tanıtmak gayesi de güdülmüştür. Böyle yapmakla, umarım hem sözkonusu dergilere yeniden ilgiyi çekmiş, hem de bu tür dergilere ne kadar ihtiyaç duyulduğunu göstermiş olabiliriz.

Türk edebiyat tarihinin büyük âlimi Prof. Fuad Köprülü'nün ilgi alanı çok genişti. O edebiyat tarihinden başka tarih ve hukuk tarihi sahasında da araştırmalar yapmıştı. Denilebilir ki, Köprülü'nün bu son sahaya gösterdiği derin meraka ondan sonra hiçbir Türk bilgini göstermemiştir.[1] Zaten Türk hukuk tarihinin bir araştırma disiplini olarak tarihi, ülkemizde yenidir ve bütün hukuk fakültelerinde mecburi bir ders olarak yerini ancak 1982 yılında alabilmiştir. O zamana kadar sayısı hayli kalabalık olan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin akademisyen hukukçularının bu alana gösterdikleri ilgi sınırlı ölçüler içinde kalmıştır. Bu sınırlı ilgiyi esirgemeyenler arasında, bu disiplini mezkur fakültede bir ders olarak okutmuş bulunan Sadri Maksudi Arsal vardır. Arsal'ın *Türk Tarihi ve Hukuk*[2] adlı kitabı 1947'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları arasında çıkmıştır. Arsal bu kitabında bir milletin hukuk tarihini incelemekten daha fazla birşey yapmaya çabalamış ve "Türk tarihinin ana hatları, Tarihi Türk devletlerinin kuruluşu ve hukuki müesseseleri, Türklerin hukuki örfleri, Töre ve Yasaları"nı ele almıştır. Arsal'ın, önsözde, "Türk hukuk tarihi ilmini tesis yolunda ilk tecrübe-

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

1 Köprülü'nün tarihçiliğinin anlamlı bir değerlendirilmesi için bkz. Halil Berktay, *Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuat Köprülü*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1983, 109 s. Aynı kitapta onun hukuk tarihine olan ilgisine de dikkat çekilmiştir (s. 63-65).

2 Ziya Umur, *Türk Hukuk Tarihi Dersleri* (Beta, İstanbul 1993) adlı kitabında (1. cilt, 1. baskı, İstanbul 1987, tıpkıbasımı 1993) Türkiye'de hukuk tarihi tedrisatının tarihçesini ele almış ve bu dersi okutan hocaların kitapları ve meseleyi ele alış tarzları hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Fakat Arsal'ı değerlendirirken nedense bu kitabından söz etmeyerek onun *Umumi Hukuk Tarihi* kitabını tenkit etmiştir (bkz. Umur, s. 22 vd., bilhassa 29-31).

DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ TARAFINDAN NEŞREDİLMİŞTİR
PUBLIÉ PAR LA FACULTÉ DES LETTRES D'ANKARA

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

erol şadi erdinç

Köprülü, Mehmed Fuad

60. doğum yılı münasebetiyle

06 AGUSTOS 1993

FUAD KÖPRÜLÜ ARMAĞANI

MÉLANGES FUAD KÖPRÜLÜ

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi
Demirbaş No: 19265
Tasnif No: T 819 FUA.K

T.819
FUA.K

OSMAN YALÇIN MATBAASI
İSTANBUL — 1953

				olduğu)
–	–	–	–	Md. 86 (talâkın söz, yazı ve işaretle olabileceği)
–	–	–	–	Md. 87 (talâkta tevkîl ve zevceye bırakma)
–	–	–	–	Md. 91 (hâkimin yanında yapılan talâklarda aksinin dinlenmeyeceği)
–	–	–	–	Md. 92 (talâka yeminin talâk olmayacağı)
–	–	–	–	Md. 102-112 (muhâlea)
–	–	–	–	Md. 117-19 (ayıp sebebiyle fesih)
–	–	–	–	Md. 134 (sebepsiz talâkta tazminat)
–	–	–	–	Md. 147-149 (nesebin sübutu)
–	–	–	–	Md. 150-153 (süt emzirme)
–	–	–	–	Md. 154-166 (hidâne hakkı)
–	–	–	–	Md. 177 (mefkûdun ölümüne hükmedilmesi)
–	–	–	–	Md. 180-182 (miras)

D2420

D. 2420

marife, yıl. 3, sayı. 2, güz 2003, s. 143-163 Konya.

FUAT KÖPRÜLÜ'YE GÖRE ANADOLU ALEVİLİĞİ*

Doğan KAPLAN**

ANATOLIAN ALEVISM ACCORDING TO FUAT KOPRULU

This article is on Anatolian Alevism, according to the views of Fuat Koprulu. Having been one of the first to study this subject matter in the early years of the republic of Turkey, Koprulu provides very insightful and objective insights. Turkish history and Turkish beliefs before and after Islam are discussed. Central figures such as Ahmad Yasawi and Yasawiyya are also discussed. The history of the various sects are discussed. They are the history of religious synretism in Asia minor; the migration of the Turks from Central Asia to Asia Minor that lasted 4 centuries; the formation of Sufism in Asia Minor; Heterodox sects such as Haydariyya, Kalendariyya and Babaîs; and such heretical actions; the bektashi order's formation, as well as the Hadji Bektash Wali. Finally, I made my explainations and critics about Koprulu's views and then pointed out to my evalations on this matter.

Alevilik-Bektaşilik, Türkiye'nin 1990 sonrası yıllarına damgasını vuran tartışmalı konuların başında gelmektedir. 1980'li yıllarda Türkiye'de ortaya çıkan kısmî özgürlüklere paralel olarak, ülkemizdeki Alevi toplumu da, önceki yılların aksine, kendini ifade etmedeki "ketumluğunu/suskunluğunu" bir tarafa bırakarak, açıkça kamuoyu önünde kendini ifade etmeye başladı. Bunda bahsedilen özgürlüklerin yanı sıra, yıllardır kendi içinde yaşayan, kapatmadı bir toplum özelliğinde olan Alevilerin kentlere göçle başlayan kentleşme sürecinin doğal bir sonucu olarak, farklı kesimlerle iletişim halinde olmasının da etkisi vardır.

Yukarıda sözü edilen kentleşme sürecinin etkisiyle, Türk toplumunun azımsanmayacak bir kesitini oluşturan Alevi-Bektaşi kesiminde bir kıpırdanış ve kendini

* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak, *Fuat Köprülü'ye Göre Anadolu Aleviliği* (Konya 2002) adıyla yapılmış yüksek lisans tezinden özetlenmiştir.

** Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, dkaplan @selcuk.edu.tr

Haz: Kıymet Giray, Hakan Kadercoğlu, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı, Ankara 2003, s. 235-239.
DN. 98099

ORD. PROF. DR. MEHMET FUAT KÖPRÜLÜ

Prof. Dr. Ali Sevim[*]

A.Ü. DTCF'nin 1936 yılında açılışından sonra o dönemdeki adıyla Orta Zamanlar Tarihi Enstitüsü olan Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'nın ilk öğretim üyelerinden olan Ord.Prof.Dr.Mehmet Fuat Köprülü, İstanbul Dârülfünûn'u (Üniversitesi) Türk Edebiyatı Tarihi Müderrisi (Prof.) iken (1913-1939 yılında, Kars milletvekili seçilip Ankara'ya gelmişti. Bir süre sonra bu değerli bilim adamının Türk bilimine yeni katkılarını ve bilim adamları yetiştirmesini sağlamak amacıyla, Fakülte yöneticilerinin girişimleri sonucunda Köprülü, Ortaçağ Tarihi Profesörlüğü görevini de üstlenmiştir. Köprülü, 1941 yılına değin bu görevini düzenli şekilde yürütmüş ve değerli bilim adamları yetiştirmiştir. Bunlar arasında, DTCF'de rahmetli Prof.Dr.Akdes Nimet Kurat, Prof.Dr.Osman Turan, Prof.Dr. Mehmet Altan Köymen, Prof.Dr.Neşet Çağatay ve hayatta bulunan Prof.Dr.Halil İnalcık gibi uluslararası üne sahip olmuş bulunan bilim adamları yer almıştır. Bunların da yetiştirdiği pek çok bilim adamları, bugün Türk Üniversitelerinde görevlerini sürdürmekte ve başarılı bilimsel çalışmalar yapmaktadırlar.

Köprülü, eskiden kullanılan hikâyeci tarihçilik metodu yerine, tarih ve edebiyat araştırmalarında modern Avrupa bilimsel metodunu ilk kez Türk bilimine uygulamaya koymuş, böylece oluşan Köprülü Ekolü (Mektep) sonucunda, Türk bilimsel araştırmaları, dünya bilim âlemindeki modern yerini almıştır. İşte bu modern metot, Köprülü Ekolü yoluyla bütün Üniversitelerimizdeki bilim adamlarınca benimsenip uygulanmış, dolayısıyla da pek çok yenilik getiren eserler, Türk ve dünya bilim âlemine sunulmuştur.

16 TEMMUZ 2008

Köprülü, 1913-1950 yılları arasında Selçuklular ve dönemleri hakkında şu eser ve makaleleri yayınlamıştır:

1- Selçuklular devrinde Anadolu Medeniyeti, Millî Tetebbûlar Mecmuası II (1916).
2- Selçukîler devrinde Anadolu Şairleri, Dergâh Mecmuası I (1921).
3- Türkiye Tarihi, I, Menşelerden Anadolu istilâsına kadar Türkler. İstanbul 1923. Kanaat Kütüphanesi.
4- Oğuz Etnolojisine ait tarihî notlar. Türkiyat Mecmuası I. (1925).
5- Harezmşahlar tarihine ait. Türkiyat Mecmuası I. (1925).
6- Türk Tarih-i dinîsi. Darülfünûn Matbaası (1925).
7- Selçukîler devrinde Anadolu şairleri. Hayat Mecmuası, I. (1927).
8- Selçukîler devri edebiyatı hakkında notlar. Hayat Mecmuası, IV (1928).
9- Anadolu beylikleri tarihine ait notlar. Türkiyat Mecmuası, II. (1928).

[*] Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi

Journal of the American Oriental Society
94/4, 1974
-Vezir (poselinde)

THE OTTOMAN VEZIR AND PAŞA HOUSEHOLDS 1683-1703: A PRELIMINARY REPORT*

RIFAAT ALI ABOU-EL-HAJ

CALIFORNIA STATE UNIVERSITY, LONG BEACH

By the second half of the seventeenth century nearly half of all appointments for high office in the central government in Istanbul and the governorships of the provinces were filled by men who had been either raised, trained or attached to the *kapılar* households of vezirs and paşas. This comparatively new element of the Ottoman elite had come gradually to replace the sultan's household and the military, the two traditional sources for the Ottoman ruling class. This essay is divided into two parts: a statistical substantiation showing the number of men who held high office in 1683-1703 by way of the *kapılar* compared with those who were drawn from the sultan's household and the military. The *kapı* par excellence was the one created by Köprülü Mehmed Paşa. The second part explores the growth and continued political dominance by Mehmed's *kapı* and its allies during the last two decades of the seventeenth century.

THIS ESSAY WILL FOCUS ON a heretofore ignored element of the Ottoman elite, a privileged group directly derived neither from the military nor from the palace, the two sources traditionally assigned as the reservoirs from which the ruling class was drawn. In the second half of the seventeenth century the vezir and paşa households graduated and came to govern the identity of a growing number of men who eventually became vezirs and paşas in their own right, generating thereby their own satellite households. Prior to this century, vezirs and paşas were known to have had large staffs on their households, some of whom were assigned to lucrative administrative positions. Late in the sixteenth century complaints were lodged against the preferential treatment which some household graduates were receiving in those assignments. At that time, however, the phenomenon was still sporadic.[1]

Since the study of the vezir and paşa households is still in its preliminary stages, the following presentation will be confined to the period 1683-1703 and focus on two limited purposes: a tentative statistical substantiation showing the growing number of men who came to hold high office by way of the households and a description of the growing dominance by the satellites of the house of Köprülü Mehmed Paşa.

The traditional view of the structure and institutional set up of the central organs of the Ottoman state in the seventeenth and eighteenth centuries seems to differ only slightly from the picture drawn of them in the previous century. At the head of the state stood the absolute ruler who appointed the grand vezir as his chief executive. This officer as well as all those who held high office in the government was drawn from the palace-schools, institutions which trained the palace "slaves" for the various palace and central governmental functions which the state required. The continuity in the absolute nature of a sultan's power is attested to by the fact that the laws of each ruler were outstanding and ad hoc. With the accession of a new sultan all enactments by the previous one stood null and void until otherwise renewed.

Recent studies have tended to revise this static view. Invariably, the sultans never abandoned old usages or institutions, not even office-labels as the structure of government evolved over the centuries. Among the main changes which have been noted were those effected in the institution of the grand vezirate itself. Up to 1654 the grand vezir's office was regarded as the first of several found in the sultan's personal household. Since political affairs were inseparable from the sultan's private affairs, the offices of the grand vezir were housed on the palace grounds.[2]

In the middle of the seventeenth century the offices of the grand vezir were removed from the palace grounds and housed in a former paşa's palace just outside the Top Kapi Palace in Istanbul. This event may not have been any more than a symbolic act which signaled the final recognition of the changed status of the office. What had in fact taken place was the formal separation of the personal affairs of the Ottoman dynasty from those of the general public. This pattern of personal rule and its eventual division into the private and public administration is not unique to the Ottomans, for in the West several medieval states evolved from personal patrimonies where kings carried in their baggage all the business of government wherever they went, into bureaucratic states. As the business of government grew more complex there developed specialization of functions and duties of offices and officials.

Both the attendant and the consequent changes or additions which occurred in the structure and institutions of the Ottoman state due to division and eventual separation of public from the private affairs of the sultans have barely been touched by modern research. Most of those who treat the period 1650-1700's regard it primarily as a transitional one which bridged the gap between the sultanate of the women (1600-1650's) and that of decline and disintegration (1700-1800's). Drawing mainly on Gibb and Bowen's study, Albert Hourani portrayed the half century under discussion as a "time of troubles" to which the universal sultanate of the sixteenth century had succumbed. The struggle for power between the various palace groups, ulema and slave conspirators paralyzed the state. From the turmoil of the seventeenth century, the house of Osman emerged permanently weakened. "In so far as a single hand now controlled the government, it was not the Sultan, but that of the Grand Vezir who had behind him the elite of the palace schools, that solid and loyal group which held the Empire together."[3] Norman Itzkowitz sees the period as one which witnessed the rise of an "efendi class" from the bureaucracy.[4] This new class came to hold the highest posts of government along with those who were graduated from the palace schools.

The Hourani interpretation, while rightly acknowledging the shift in the executive power from the sultans to the grand vezirs, leaves the latter completely dependent on the palace schools for staffing the central government. Itzkowitz, on the other hand, leaves his reader with the impression that the bureaucracy became one of the major keys for advancement in the period 1684-1774. Both these generalizations are acceptable as descriptions for the widest possible extension of the period they cover. However, a study of the backgrounds of those who came to hold high office from 1683-1703, at the very least, does not quite bear out either generalization.

In the second half of the seventeenth century a different pattern of training and a different gate of opportunity for entry and advancement is discernible. The palace schools' monopoly, if ever there was one in the sixteenth century, of the highest posts of government had broken down by the latter part of the seventeenth century. Vacancies which were not staffed by palace graduates were increasingly filled not by men who were raised and identified as bureaucrats, but by men who were raised in or attached to vezir and paşa *kapıları*/households.[5] Contemporaries called the

* I wish to express my gratitude to Andreas Tietze and Albert Hourani for their comments and encouragement. A semester leave granted by the California State University and Colleges in 1968 helped in freeing me from teaching duties and in the launching of this project.

1 My gratitude to Andreas Tietze for bringing to my attention Mustafa 'Âali's observations. He is currently engaged in the translation of works of this late sixteenth century Ottoman figure. The same observations are made by Halil Inalcik in "Ghulam," *Encyclopedia of Islam* (2nd Edition).

2 For details see I. H. Uzunçarşili, *Merkez ve Bahriye Teşkilati* (Ankara, 1948), 249-50.

3 H. Gibb and H. Bowen, *Islamic Society and the West* (Oxford, 1967 edition), Vol. I, 1, 56ff. (Hereafter cited as Gibb and Bowen, *Islamic Society.*) Albert Hourani, "The Changing Face of the Fertile Crescent in XVIII Century," *Studia Islamica*, VIII (1957), 92.

4 Norman Itzkowitz, "Eighteenth Century Ottoman Realities," *Studia Islamica*, XVI (1962), 86-87. (Hereafter cited as Itkowitz, "Eighteenth Century.") Itzkowitz's work is misinterpreted by Kurat-Bromley and therefore the role of the efendi-turned paşa is somewhat exaggerated. "It was this able and loyal group of efendis or 'Men of the Pen,' some of them trained in the palace-schools instead of in the college-mosques, that now held the empire together." *New Cambridge Modern History*, VI (1970), 616. Halil Inalcik points out that the efendis or 'men of the pen' dominated the grand vezirate in the eighteenth century. "Reisulkuttab," *Islam Ansiklopedisi* (Istanbul, 1940—).

5 By the 1650's, at least, the rank of vezir was awarded as an honor by the sultans to esteemed individuals in return for substantial monetary contributions called "akçe-i ca'ize ... tug-i humayun." Thus both Sohrabli

15 MAYIS 1996

MICHAEL URSINUS
QUELLEN ZUR GESCHICHTE DES
OSMANISCHEN REICHES UND IHRE
INTERPRETATION, Istanbul-1994, s. 123-130.
DN: 34759.

24 OCAK 1996

Türk Tarih Kurumu
Kütüphanesi

FROM SÜLEYMAN PASHA TO MEHMET FUAT KÖPRÜLÜ: ROMAN AND BYZANTINE HISTORY IN LATE OTTOMAN HISTORIOGRAPHY

The following is a continuation of the task set out in my Note in *BMGS* 10 (1986) 211-22. Working towards a bibliography, I have tried to bring together, in a corpus, Ottoman Turkish works of some importance dealing with Roman and Byzantine history (including historical topography) which appeared as books, or part of books, between c. 1870 and 1920. A particular aim has been to illustrate the development of this corpus in relationship with 'westernising' trends in the historiography of the Ottoman empire over the same period.

From about the middle of the nineteenth century, the traditional concepts of history-writing in the Ottoman empire were progressively exposed to various influences from the West.[1] This was partly the result of the establishment, in Istanbul, of specialised schools modelled along Western, more particularly French, lines, which not only required new textbooks to be prepared for the modernised, or completely Western, *curricula* in history (which now went far beyond Ottoman history),[2] but also produced graduates often deeply influenced by the new approaches taught in these institutions, which include the *Mekteb-i Harbiye*, the 'War Academy' dating back to 1834;[3] the *Mekteb-i Mülkiye* for the

[1] For brief accounts of the main figures and general developments in Ottoman historiography of the *Tanzimat* and Hamidian periods (1826-1908) see E. Kuran, 'Ottoman historiography of the Tanzimat period', B. Lewis and P. M. Holt (ed.), *Historians of the Middle East* (London 1962) 422-9 and M. H. Yinanç, 'Tanzimattan Meşrutiyete Kadar Bizde Tarihçilik', *Tanzimat* (Istanbul 1940) 573-95.

[2] In 1294 H./1877, for example, historical subjects taught in the *Mekteb-i Mülkiye* included *muhtasar tarih-i Osmani* (short history of the Ottoman empire); *tarih; kurun-i ula* (ancient history); *tarih-i umumi* (general history) and even *ilm-i asar-i atika* (archaeology). Except for Ottoman history, all other subjects were taught in French, but on the basis of textbooks most of which were also available in Turkish translations. Mücellitoğlu Ali Çankaya, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*. 2 vols (Ankara 1954) I 34, 45. On the rôle of French in the Ottoman empire see K. Kreiser, 'Le rôle de la langue française en Turquie et la politique culturelle allemande au début du xxe siècle', *L'Empire Ottoman, la République de Turquie et la France* (Istanbul-Paris 1987) 405-17.

[3] About this and the other schools mentioned below see in general: S. J. Shaw and E. K. Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*. Vol. II *Reform, revolution and*

noksanlarına ve cahilliğine rağmen Sultan Abdülaziz devrinde «Plevne» gibi «Zivin» gibi âlemi şaşırtan büyük zaferler kazanılabilmiştir. Hattâ o zaman İstanbul uzaktan işe karışmamış olsaydı kim bilir ne büyük sonuçlar elde edilecekti?

YORUCU YOLCULUK

Biz hikâyemize devam edelim: Hızla gidiyoruz, birçok kilometreler aşıyoruz, hiç durmuyoruz.

Akşam üzeri, güneş batarken bulunduğumuz yerde hiç asker ve muharebe hallerine benzer bir şey bulunmadığından Rus subayı gözlerimden bağın çıkarılmasına izin verdi. O aralık güneş de dağın arkasında kaybolmuştu. Ancak ufuk çizgisi gökyüzünün açık kırmızı rengi üzerine vuruyordu. Gözlerimi ufka dikmiş bakarken Bulgaristan'da, çoğu zaman görülen sivri tepecikler (tumulus) dikkatimi çekiyordu. Bunlar sağımızda bir grup teşkil ediyordu ve bize de çok uzakta değildiler. Biraz daha dikkatlice bakınca bu tepeciklerin yakınında birkaç yüksekçe selvi ağacı olduğunu gördüm. Artık şüpheye lüzum yoktu. Eskiden hatırımda kalmış olan manzarayı hatırladım. Burası «Yantara» nehri üzerindeki «Bela» kasabasının sırtları idi. Demek ki Yantara'ya doğru iniyor, batıya doğru gidiyorduk. Anlaşılan Gran Dük, batı tarafında idi. Fakat nerede olabilirdi? Tabiî Plevne'de. O zamana kadar Ruslar'ın söylemediği zaten benim de sormadığım şu gerçek ortaya çıktı: İnsan için uzun uzadıya bir yerlere gidip de o yerlerin neresi olduğunu bilmemesi ne kadar güç.. Bir de bizim Tuna ordusundaki türlü yanlış haberler arasında Gazi Osman Paşa'nın Plevne'yi bırakıp Balkanlara doğru mevziini düzeltiği haberleri dolaşıyordu. Gerçi öyle olsaydı daha iyi olurdu ama madem ki öyle değilmiş, o halde Plevne ordusunun hâlâ orada olduğunu bilmek bizce gayet mühim bir şeydi. Orada tesadüfle farkettiğim bu hususu bizim tarafa döndüğümde Kumandan Paşamıza sevinçle haber verecektim.

Sevindiğimi mihmandarım farketmemiş olacak ki yeniden gözlerimi kapamadı ve ta yokuşun altına kadar, akşam serinliğinden beni mahrum etmedi. Orada atlara bindik, hızlıca bir yürüyüşle gittik, büyük molaya geçip yemek yemek üzere bir kasabada hayvanlardan indik. Bir temiz eve girdik. Orada gayet nazik bir Albay oturuyor: Menzil hattı kumandanlarındanmış. Bu zatın odasında masanın üzeri, yatağının yanı, kısaca her tarafı vaktiyle Paris'te tanıdığı büyük artist kadınların resimleriyle dolu. O resimlerde görülenler hep benim pek yakın zamanda Paris'te ahbablık ettiğim artistler... Sarah Bernard, Mortense Schneider Marguerite Ugalde ve saire... Hep orada... Kolonel cenapları Paris'te çok bulunmuş ve iyi yaşamış bir adam olduğundan bir taraftan yemek yedik, bir taraftan o hatıraları düşünerek şampanya içtik. Bereket versin, Haşim Bey beni Kolonel cenaplarının elinden aldı. Ömrümde alkol kullanmamış olduğum için biraz daha orada kalmış olsaydım seyahati sürdürmem mümkün olamayacaktı. Bizim mihmandar bir araba eline geçirmiş... Ama görmeli idi ne araba! Ne makası var, ne yayı. Ömrümde bir kere daha o kadar sarsılmıştım: Ahtman ile Sofya arasında!

Arabayı mihmandarım bir gece, azıcık olsun uyuyabilmek gibi iyi bir niyetle tedarik etmiş imiş. Ne mümkün! İnsan on sene gözlerini kapamamış olsa o arabanın içinde on sene daha uyuyamaz.

Kasabadan çıkar çıkmaz bir uzunca taş köprüden geçtik. Artık Plevne'ye doğru gittiğimiz anlaşıldı. Zira Bela köprüsü Rusçuk'tan Plevne'ye giden yol üzerindedir ki Midhat Paşa o vilayeti imar ettiği zaman yapılmıştı.

Yol gayet iyi, araba gayet fena, fakat geniş olduğundan Haşim Bey'le uzanabildik. Ey gençlik!.. Sen her şeyi yenersin!.. Evet, her ihtimale karşı, gençlik sayesinde ikimiz de bir aralık derin bir uykuya daldık. Epeyce de uyuduk. Uyandığımız vakit ne için uyandığımızı anladım: Boru sesleri ve bir de Rus marşını çalan bir bando muzika. Biraz öteden de az çok top sesleri geliyor. Yoksa daha çok uyuyacakmışız... Ah gençlik!..

(Devamı Var)

Ölümünün 10'uncu yıldönümünde

Fuad Köprülü

«Mazilerini, tarihlerini iyi bilmeyen milletler, hiç bir zaman büyük bir istikbal yaratamazlar.»

Fuad Köprülü gençlik yıllarında.

Günvar Otmanbölük

7 OCAK 1946... Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlık Divanı'nın meşhur «Dörtlü Takrir» münasebetiyle haklarında ihraç kararı verdiği Aydın Milletvekili Adnan Menderes ve Kars Milletvekili Fuad Köprülü ile, onlardan bir müddet sonra ihraç olunan Refik Koraltan ve nihayet partiden de, milletvekilliğinden de istifa eden Celâl Bayar, Türkiye'nin demokrasi mücadeleleri tarihindeki en önemli hareketin ilk adımını atıyorlar ve Demokrat Parti'nin resmen kurulduğunu ilân ediyorlardı. Dört yıl sonraki genel seçimlerde, bu parti büyük bir zafer kazanacak ve Büyük Millet Meclisi'ndeki mevcut üyeliklerin yüzde 85,5'ini elde ederek iktidara gelecektir.

Bugün, onuncu ölüm yıldönümünde rahmetle andığımız Fuad Köprülü, «Beyaz İhtilâl» diye vasıflandırılan Demokrat Parti hareketi ile bütün memleket sathında tanınmış ve 1950 - 1960 devresi içinde de politika âlemimizin güzide şahsiyetlerinden biri olarak ilk plânlarda yer tutmuştu.

Ancak, merhum Prof. Fuad Köprülü'nün asıl değeri; Türk kültür ve edebiyat tarihi üzerinde yaptığı müstesnâ çalışmalar, talebelerine gösterdiği ve çerçevesini çizdiği ilmî araştırma metodları ve nihayet 406 rakkamına ulaşan, her biri başlı başına bir âbide sayılabilecek eserleri dolayısiyledir. Onun sâyesinde, muazzam kültür ve medeniyet mirâsımızın incelenmesi, işlenmesi, tanıtılması yolu açılmış ve sadece olayları nakletmekten üste çıkamayan perişan tarihçilik görüşü değişmiştir.

Henüz 23 yaşında iken, İstanbul Dârülfünûnu Türk Edebiyatı Tarihi profesörlüğüne tâyin edilmesi (1913), Köprülü'deki cevherin ve vaad ettiği parlak istikbâlinin işareti idi. Ziya Gökalp, 1923'de neşrolunan *Türkçülüğün Esasları* adlı eserinde, *«Köprülüzâde Fuad Bey, Türkiyat sahabüyük bir mütebahhir ve âlim oldu.»* demek suretiyle, onun kabiliyetini ve yaptığı hizmeti tebcîl etmişti. Nitekim merhum, kurduğu Türkiyat Enstitüsü ile, yayınladığı dergiler ve eserlerle, Türkoloji

16 MAYIS 2001

Hayat Tarih Mecmuası, yıl: 12 / Sayı: 7 , 1. Temmuz 1976
s. 25-29. 0.1053

İslâm Araştırmaları Merkezi

Anadolu'da İslâmiyet

FRANZ BABINGER
FUAD KÖPRÜLÜ

Çeviren
RAGIP HULUSİ

Yayına hazırlayan
MEHMET KANAR

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

Demirbaş No: 145289

Tasnif No: 956.02
ANA.İ

İNSAN YAYINLARI
1996
İstanbul

28 OCAK 1997

19 EKİM 1994

ORD. PROF. DR. FUAD KÖPRÜLÜ

Köprülü, Mehmet Fuad

TÜRK SAZŞÂİRLERİ

I.

TÜRK EDEBİYATINDA ÂŞIK TARZININ MENŞE VE TEKÂMÜLÜ — XVI. VE XVII. ASIR SAZŞÂİRLERİ

... Kültür Varlığını Vakfı
... Dokümantasyon Merkezi
... Müdürlüğü
Demirbaş No: 16936
Tasnif No: 928.TK10 KÖP T

MİLLÎ KÜLTÜR YAYINLARI

GÜVEN BASIMEVİ
Ankara - 1962

Edit: Ahmet Çiğdem, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce V: Muhafazakarlık**, 2003 İstanbul, **İSAM DN. 91814**

153-136

Fuat Köprülü

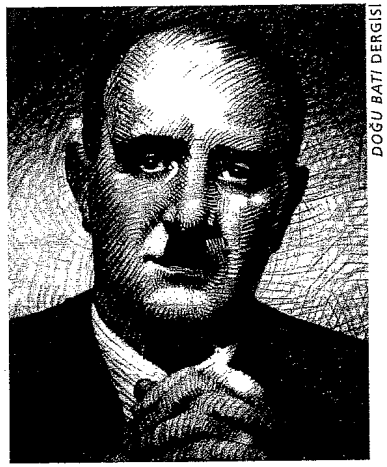
YALIN ALPAY

Fuat Köprülü, tanınırlık açısından Türkiye'nin ender uluslararası tarihçilerinden birisi olmuştur. Gerek akademik, gerek politik alandaki üretimleriyle Türkiye siyasetini derinden etkilemiştir. Hatta görünen o ki, dış politika bağlamında, akademik alanda başardıkları, onun Dışişleri Bakanlığı sırasında elde ettiklerinden daha fazladır. Akademik çalışmalarında, daha önceleri pek sözü edilmeyen "özsel" Türk kültürü üzerinde yoğunlaşmıştır. Türkler hakkında kültürel ve sosyal bağlamda bir "ilk durum" saptaması yapan Köprülü, bu saptamayı yaptığı Orta Asya'dan başlayarak bugüne kadar gelen süreç içerisinde bu "ilk durum"dan pek de sapma olmadığını belirtir. Ona göre, bu süreçteki evrimleşme, dış etkilerin bu özü biçimlendirmesi ile değil, özün, dış etkileri içselleştirmesiyle ilerlemektedir. Bu savlar aracılığıyla Köprülü, Türk devriminin romantik ulus inşası aşamasının, Mazzini ilkelerinden Wilson prensiplerine kadar, uluslararası alandaki ulus olma ölçütleriyle de uyuşan bir geçmiş tasarımında bulunmuş ve yine bu ilkelerle uyumlu olarak -geç uluslaşan her ulusun ideologlarının yaptığı gibi- tasarlanmış bu geçmişi muhafaza etmeye çalışmıştır. Gökalp'e koşut bir biçimde medeniyet-hars ikileminde, Doğulu bir kültürü, Batılı yöntemlerle yeniden kurmaya çabalaması ve bunda hatırı sayılır bir kabul görmesiyle Türk muhafazakârlığının önemli figürlerinden biridir.

Köprülü 1908 Devrimi sırasında 18 yaşında genç bir şairdi. Divan edebiyatı tarzında şiirler yazan bu gencin şiire bakış açısı, bitiremediği Hukuk Fakültesi'nde öğrenciyken katıldığı Fecr-i Ati grubunun dergisi olan *Servet-i Fünun*'da yazmaya başlamasıyla değişti. Bu dönemdeki şiirlerinde, öteki Fecr-i Ati şairleri (Ahmet Haşim vb.) gibi sembolizm etkisi görülmekteydi; bunlar dil, vezin, biçim ve içerik bakımından Edebiyat-ı Cedide şiirinin uzantısı konumundaydı.

Genç Köprülü *Servet-i Fünun*'da yazarken, bir taraftan da *Mehasin* ve *Tanin* gazetelerine de yazı veriyordu. Bu yıllarda Fransızca'dan tercümeler de yaptı ve Fecr-i Ati kütüphanesi adına basılmış olan *Hayat-ı Fikriye* adlı yapıtı yayımlandı. Köprülü bu yapıtın önsözünde 1908'de yapılan devrimin, düşünsel ve sosyal yaşama da yayılmasının zorunlu olduğundan bahseder (Akder, 1954: 34). Bu kitapta ortaya konulan felsefî görüş pozitivizmdir. Böylece Köprülü, daha erken bir tarihte, çalışma yöntemini saptamış görünüyor.

Köprülü 1910-13 yılları arasında Mercan ve Kabataş liselerinde vekaleten edebiyat, İstanbul Lisesi'nde Türkçe ve edebiyat, Galatasaray Lisesi'nde edebiyat hocalıklarında bulundu; Türkçülük düşünüşünü araştırmalara dayanarak yayma amacıyla 1908'in Aralık ayında kurulan Türk Derneği'nin, 1911 Ağustos'unda kurulan Türk Yurdu Cemiyeti ile bunun devamı olarak 1912 Mart'ında çalışmalarına başlayan Türk Ocağı'nın üyeleri arasında yer aldı. Ancak bu derneklere üye olmasına karşın, Yahya Kemal ve Ziya Gökalp ile tanışana kadar millî bir edebiyat için olumsuz düşüncelerini korudu. Örneğin daha 1911'de, yani Gökalp ile tanışmalarından bir yıl önce *Servet-i Fünun*'da çıkan "Edebiyat-ı Milliye" adlı makalesinde "...Bir kavmin bir zaman-ı muayyendeki hususiyat-ı ruhiyesi -tabii takribi bir surette - tayin edilebildiği ilk devirlerde, edebiyat belki "millî" addolunabilecek bir mahiyeti haizdi, Fransızların eski millî destanları, bizim mahdud bazı eski destanlarımız milletin ahval-i ruhiyesini, tahassüsat-ı samimiye ve hususiyesini belki bir dereceye kadar irae edebilirdi. Halbuki münasebat-ı beynelmilelin fevkalade tevessü ettiği bu yirminci asırda hala 'millî bir edebiyat' tesis etmek isteyenler, 'edebiyat-ı milliye' ile nasıl bir mânâ ifade etmek istediklerini bilmeyenlerdir" diyordu (Köprülü, 1327). Köprülü için bu dönemde, sanat, faydadan çok güzellik amacı izlemeliydi, yani sanat, sanat

DOĞU BATI DERGİSİ

Köprülü, Türkiye'de akademik tarihçiliği ile siyasetçiliğini muhafazakârlığın tepkisel ve ılımlı yanlarına dağıtarak varolmuş, DP'nin kurucularından biriyken, muhalifi de olmayı başarmış bir figürdü.

Gelenekle kurulan ilişki, Tek Parti'nin halkçılık anlayışında da belirgin olsa da, asıl olarak kültür anlayışında billurlaşır. CHP'nin yukarıdaki tarifi, millî varlığın özünü "müşterek kültür"de gören Ziya Gökalp'e borçlu olduğu aşikârdır. Tekeli (2002: 30-32) moderniteyle kurulan ilişki sorununun, "hızlı dönüşme-kimliğini koruma karşıtlığı"nın uzlaştırılması çerçevesinde ele alındığını söyler. Moderniteye karşı direnişin siyasal düşüncesi, modernitenin topyekûn yadsınması yerine, yayılma alanını azaltmayı ve dönüşümün hızını yavaşlatmayı gerekçelendirecektir. Bunun gerisindeki toplumsal değişmeye dair kuramsal anlayış, bilhassa kültürel gelişmelerde tarihsel sürekliliklerin bertaraf edilemeyeceklerini ve kültürün değişik parçalarının birbirini etkilemeden değişebileceğini kabul eder. Gökalp'in medeniyet ve hars ayrımı, böyle bir direniş ideolojisinin en yaygın bilinen örneği olmuştur. Batı'dan alınabilecek teknoloji ve üretim yöntemleriyle gelişme hızlandırılabilir. Ancak *özgü* olan hars değişmeden muhafaza edilmelidir. Tarihsel sürekliliği sağlayacak hars ve benimsenecek Batı medeniyeti sayesinde, gelişmeye ve millî kimliği muhafaza etmeye yönelik ikili hedef bir arada başarılabilir bir hedef olacaktır.

CHP'nin ana vasıflarından milliyetçiliğin tarifinde bu husus belirgindir:

> *Fırka, terakki ve inkışaf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde bütün muasır milletlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber türk içtimaî heyetinin hususî seciyelerini ve başlıbaşına müstakil hüviyetini mahfuz tutmayı esas sayar* (C.H.F., 1931: 10).

Parti milletin hususî karakterini ve

TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi
320.956074 GNL. 098946
KAR.P Karpat, Kemal H.
İslamın siyasallaşması : Osmanlı Devleti'nin son döneminde kimlik, devlet, inanç ve cemaatin yeniden yapılandırılması / Kemal H. Karpat ; çev. Şiar Yalçın. -- İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2004.
XXIX, 879 s. ; 23 cm. -- (İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları ; 58. Tarih ; 7)
Orj. adı: The Politicization of Islam: reconstructing identity, state, faith, and community in the late Ottoman State
ISBN 975-6857-58-7
753 — 28 AGUSTOS 2006

seviyesine ulaşabilmeleri için yardım edilmesini öneriyordu. Ziya Gökalp'in popülizmi ise daha ziyade kültüreldi: ona göre, halkçılık (popülizm) elitlerin medeniyeti kitlelere götürmesinden ve buna karşılık olarak da onların halk kültürünü ve ruhunu massetmesinden ibaretti. Bu iki teoriyi Türkiye'de milliyetçilik, İslâm ve modernizmin (Batılılaşma) gelişmesi pratiğinde test edecek olursak, Akçura'nın haklı olduğunu, çünkü teorisinin devlet düzeyinde üstünlük kazandığını, ama Gökalp'in teorisinin de aydınlar ve modernist-milliyetçi çevrelerde revaç ve hüsn-i kabul gördüğünü söyleyebiliriz.

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ (1890-1966)

Köprülü milliyetçi, bir ideolog olarak fazla tanınmamıştır, çünkü bir tarihçi olarak kazandığı uluslararası şöhret ve itibar milliyetçi yönünü biraz gölgede bırakmıştır. Ama Türk millî tarih yazarlığının (historiyografisinin) babası sayılır.[56] Ziya Gökalp'in bir taşra kasabasında mütevazı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmesine ve Yusuf Akçura'nın bir Rusya göçmeni olmasına mukabil, Fuad Köprülü İstanbul'da çok ünlü bir ailenin mensubu olarak dünyaya gelmiştir. Atalarından biri olup 1655 ile 1661 arasında sadrazamlık yapmış olan Köprülü Mehmed Paşa Arnavut asıllı olmakla beraber tamamen Türkleşmişti. Amasya bölgesinde "Köprü" kentinde yaşayan köklü bir Türk ailesinin kızı ile evlendi. Fuad Köprülü'nün kendi ebeveyni İstanbul'daki en zengin kütüphanelerinden birinin sahipleri olup Osmanlı kurulu düzeninin mensuplarıydılar. Babası adliyede çalışıyordu ve annesi bir İslâm bilgini olan Arif Hikmet'in kızıydı.

Köprülü'nün zekâsı küçük yaşlarda kendini gösterdi. İptidai ve rüşdiye okullarını bitirdikten sonra, İstanbul Hukuk Mektebi'ne yazıl-

56 Köprülü hakkında geniş kapsamlı bir biyografi yoktur. Oldukça ayrıntılı eserlerden biri George T. Park'a aittir, "The Life and Writings of Mehmed Fuad Köprülü: The Intellectual and Turkish Cultural Modernization," doktora tezi, Johns Hopkins Üniversitesi, 1975. Halil Berktay'ın *Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuad Köprülü*'sü de Köprülü'nün tarih felsefesinin Marksist ideoloji açısından ilginç ve faydalı bir analizidir. Köprülü'nün oğlu Orhan F. Köprülü'nün Fuad Köprülü'sü de (Ankara, 1987) ünlü tarihçinin en iyi kısa biyografilerinden biridir ve eserlerinin de hepsini saymıştır.

dı fakat bu eğitim kurumunun akademik seviyesini o kadar düşük buldu ki, ailesinin kütüphanesinde kendi kendini yetiştirmeyi tercih etti. Farsça, Arapça ve Fransızca öğrenen Köprülü 1905'te daha onbeş yaşındayken saygın yazı yayın hayatına atıldı. 1908'de *Türk Derneği* dergisinin yazı ailesine katıldı ve aynı zamanda *Türk Yurdu* ve *Türk Ocağı* dergilerinde de çalıştı. Burada Ziya Gökalp'in etkisi altında kaldı. Başlangıçtan beri temel bir sorunda anlaşmış gibiydiler. Köprülü'nün esas tarihî tezi şuydu: Osmanlı Devleti, kendi folk kültürleri hetorodoks İslâm'ı eski Türkî gelenek ve inançlarla karıştıran etnik Türkler tarafından kurulmuştu. Bu Gökalp'in, yüzyıllarca süren bir Osmanlı kozmopolitliğine rağmen ayakta kalmış olabilen safkan bir Türk etnik kültürünün var olduğu yolundaki köklü inancına paraleldi. Aslında ikisi birbirlerini etkilemişlerdir. İkisinin de Fransız kültür ve felsefesine merakı vardı. Örneğin Köprülü, Gustave le Bon'un birçok kitabını ve başka Fransız yazarlarının edebî eserlerini Türkçeye çevirdi. 1919'da Köprülü *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* adlı anıtsal eserini yayımladı.[57] Bu ona hemen uluslararası bir ün ve fahrî doktoralar kazandırdı[58] (1948'de Stalin, Köprülü'ye Moskova Bilimler Akademisi tarafından verilen doktor unvanını geri aldırdı; sebebi de, Köprülü'nün Stalin'in Türkiye üzerindeki toprak iddialarını eleştirmiş olmasıydı. 1950'de Köprülü dışişleri bakanı olunca, Sovyetler bu unvanı kendisine yeniden vermek istedi, fakat Köprülü teklifi reddetti). 1923'te Köprülü İstanbul Darülfünun'a Türk Edebiyatı profesörü oldu.

Sonunda Gökalp, Köprülü'yü Mustafa Kemal'e tanıştırdı ve tavsiye etti. Atatürk bu genç tarihçiye hayran oldu ve 1924'te onu Maarif Vekâleti'ne danışman yaptı. Köprülü'nün Cumhuriyet yöneticileriyle ilişkileri başından beri koptu kopacak gibiydi, çünkü üstü örtülü bir şekilde de olsa rejimin Osmanlı tarihine ve kültürüne yönelttiği sal-

57 M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (İstanbul, 1919).

58 Köprülü üzerine bibliyografik incelemeler için bkz. Fevziye A. Tansel, "Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Yazıları için Basılmış Bibliografyalar ve Bunlara Bazı İlâveler," *Türk Kültürü*, no. 68 (Haziran 1968): 543-56 ve no. 93, 120, 157 (1970-75). Şerif Hulusi, *Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Yazıları için Bir Bibliografya, 1912-1940* (İstanbul, 1940); Sami N. Özerdim, *Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü bibligrafyası, 1908-1950* (Ankara, 1951).

Hayat Tarih Mecmuası, yıl: 2 / sayı: 7, 1 Ağustos 1966
s. 57-58
D-1053

İlim Âleminin Mümtaz Siması

Fuad Köprülü

28 haziranda vefat eden Fuad Köprülü Edebiyat tarihimizin ilmî temellerini atmıştı.

Yazan: Tahsin Tunalı

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ, 1890 yılında İstanbul'da doğdu. İsmail Fâiz Bey'le Hatice Hanım'ın oğludur. IV. Mehmed devri vezirlerinden Kıbleli-zâde Mustafa Paşa ile Sadrâzam Köprülü Mehmed Paşa'nın kız kardeşinin evlenmesinden inen bu aile, «Kıbleli-zâdeler» diye ünlüdür. «Köprülü-zâde Mehmed Fuad Bey», Mercan idâdîsini (lisesini) bitirdi. Biraz hukuka devam etti, sonra yüksek tahsili bıraktı. Fakat şahsî gayretiyle kendisini çok iyi yetiştirmişti. Liselerde edebiyat okuttu. 1913'te 23 yaşındayken Halid Ziya Uşaklıgil'in yerine İstanbul Üniversitesi'nin Türk Edebiyatı Tarihi muallimliğine (profesörlüğüne) seçildi. Bir müddet sonra müderris (ordinaryüs profesör) oldu. Bu büyük millî kültür kürsüsünü iktidarla işgal etti. 1913'te **Bilgi** dergisini çıkartmaya başladı. Bu dergide **Türk Edebiyatı'nda Usul** adlı eserini yayınladı. Türk edebiyatı tarihinin nasıl ve hangi metodlarla incelenmesi gerektiğini ortaya koydu. Fuad Köprülü ile edebiyat tarihçiliği ve umumiyetle tarihçiliğimiz, ortaçağdan kurtulup, modern çağa geçmiş sayılabilir. Daha önce, XIX. yüzyıl sonlarında Türkiye'de epigrafi (kitabeler ilmi), nümizmatik (meskûkât, madenî paralar ilmi) Avrupa'daki seviyeye çıkmışsa da, asıl tarihçilik ve edebiyat tarihçiliği, henüz geleneksel metodla yapılıyordu.

Fuad Köprülü, 1915'te **Millî Tetebbûlar Mecmuası**'nı yayınlıyarak, Ziya Gökalp'le beraber «Türkçülük» akımının ilmî cephesini kurdu. 1918'de **Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar** adındaki büyük eseri çıktı. Burada, Ahmed Yesevî ile Yunus Emre'yi, örnek bir şekilde inceledi ve milletlerarası ün kazandı.

Birçok defalar Edebiyat Fakültesi Dekanı, 1924'te Maarif Vekâleti müsteşarı, Mekteb-i Mülkiye'de (siyasal bilgiler) müderris oldu. 1924'te Türkiyat Enstitüsü'nü kurdu ki, bu tarih, türkolojinin dönüm noktalarından biridir. 1925'te **Türkiyat Mecmuası**'nı, 1931'de **Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası**'nı yayınlamıya başladı. Pek önemli olan hukuk ve iktisat tarihi dallarının Türkiye'deki kurucusu oldu. Pekçok milletlerarası ilmî kongreye katıldı. Pekçok akademi ve ilmî kuruma, bu arada Çekoslovakya Şarkıyat Kurumu'na, Macaristan Şarkıyat Kurumu'na, Sovyetler Birliği İlimler Akademisi'ne üye seçildi. 1945'te, Kars ve Ardahan'ın tarihin en eski devirlerinden beri Türk memleketi olduğunu ileri süren yazılar yayınlayınca, buraları Gürcistan'a katmak isteyen Stalin'in emriyle Sovyet Akademisi'nden ihrac edildi. Köprülü, birkaç fahrî doktora pâyesi de aldı. 1927'de Heidelberg, 1938'de Paris'te Sorbonne, sonra Atina üniversiteleri, Köprülü'ye bu pâyeyi verdiler. Bilhassa Sorbonne'dan aldığı

Ord. Prof. Mehmed Fuad Köprülü (1890-1966)

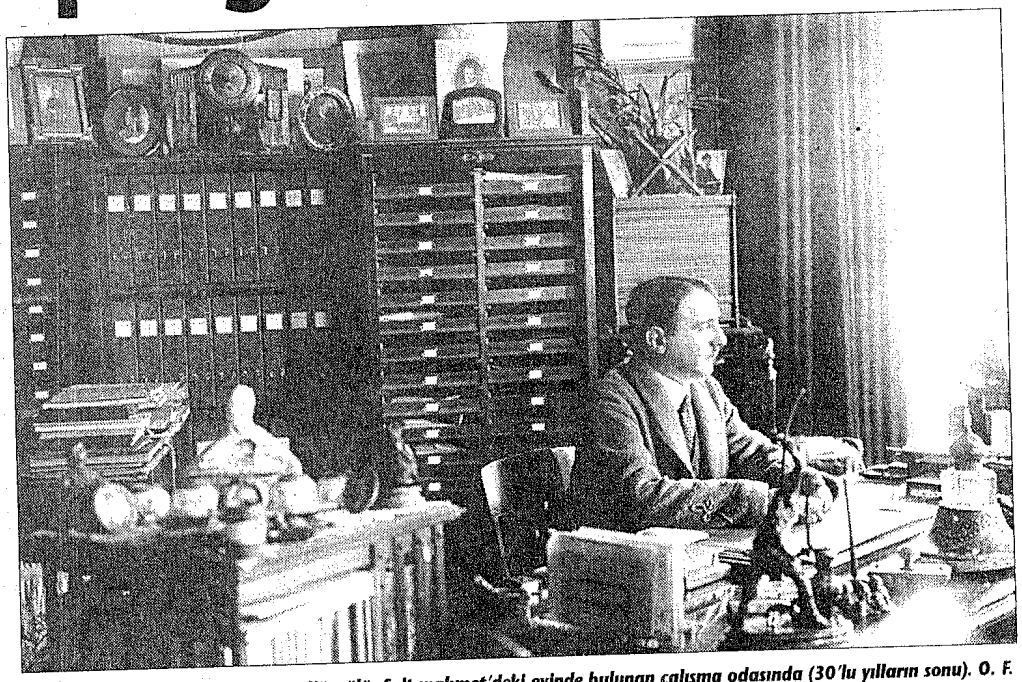
18 MAYIS 2001

Bir Türk devi, bir İngiliz devi ve bir burs programı

A. M. C. Şengör

Birkaç ay önce Yükseköğretim Kurulu başkanı dostum Prof. Dr. **Kemâl Gürüz** aradı. Sesindeki heyecan ahizeden dışarı taşıyordu: "Sana iyi bir haber vereyim" dedi. "Her yıl Cambridge Üniversitesi 10 Türk öğrencisine birer burs verecek. Sistem duraylılık kazandığı andan itibaren her yıl Cambridge'de 30 öğrencimiz olacak."

Gerçekten haber çok güzeldi. Detaylarını soramadan Kemâl heyecanla devam etti: "Sana şimdi daha da çok hoşlanacağın bir başka şey söyliyeyim. İngilizlerle bu bursa bir de isim koyalım diye düşündük." Sonra Kemâl aklına gelen isimleri sıraladı ve en yakışan diye düşündüğünü söyledi: "Fuat Köprülü." Bu ismin üzerinde yarattığı etkiyi burda kelimelere dökmek çok zor. Nedenini hiç uzatmadan tek bir cümleye sığdırayım: Kanımca **Fuat Köprülü** Türklerin bu yüzyılda yetiştirdikleri en büyük bilim adamıdır. Anadolu Türklüğünün bin yıla yaklaşan tarihine şöyle bir dönüp bakıyorum da Köprülü'ye rakip çıkar mı diye. Sanmıyorum. Kemâl'e "Tüm Köprülü ailesinin en büyük üyesidir" dediğimi hatırlıyorum. Ne Köprülü Mehmet Paşa ne de Fazıl Ahmet Paşa, Fuat Köprülü ile insanlığa etki konusunda boy ölçüşebilirler.

Ord. Prof. Dr. h. c. Mehmet Fuat Köprülü, Sultanahmet'deki evinde bulunan çalışma odasında (30'lu yılların sonu). O. F. Köprülü Arşivi.

Mehmet Fuat Köprülü 4 Aralık 1890 tarihinde Divanyolu'nda o zaman Mâliye Nazırı Hâlid Efendi Konağı diye bilinen binada dünyaya geldi[1]. Şimdi aynı yerde Köşe Han adlı bina bulunmaktadır. Babası **Faiz Bey** Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesi başkâtibi idi. Bir süre de İstanbul Belediye Meclisi üyeliğinde bulunmuştu. Onun babası Ahmed Ziya Bey Bükreş büyükelçimizdi ve Divân-ı Hümayun Beylikçisi (günümüzün başbakanlık müsteşarı) Köprülü-zâde Afif Bey'in oğlu idi. Ziya Bey'in torununu "Köprülülerin azâmetini iade edecek oğlum" sözleriyle sevdiğini Fuat Köprülü'nün oğlu Dr. Orhan Köprülü'den dinledim. Orhan Bey'in oğlu Faiz Köprülü, bana büyük dedesi Faiz Bey'in evinde pek çok tarih ve edebiyat kitabı bulunduğunu, küçük Mehmed Fuad'ın yaşıtlarıyla oynamak yerine bu kitapları okuyarak vakit geçirmeği tercih ettiğini anlatmıştı. "Kitapları çevresine dizer, bunlardan belli bir konuyu kendince incelermiş" dediydi Orhan Bey.

Türk edebiyatı tarih yöntemi

Fuat Köprülü önce Mercan İdadisi'ni bitirmiş, sonra da Hukuk Mektebine gitmiş. Ama Hukuk Mektebini bitirmeden ayrılmış, çünkü burada alacağı eğitimin kendisine ileride seçmeğe karar verdiği yönde pak yararlı olamayacağını anlamış. Hukuk Mektebi'nden ayrıldıktan sonra Mercan, Kabataş, Galatasaray ve İstanbul liselerinde öğretmenlik yapan Köprülü bu arada hem şiirler yayımlamış, hem de Hayat-ı Fikriye (1909) kitabı gibi genel fikir hareketleri, tarih ve felsefe üzerine yazılar yazmağa başlamıştı. Köprülü'nün ilk yayımlarını **Fevziye Abdullah Tansel Hanım** 1905'e kadar indirmeyi başarmıştır. 1905-1913 yılları arasında yayımladıkları o derece dikkat çekmiş ki, 23 yaşındaki genç öğretmen 20 Aralık 1913'te Hâlid Ziya (Uşaklıgil) Bey'in bir başka göreve atanması sonucu boş kalan Darülfünun Türk Edebiyatı tarihi müderrisliğine getirilmiş. Bu tayinde kuşkusuz o yıl Bilgi Dergisi'nde çıkan "Türk Edebiyatı Tarihinde Usul" adlı önemli makalesinin rolü olmuştur. Bu makalede Köprülü Fransız edebiyat tarihçisi Gustave Lanson'un fikirleri temelinde bir Türk edebiyatı tarihi yöntemi geliştirmiş, burada özellikle bilimselliği vurgulmuştur. Fakat bu makalenin etkileri yalnızca edebiyat tarihçiliğimizle sınırlı kalmamıştır. Köprülü'nün işaret ettiği gözleme, özellikle eleştiriye dayalı varsayımlar ve çıkarımlar üzerine kurulan yöntem, edebiyat tarihçiliğinden genel tarihe, sosyolojiden folklora kadar geniş bir yelpazede etki yapmıştır.

Zaten halk edebiyatını da genel bir bilimsel çerçeve içerisine alan Köprülü'nün 1915'te Millî Tetebbular Mecmuası'nda yayımlanan "Türk Edebiyatında Âşık Tarzının Menşe ve Tekâmülü Hakkında Bir tecrübe" adlı uzun makalesi olmuştur[2]. Bu makalenin derhal **R. Hartmann** tarafından Der Islam dergisinde tanıtıldığını kaydedelim (1917, c. VIII, ss. 305-311). Köprülü bibliyografyalarına bakıldığında Köprülü'nün pek çok makale ve kitabının uygar dünyada ya tanıtıldığını veya doğrudan tercüme edildiği görülür. Bunun nedeni Fuat Köprülü'nün Türk Edebiyatı Tarihi bilim dalını, gerçek bir bilim dalı olarak kuran kişi olmasıdır. Onun yayınları İkinci Dünya Savaşı'na kadar tüm dünyada bu konuya yön veren en temel kaynaklar olmuşlardır.

Uluslararası şöhretinde en önemli yapıt

1919 yılında, yani Köprülü henüz 29 yaşındayken yayımlanan "Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar" onun uluslararası şöhretinin en önemli yapı taşı olmuştur. Matbaa-i Âmire'de yayımlanan 446 sahifelik bu eser, Anadolu'da **Yunus Emre**'yi ve Orta Asya'da **Hoca Ahmed Yesevî**'yi inceleyerek, hem Anadolu hem de Orta Asya'da mistiklerin gelişmesini ele almanın da ötesinde, iki büyük kültür alanı arasındaki halk ilişkilerini ortaya dökmüş, edebiyat tarihi çerçevesine hem sosyolojiyi hem de kültürel antropolojiyi sığdırmıştır.

Giriş kısmındaki bilim felsefesi ile ilgili paragraflar, yalnız sanat ve edebiyat veya sosyal bilimleri değil, fen bilimlerini de ilgilendirecek kapsam ve modernliktedir. Bu eserin yayımlanması üzerine doğubilimin üç büyük ismi, **Barthold, Kraçkovski** ve **Oldenburg** bir arada Köprülü'yü Sovyet Bilimler Akademisi üyeliğine önermişler, İlk Mutasavvıflar'ın yayımlanmasından on yıl kadar sonra Fuat Köprülü bu çok önemli bilim kurumuna üye olmuştur.

Bu kısa tanıtma yazısında Köprülü'nün 1500'e yaklaşan eserlerini tek tek tanıtmak olanaksızdır. En önemlilerini listelemeğe bile yerimiz yok[3]. Yalnız kendisinin Darülfünun çerçevesinde oluşturduğu Türkiyat Enstitüsü'nün 1933'de **Atatürk**'ün emriyle hazırlatılan **Malche** raporunda dünya standartlarında görülen tek enstitü olduğunu söylemem lâzım. O tarihe kadar Köprülü enstitüsünde ciddî bir kitaplık oluşturmuş, tüm dünya ile enstitünün bağlantılarını kurmuş, her taraftan konferansçılar, misafir araştırıcılar çağırarak uygar alemi öğrencisinin ayağına getirmiştir. 1928'de misafir olarak gelen V. V. Barthold'un verdiği dersler bu enstitü tarafından Türkçe olarak yayımlanmış, sonra bunlar Türkçe'den Almanca ve Fransızca'ya çevrilmiştir.

Bilimsel tarihcilik

Enstitü'de Köprülü, herşeyden önce romantik ve milliyetçi/ırkçı tarihçilik akımlarıyla mücadele etmiş, bilimsel tarihçiliğin temellerini atmağa çabalamıştır. Bunu en güzel gene kendisi, Barthold'un İslâm Medeniyeti Tarihi adlı kitabının Türkçe çevirisine (1942) yazdığı uzun girişte dile getirmiştir. Bu dönem, Köprülü'nün zaman zaman Atatürk ile de anlaşmazlığa düştüğü dönemdir. Köprülü, katı bilim süzgecinden geçmeyen hiçbir görüşü, hiçbir hareketi, hiç bir hedefi kabul etmek niyetinde değildi. Bu nedenle 1926'da kendisine teklif edilen yeni harfler komisyonu başkanlığını reddetti. 1933 Üniversite reformuna—kendi enstitüsü iyi not almış olduğu halde—canı gönülden taraftardı ama bu reform sonunda ehil olmayan kişilerin kürsüleri başlarına getirilmesini pek acı bir dille eleştirmiştir. Türk dilinin disipline edilmesi, Osmanlıca bataklığından kurtarması konusunda Atatürk ile hemfikirdi. Ama başta izlenile tasfiyeci yolu şiddetle reddetti ve yapılanları eleştirmekte

Cambridge Üniversitesi ile YÖK arasında yapılan anlaşmaya göre, her yıl 30 öğrencimize Fuat Köprülü bursu verilecek...

Vakıflar Dergisi, c. VII, Ankara, 1968, s. 1-11

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

Nekroloji

MEMLEKETİMİZİN ACI KAYBI

11 5 TEMMUZ 1993

Prof. Dr. FUAD KÖPRÜLÜ

F. A. TANSEL

Milletlerarası şöhrete sâhip büyük Türk âlimi hakkındaki bu **Nekroloji,** Türk Tarih Kurumu **Belleten**'inden aynen iktibâs olunmuştur (C. XXX., nu. 120, Ekim, 1966).

Rahmetli Prof. Dr. Fuad Köprülü, **Vakıflar Dergisi**'nin kıymetli muharriri idi; dergimizde, birinci sayısından başlayarak, aşağıda kaydettiğimiz kıymetli araştırmaları ve tenkidli bibliyografileri basılmıştır:

Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihî Ehemmiyeti (Nu. 1, Ankara, 1938, s. 1-6 **[L'Institution de Vakf et L'importance de Documents de Vakf;** ayn. sayı, (Partie Française) s. 3-9]. — **Vakfa Âit Tarihî İstılahlar Mes'elesi;** ayn. sayı, s. 131-38. — G. **Raquette, Eine Kaschgarische Vakf-urkunde aus der Khodscha-zeit ost-Turkestan** (Lunds Universitets ärsskrift. N. F. Avd. 1 Bd. 26, N. 2) Lund-Leipzig, 1930; aynı sayı, s. 159-61. — G. **Raquette, Eine Kaschgarische Vakf-urkunde aus der Khodscha-zeit ost-Turkestan** (Lunds Universitets ärsskrift. N. F. Avs. 1. Bd. 26. N. 2), Lund-Leipzig, 1930; aynı. sayı (Partie Française), s. 29-32. — **Vakıf Müessesinin Hukûkî Mâhiyeti ve Târihî Tekâmülü,** nu. 11., 1942, s. 1-36, **[L'Institution du Vakouf. Sa Nature Juridique et son Évolution Historique:** Nu. 11., 1942 (Partie Française), s. 3-48]. — **Vakfa Âit Tarihî İstılahlar Ribât;** nu. II., 1942, s. 267-278. — **Prof. Es'ad Arsebük, Mâmeleke İstinâd Eden Şahsiyet : Vakıf (Adliye Ceridesi,** nu. 63, Ankara, 1937, s. 1130-70): **Medenî Hukuk,** 1., İst. 1938 (İkinci Fasıl, **Mâmeleke İstinâd Eden Şahsiyet,** s. 296-348): Nu. 11., 1942. s. 457-59. — **Ali Himmet Berki,** Vakıflar İst. 1940, XII — 328 sayfa: Nu. 11., 1942, s. 459-60 — **Prof. Ömer Lutfi Barkan, Şer'i Mirâs Hukûku ve Evlâdlık Vakıflar (Hukuk Fakültesi mec.,** c. VI., nu. I., İst. 1940. s. 165-181): Nu 11; 1942, s. 460-64. — **L. A. Mayer, The Buldings of Qâytbây as Described in his Endowment ded,** cüz' 1., (metin ve indeks), London (A. Probsthain), 1938: Nu. 11., 1942, s. 464-65. — **'Abbâs al-'Azzâvî, Târîh-i 'Irâk,** c. 1., Mogol devrine âit, 644 sayfa, Bağdad, 1935, Resim ve haritalarla; s. 11., **Celâyir Devri,** 418-56 sayfa, resim ve haritalarla: Nu. 11., 1942, s. 465-68. — **J. Sauvaget , Les Caravanserails Syriens du Hadjdj de Constantinople (Ars İslamica,** vol. IV., 1937, p. 98-121), haritalar, plânlar ve ilâve edilmiş resimlerle: Nu. 11., 1942, s. 468-72. — **Sultan Baybars'a İsnâd Edilen Bir Vakfiye;** Nu. v., 1962, s. 1-10.

Türkiye'mizin ilim ve tefekkür hayatında mübeşşir ve rehber, eski Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Fuad Köprülü'yü, 28 Haziran, 1966'danberi ebediyyen kaybettik. Böyle acı bir vesileyle, Türk Tarih Kurumu'nun değerli üyesi bu mümtaz tarih âlimimizin hayatı, şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi veriyoruz.

Prof. Mehmed Fuad Köprülü, sâbık Divân-ı Hümâyûn Beylikçisi Köprülüzâde Afif Bey'in oğlu, eski Bükreş sefiri Ahmed Ziya Bey'in ortanca oğlu, Beyoğlu İkinci Cezâ Başkâtibliği'nden emekli İsmâil Fâ'iz Bey'in oğludur. Annesi, İslimiye eşrâfından ve ulemâdan Ârif Hikmet Efendi'nin kızı Hatice Hanım'dır.

Prof. Fuad Köprülü, 4 Aralık, 1890 (21 Rebi'u'l-âhir, 1308/22 Teşrinisânî, 1306)'da, İstanbul'da, Sultan Mahmud türbesinin karşısındaki konakta doğdu.

Türkiye Kütüphânelerinde Bulunan Bâzı Mühim Yazmalar ;237
Türkiye Selçuklu Devleti'nin Abbasî Hilafeti ile Münasebetleri ;518
Türkiye Selçukluları Hükümdarı Sultan I. Kılıç Aslan;494(k)
Türkiye'de Basılmış Farsça Eserler Çeviriler ve İran'la İlgili Yayınlar Bibliyografyası; 301(k)
Türkiye'deki Yazma Kolleksiyonları ve Bunların Kataloglarının Neşredilmesi;456
Türkiye'nin Dış Ticaretindeki Gelişmeler ve Mekansal İlişkiler (1878-1995) ;476
Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri;155(k)

U-Ü

Uygur Sarayına Gelin Giden Çinli Prensesler ve Bunun Arkasındaki Politik Gerçek;307
Uygur-Çin İktisadî Münasebetleri (At-ipek Alışverişi) 744-840;432
Uygurların Çinlilere Yaptıkları Yardımlar ve Bunların İçyüzü;336
III. Selim'in Türk Topluluğuna Dâir Bir Hatt-ı Humayunu ;110
Ülkemizde Yangın Tulumbasını İlk Kez İmâl Eden Gerçek Davud'un ve Bâzı Tulumbacıların Mezar Taşları;391
Ülkenin Kurtlmasında Kuva-yı Milliye'nin Görüşü ve Yalnız Siyaseten Müdafaanın İflası (1918-1920);475
Üniversite Tarih Öğretiminde Yeni Bir Plân ;179
Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerin Kitabeleri ;121
Üsküplü İshak Çelebi ve Selimnâmesi;41

V-Y-Z

Vâhit Mahtûmî ve Mora Fetihnâmesi (I-II-III);197-206-223
Vak'anüvis Ahmed Lütfi Efendi Târihi;451(k)
Vefeyât-ı Selâtin ve Meşâhir-i Ricâl;421(k)
Walter Wright ;22
Wei Nehri Barış Anlaşmasına Dâir Araştırmalar;407
XX. Asrın İlk Çeyreğinde Şarkîkarahisar (Şebinkarahisar)'ın Karşılaştığı Felaketler;516
Yağıbasan Devrinde Danişmendliler- Türkiye Selçukluları İlişkileri;506
Yağmur Taşı Hakkında ;53
Yakın Çağ Tarihimizde Hafta Tatili;10
Yatağan'da Abdi Beğ-Sultan Tekkesi ;358
Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?(I-II-III);78-95-111
Yazılı Kaynaklara Göre Pergamon (Bergama) Şehrinin Kurucusu ve Kuruluşu Hakkında; 252
Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Bonaparte'ın Akkâ Muhasarası ;191
Yeni Kaynak ve Vesîkaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi ;217
Yezid B. Velid B. Abdülmelik;483
Yıldız Arşivi'ne Dâir ;382
Yine Fâtih Câmi'i;94
Zafer Taşlıklıoğlu:Dionysos Dini ve Tragedia;98
Zwei Stambuler Gesamtansichten aus den jahren 1616 und 1642" (1616 ve 1642 yıllarından kalma İstanbul'a ait iki umumî manzara);177(k)

05 OCAK 2004

D 790
Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

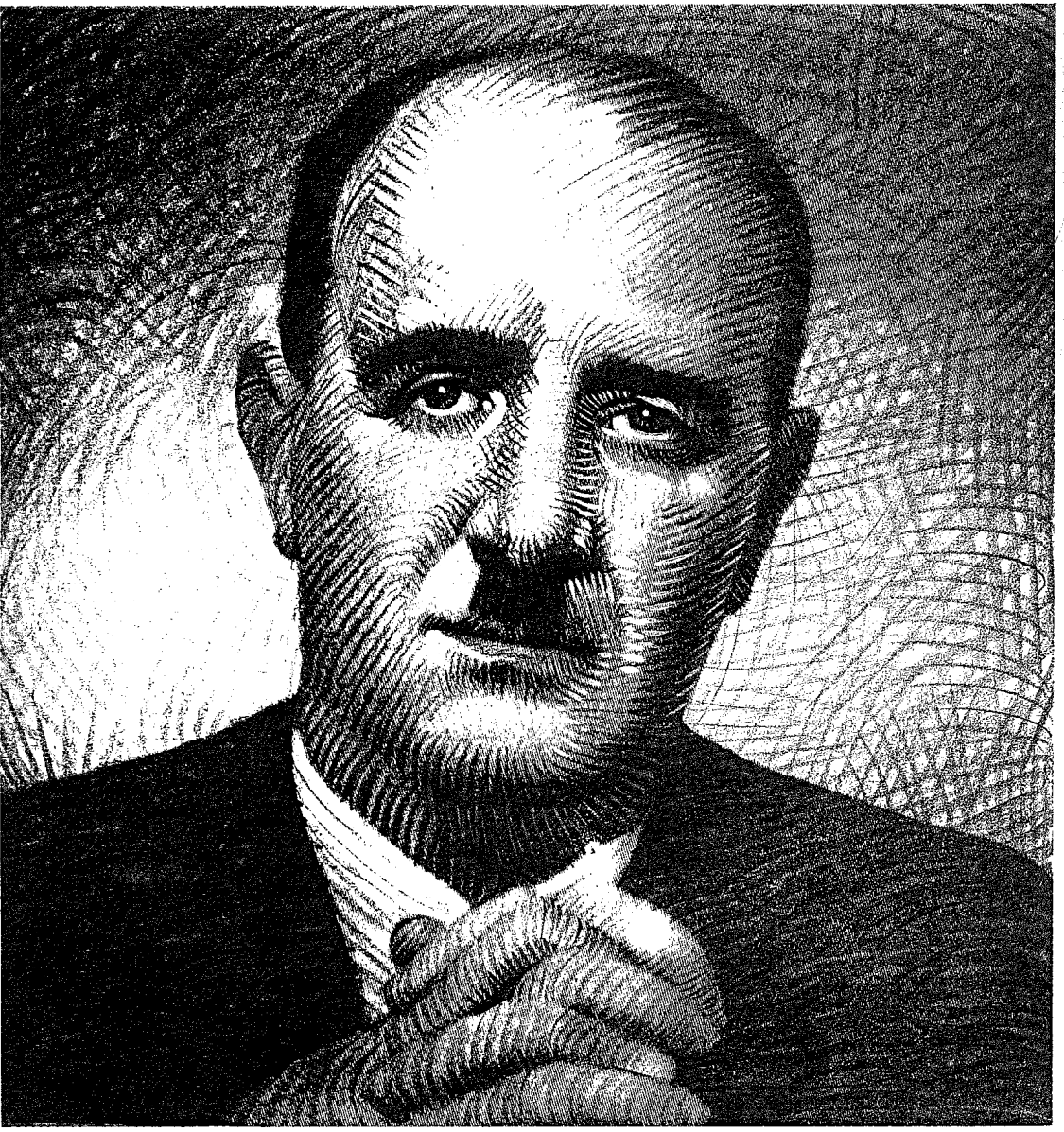
Mustafa ŞAHİN

ÇANKIRILI AHMET TAL'AT'TAN (ONAY) M. FUAT KÖPRÜLÜ'YE MEKTUPLAR

İ. Lütfü Seymen kardeşimizin 10 yıldır büyük özverilerle çıkardığı *Müteferrika*'ya gönül borcumuzu, istediğimiz halde bugüne dek ifa edememiştik. Her yeni yayına omuz vermek âdettendi, üstelik Çankırı kalem erbabıyla ilgili, yoktan var edilen güzel çabalar yer alıyordu *Müteferrika*'da[1] ve üstelik yedimizde Çankırılı A. Tal'at'ın birkaç yadigârı bulunuyor, yayıncı dostumuz ise yazı isteme nezâketini tekrarlayıp duruyordu.

Özellikle, "kalemiyle Çankırı'ya ve Türk edebiyatına en büyük hizmeti yapan Ahmet Tal'at"ı ve eserlerini yeniden hayata getiren hocamız Cemal Kur-

[1] Ali Birinci, "Tahsin Nahit Uygur ve Kastamonu Matbuatı", s. 7, S. 15-20; Cemal Kurnaz, "Haşim Nezihi Okay ile Ahmet Tal'at Onay'ın Mektuplaşmaları"s. 13, Yaz 1998-1, S. 53-73; Ali Birinci, "Çankırı Tarihçisi Hacışeyhoğlu Hasan Üçok", S. 15, 1999/1, s .67-73; Ali Birinci, "Ahmet Kemal Üçok: Çankırılı Meçhul Bir Şahsiyetin Hikâyesi), S. 18, 2002/2, s. 37-54.

Doğu Batı, yıl: 3 / sayı: 12 (Ankara 2000)
s. 193-205.

D. 1737

ANKARA BARO
EĞİTİM KÜTÜPHANESİ

TÜRKİYE'DE MODERN TARİHÇİLİĞİN ÖNCÜSÜ: FUAD KÖPRÜLÜ

Mehmet

Bülent Arı & Selim Aslantaş

Fuad Köprülü, Türkiye'nin modern anlamdaki ilk Türkologudur. Elli yıla yaklaşan ilmî faaliyeti ile yalnız Türkiye'de değil, tüm dünyada haklı bir şöhrete sahiptir. Türk tarih ve edebiyatının müstesna bir şahsiyeti olan Mehmed Fuad Köprülü, esasen ilim aleminin meçhulü değildir. Bununla birlikte bu büyük alimin *Doğu Batı*'nın "Akademidekiler" sayısında gündeme gelmesi ile hem evvelce hakkında yazılanların bir kez daha hatırlanması, hem de tarihçiler için tazeliğini her zaman koruyan ilim ve tarih anlayışından bahis imkanı doğmuş bulunuyor.[1] Bu vesile ile müellifin ilmî faali-

[1] Fuad Köprülü'nün hayatı ve eserleri hakkında Türkiye'de Abdullah Aykın, Mustafa İlhan, Emine Berkaltay, İsmail Aksaraylı, Ernur Genç ve Nurullah Çetin tarafından yüksek lisans tezleri, Amerika'da da Ali Galip Erdican tarafından *M. Fuad Köprülü, A Study of His Contribution to Cultural Reform in Modern Turkey* adlı doktora tezi yapılmış, ayrıca aşağıdaki eserler yayımlanmıştır:
-George T. Park, *The Life and Writings of Mehmed Fuad Köprülü*, J. Hopkins University, 1975.
-Orhan Köprülü, *Fuad Köprülü'nün Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: 1980.
-Halil Berktay, *Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuad Köprülü*, İstanbul: 1983.

2 NİSAN 2003

ABSTRACT

The Ottoman Empire was active throughout the world during the periods in which it was deseribed as a "super power". But as it weakened in time it lost this character. İn October 1920, groups of Turkish war captives who were trying to make their way to Turkey through Caucasus were detained and interned by the Georgian goverment. As a result they suffered great troubles. The Ottoman Empire failed to make recessary efforts to save and bring them back to Turkey.

This lassitude was an unacceptible situation in Turkish state tradition and indicated that the Ottoman Empire had completed its time.

Keywords: Otoman,
Republic,
Anatomy,
Georgian,
Caucasus.

Atatürk Dergisi, III/3, 2003 Erzurum, s. 7-29

D 2483

ORD. PROF. DR. MEHMET FUAD KÖPRÜLÜ İLMÎ HAYATI VE 'TÜRKİYE TARİHİ' ADLI ESERİ MÜNASEBETİYLE TARİH ANLAYIŞI

* * *

ORD. PROF. DR. FUAT KÖPRÜLÜ, HIS SCIENTIFIC LIFE AND HIS HISTORICAL METHODOLOGY BY MEANS OF HIS WORK "TÜRKİYE TARİHİ"

Dr. M. Hanefi PALABIYIK*

"Ankara, 6 Aralık 1339 (1923)

Dârülfünûn Türk Edebiyatı Tarihi Müderrisi Köprülüzâde Mehmed Fuad Ef.'ye.

"Türkiye Tarihi"nizin gönderilen birinci kitabını büyük zevk ve istifade ile okudum. Eser kıymetlidir, mühimdir. Bunu vücuda getirmek için sarf ettiğiniz ve edeceğiniz mesaiyi takdir ediyorum. İhtisasınızın tecelli edecek eserleri millete, cumhuriyete ifa olunabilecek hizmetlerin en kıymetlileri mesabesinde bulunacaktır.

İlim feyzine teşne olanlarla beraber müteakip kitaplarınızın intişarına intizar ederim efendim."

Türkiye Reisicumhuru

Gazi M. Kemal"

"Edebiyat tarihine heveskâr her Türk genci, henüz malzemesinden hiç biri hazır bulunmayan bu büyük millî ve ilmî abide için, izah edilen usûller dairesinde hiç olmazsa birer taş getirmeye çalışmalıdır; çünkü vücûda gelecek bu muhteşem abide, büyük ve şerefli Türk milletinin uzun asırlar arasında muhtelif muhitlerde geçirmiş olduğu fikrî ve hissî safhaları ve o muhtelif safhalarda tecelli eden Türk millî dehasının vahdetini ve azametini göstererek gelecek nesiller de aynı gayeye sevk edecektir. Türk edebiyat müverrihi için bundan daha asîl ve mukaddes bir hedef nasıl tasavvur olunabilir?"

Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü

Bu çalışma, büyük Türk tarihçisi ve aydını Ord. Prof. Fuad Köprülü'nün "Anadolu İstilasına Kadar Türkiye Tarihi" adlı eserini bir takım ilave ve gözden geçirmelerle yeniden yayın dünyasına kazandırmak için yaptığımız hazırlık münasebetiyle kaleme alınmıştır. Burada, ona etki eden 'tarihçilik' ile onun etki ettiği 'tarihçilik', öncesi ve sonrasıyla incelenmeye ve ayrıca mezkur eserin de böyle bir ortamdaki yeri ortaya konmaya çalışılmıştır.

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Öğretim Üyesi. (e mail: hanefim@yahoo.com)

D.591 İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
SOSYOLOJİ DERGİSİ, 3. Dizi – 4. sayı, 1993-1995, İstanbul-1997, s. 49-60.

Wilson döneminde izlenen Amerikan siyasetinin önemli sonuçlarından biri de I. Dünya Savaşı sonunda Doğu Avrupa'da Sovyetler'e karşı bir «sağlık kuşağı»nın[16] oluşturulmasıdır. Almanya ile Sovyetler arasındaki bağı koparmak ve Bolşevikleri yalnızlığa mahkum etmek için oluşturulan bu stratejik kuşak, II. Dünya Savaşı sonrasında SSCB tarafından kaldırılarak bağımlı bir uydu bölge haline getirilmiştir. İşte Wilson Prensipleri'nin 7-8-9-10 ve 11. maddeleri Doğu Avrupa'da, Almanya ile Rusya arasında böyle bir tampon ve tecrit işlevi görecek «sağlık kuşağı» oluşturulmasına yöneliktir. Bu girişimin sonraki dönemde ABD-SSCB kutuplaşmasının gelişiminde tarihsel bir önemi vardır. Moskova her fırsatta bu kuşağı parçalamak ve bütün Doğu Avrupa ve Balkanlar'ı kendi siyasal denetimine bağlamak için girişimlerde bulunacaktır.

Bolşevik Devrimi ve Wilson Prensipleri çağımıza karakterini veren yeni ve önemli bir gelişmeye damgasını vurmuştur. Bu gelişme I. Dünya Savaşı'ndan sonra bütün Asya'yı kuşatan, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise Afrika'yı da içine alarak geleneksel sömürgecilik çağına son verecek olan milliyetçi dalganın ortaya çıkmasıdır. Dünyanın hassas bölgelerinde günümüzdeki benzer gelişmelerde yine doğrudan doğruya ABD ve müttefiklerinin müdahalesini çarpıcı bir şekilde görebiliyoruz. Dünya meseleleri Birleşmiş Milletler örgütü eliyle, bu kez ağırlıklı olarak ABD'nin önderliğinde çözümlenmeye çalışılıyor. Yeni dönemde ABD Wilson dönemindekine benzer biçimde soğuk savaş ve kutuplaşma döneminin sona erdiğini müjdeleyerek koşullarını büyük ölçüde kendisinin biçimlendirdiği yeni bir dünya düzeninin kurulduğunu ilan ediyor ve siyasi dengeleri Batı lehine yeniden oluşturma hedefini bütün dünya üzerinde uygulamaya girişiyor. Gerektiğinde Irak örneğinde olduğu gibi fiziki gücünü göstermekten de çekinmiyor. Dünyanın hassas bölgeleri 70 yıl önceki sarsıcı sorunlarla bir kez daha karşı karşıya geliyor.

16 Sağlık Kuşağı (cordon sanitaire), diplomatik dilde siyasal dengelerin yeniden yaratılması ve bir bölgenin rakip güçlerin nüfuzundan korunması amacıyla oluşturulan tampon bölgeyi ifade etmektedir. Bu kuşağın Doğu Avrupa'da yaratılmasının neden ve sonuçları hakkında bir değerlendirme için bkz. Horowitz, David, *Imperialism and Revolution*, London, 1969.

13 NİSAN 1999

mehmet Fuat

FUAT KÖPRÜLÜ'NÜN TARİHÇİLİĞİ

Ertan Eğribel

Bu çalışmada Fuat Köprülü'nün tarihçiliği konusunu ele alacağız. Fuat Köprülü (1890-1966) Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ve yeni Türkiye Devleti'nin kuruluşu dönemini yaşamış; Osmanlı'dan Cumhuriyete intikal etmiş bir Türk aydınıdır. Türkiye, tarihinin son dönemlerinde çalkantılı bir değişme içine girmiştir. Köprülü'nün tarih görüşü Devlet'in sorunları ve bu sorunlar önünde takındığı tutumlar ile olan ilişkisinde gerçek anlamını bulur.

Tarihimizdeki yeni gelişmeler Anadolu Türklüğü temelinde dünya görüşümüzün ve tarih anlayışımızın yeniden oluşturulması gereğini ortaya çıkarmıştır. İkinci Meşrutiyet sonrasında, Balkan ayaklanmaları ile Osmanlı Devleti küçülmüş, 1. Dünya Savaşı öncesinde Batı tarafından Türk toplumunun ve ülkesinin onursuzca ortadan kaldırılması gündeme gelmiştir. Bu sorunlar karşısında toplum varlığının korunması ve bağımsız yeni Türkiye Devleti'nin kurulması çabası içinde Devlet, Anadolu Türk toplumunu belli bir siyasetin temeline koyma gereğini duyacaktır. Türk sosyolojisinin kuruluşunda belli konular ve yeni tarih görüşleri bu dönemde karşımıza çıkan sorunlara göre belirlenmiştir. Sosyolojimizin ve tarihçilerinizin tutumu Devlet'in genel eğilimlerine çalışmalarıyla kuramsal destek ve temel sağlamak olmuştur. Ortaya çıkan değişikliklerin, yeni amaç ve seçimlerin tanıtılması, yeni dünya görüşünün oluşturulması ve topluma kazandırılması tarihçilerimizin ve sosyolojimizin en başta gelen görevi olacaktır.

1908 sonrası gelişmeleri içinde Osmanlı'nın ortadan kaldırılması konusunda Batı'nın ortak tutumu sonucu Osmanlı dünya egemenlik ilişkilerinde etkin bir taraf olmaktan çıkmıştır. Batı içi siyaset farklılıklarına göre belirlenen, belli Batılı devletlerle işbirli-

D.206 - 6 (65)

İsmin çıka şu âlemde öğüle,
Tûti, kumru hayrandır hep sen güle,
Seher vaktin tabib yârin döküle
Zülfün çevgân, yanakların nekâre.

Güzel yaratmıştır Yaradan Ganî,
Seyle revân oldu gözümün kanı,
Gel bana rahmeyle, gel kerem kânı,
Ben söylerim, ne ak söyler ne kara.

Felek çünki bizden büyüktür yaşa,
İki gözlerim doldu kanlı yaşa,
Yâr(im) kumaşını uydurmuş başa,
Ne aldır o, ne kırmızı, ne kara.

Köçek eydür n'eylerim ben bu malı,
Sohbet ile bulmuşumdur kemâli,
Mahbûb derler gösterme gül cemâli,
Ne yağmura, ne güneşe, ne kara.

Eserlerinden ancak birer örnek elde edbildiğimiz Safâ'î ve Köçek'in, şöhret kazanmış, şiirleri antolojilere geçmiş sazşâirlerinden kıymetçe aşağı olmadığı anlaşılıyor. Safâ'î'nin, fânîlik ve maddî şeylere ehemmiyet vermemek esas fikri teşkil eden bu şiirinde, *aşk-ı mecâzî, hakîkat, berzah* gibi ta'birler kullanması, tasavvuf sâhasında bilgi sâhibi ve dinî hisleri kuvvetli bir şâir olduğunu ifâde eder. Köçek'in eseri, Safâ'î'ninkinden bambaşka bir ruh taşımaktadır; Türk Halk edebiyatı'nın husûsiyetlerinden biri olan ve XVII. Asırda, bilhassa Gevherî ve Âşık Ömer ile en başarılı örneklerini veren cinas san'atı üzerine kurulmuştur. Köçek, takma adına uygun olarak, kelimelerle oynamakta mâhir bir san'atkâr.. Kelime oyunlarında nekadar usta olduğunu, edebî an'ane i'câbı cinaslı kâfiyeler dışında da bu cins kelimelerin âhengine ve sesine uyarak yaptığı oyunlar bu hususdaki mehâretini gösterir. Bir bakıma herşeyi silip götüren zaman ilerledikçe, belki, elde edilecek yeni vesikaların ışığında bu iki sazşâirimizin de hayat ve eserleri aydınlanacak, çağdaşları arasında hak ettikleri yeri kazanmış olacaklardır!

Türk Kültürü, s.65, 1968 Ankara, 288-294.

Bergl / Kütüphanede Mevcuttur

20 TEMMUZ 1993

TÜRK İLMİ VE M. FUAD KÖPRÜLÜ

Prof. Dr. Halil İnalcık

Fuat Köprülü çok erken yayın alanına atılmış ve o zamanki fikrî temayülleri sonraki faaliyetlerinin yönünü çizmiştir. Servet-i Fünun'da çıkan gençlik şiirlerini 19 yaşında neşrettiği "Hayat-i Fikriye" adlı eser takip etmiştir. Ardigo ile İskandinav edebiyatı ve Parnas şairleri hakkında bu toplama daha o zaman onun sentez gücünü gösteriyordu. Fuat Köprülü, gençlik yazılarında ve şiirlerinde umumiyetle Meşrutiyet devrinin edebî ve fikrî cereyanlarının tesiri altında görünmektedir. 1908 inkılâbından sonra birdenbire hürriyete kavuşan yayın faaliyeti memlekette fikir ve edebiyat hayatına görülmemiş bir canlılık getirmişti. Edebiyatta bir taraftan Servet-i Fünun an'anesi kuvvetle devam ediyor, öte yandan Türkçülük cereyanı kuvvetleniyordu. Fikir hayatında Fransız poztivistlerinin tesiri hâkim idi.

Genç Köprülü'nün bu tarihlerde çok rağbette olan Gustave Le Bon'dan iki risale tercüme ettiğini, Servet-i Fünun mecmuasında Husran, Bedbinlik, Melâl-i Mesâ gibi senbolik şiirler yazdığını görüyoruz. Aynı dergide edebî tenkit ve biyografi üzerine yazılar da ("Tolstoy", "Edebiyatta marazî tipler") yazıyordu. 1911'de ilgisi millî edebiyat meseleleri üzerinde toplanıyor ve "Edebiyat-ı Milliye", "Halk ve Edebiyat", "Din ve Edebiyat" adlı makaleleri çıkıyor. Bunlar âdeta onun gelecekteki çalışma yollarını gösteren birer seziş, birer program mahiyetindedir.

Genç Köprülü bu tarihlerde Hukuk Fakültesine de devam ediyordu. Tevfik Fikret'in sanatını inceleyen makaleleri yanında onun Donanma Mecmuasında "Tenâkus-i nüfus", "Muhaceret meselesi", "Buhran-ı içtimaî" adlı makaleleriyle kanunların menşe ve esası üzerinde bir tercümesi, daha bu devirde hukukî - içtimaî konulara ilgisini göstermektedir.

1911'de "Genç Kalemler" dergisinde, "Yeni lisan" dâvası ortaya atıldı. Köprülü bu cereyana karşı Servet-i Fünun'da dilin içtimaî bir vakıa olduğu, onun tabiî gelişiminde müdahalenin zararlı neticeler vereceği tezini ileri sürdü. Kendisi sonra da çeşitli yazılarında aynı fikri müdafaaya devam etmiştir.

1913'te 23 yaşında Türk Edebiyatı tarihi müderrisliğine getirildi. Ay-

D.2431

Prof. Dr. Fuat Köprülü ve A.B.D.'li Çevirmeni Gary Leiser

Prof. Dr. Aykut Kazancıgil* – Ayhan Vergili**

PROF. PH. FUAT KÖPRÜLÜ AND HIM TRANSLATOR'S PH. GARY LEISER FROM USA

ABSTRACT

Mehmet Fuat Köprülü was one of the most outstanding Turkish scholar and intellectual of the twentieth century. His pioneering work on the history of Turkish literature and Turkish history has had a profound effect on the study of those disciplines in Turkey. In recent years Köprülü's five books has been translations by Gary Leiser to English and public in USA. Recently we have contacted Gary Leiser to get more in information about his interest to Köprülü; and we learned that they translated together with Dankoff his masterpiece *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* and that their translation will be publish in 2005 by *Routledge* in London.

Keywords: Atatürk, Gary Leiser, Institute of Türkiyat, Köprülü, Turkish History Foundation.

ÖZET

Sosyoloji, Türk edebiyatı tarihi, siyasi, içtimai, iktisadi ve medeni tarih, Türk dili tetkikleri sahasında, Türk folkloru ve bunun diğer ilmi dallarında, modern Türk ilmi düşüncesinin ilk çığır açan ve yol gösteren Fuat Köprülü'nün son 10-15 yıl içerisinde Türk Tarihi ve Türk Kültür Tarihi ile ilgili beş önemli eseri Dr. Gary Leiser tarafından A.B.D.'de İngilizce'ye çevrilmiştir. Gary Leiser ile kısa bir süre önce temasımızda ise Robert Dankoff'la birlikte *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*'ı İngilizce'ye çevirdiklerini ve Londra'da bulunan "Routledge" basımevi tarafından eserin 2005 yılında yayımlanacağını bildirmiştir. Bu vesile ile burada kısaca Fuat Köprülü'nün Türk tarihi ve kültürü için ne denli önemli bir bilim adamı olduğuna bir kez daha dikkat çekmek istedik. Onun bütün hayatı ve bütün ilmi faaliyeti Türkiye Cumhuriyeti'nin hayatına, ayrılmaz bir şekilde bağlıdır. Son yıllarda özellikle yurt dışında da eserlerine yoğun bir ilgi gösterilmesi de dikkat çekici bir durumdur. Uzun yıllar ülkemizde yaşamış olan tarihçi Dr. Gary Leiser'i ve Köprülü çevirilerini Türk yayın dünyasına ve okurlarına tanıtmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Gary Leiser, Köprülü, Türkiyat Enstitüsü, Türk Tarih Kurumu.

* İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fak. Emekli Öğretim Üyesi.

** Araştırmacı.

Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi, Sayı:7, Mart 2005, s. 283-297

İstanbul

27 OCAK 2006

D.2637

09 EKİM 2006
MADDİ YANLIŞLIĞIN SONRA DÜZELTİLMİŞ ŞEKLİ

20.9.1908). I, Dünya Savaşı'ndan sonra, Mustafa Kemal'in iktidar döneminde İttihadcılara karşı genel tepki dolayısıyla A. Refik'in İttihadcılığı daima hatırlanmıştır. Mütareke döneminde A. Refik, bir dikta rejimi kuran ve ülkenin felâketine sebep gösterilen İttihadcılara karşı tavır aldı. Düşmanları bunu da beğenmediler. Bunu bir "zamâneci"lik, döneklik olarak niteleddiler. İttihadcılara karşı olan Atatürk'ün, A. Refik'e iltifatlarını esirgediği, hatta onu aşağıladığı rivayet olunur. TOEM'de üretken bir yazar iken *Türk Tarih Kurumu'na* alınmamış, Dârülfünûn'daki derslerine son verilmiştir.

A. Refik, "Garpçılar" adıyla anılan ve her şeyiyle Türk milletinin Garplılaşmasını (laiklik, Lâtin harfi, Batılı kıyafet) isteyenler tarafından modern bir tarihçi olarak takdirle karşılanıyor (*İctihâd* 1929). Türk tarihinde 1880-1914 döneminde "Garpçılar", Türkiye Cumhuriyeti'nin fikir temelini hazırlamışlardır; yazıları Mustafa Kemal gibi genç kurmay subaylar tarafından hararetle izleniyordu. "Garpçılar", XVIII. yüzyılda Fransız Devrimi'ni hazırlayan filozoflar gibi, Türkiye'de gerçek bir *Aydınlanma Çağı*'nın öncüleridir. A. Refik, hiç kuşkusuz bu akıma uyarak, tarih yazıcılığında tam modern anlamıyla Batı tarihçiliğini memlekete getirme ve Avrupa'yı tanıtma çabası içinde idi ve bu amaçla Fransızca'dan *Tarih-i Umûmi* ve *Tarih-i Medeniyet* gibi eserleri Türkçe'ye çeviriyordu.

Geçimini sağlama kaygısı, onu dergi ve gazetelere günlük konularla ilgili sürekli yazı yazmaya zorlamıştır. Bu, A. Refik'in alın yazısı idi. 1918'de kurulan *Akşam* gazetesinin yazarları arasına girdi ve birçok tarih fıkralarını ilkin bu gazetede yayınladı. Cemal Nadir'in ifadesiyle "isterse oniki saat bir şey içmez, tarihi yazılar yazardı". Sosyalist Sadri Ertem'e göre, o çağda yazarlar "Babıâli (yayın merkezi) kitap tüccarının kölesi" olmuştu.

Tarih-i Osmânî Encümeni üyeliği (1909) ve bu yolla Osmanlı Arşivi'nin bilimsel araştırmalara açılması A. Refik'in hayatında yeni bir dönem açar. Arşiv belgeleri yayınları birbirini izler: *Anadolu'da Türk Aşiretleri* (1930), *Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri* (İst. 1931), *Devşirme Usûlü* (1934), *Osmanlı Devrinde Hoca Nüfuzu* (İst. 1933), *İstanbul Hayatı* (1931-1932). Arşivden çıkardığı belgeler "sadece tarihin hammaddeleridir". Cumhuriyet döneminde *Muhtasar Türkiye Tarihi* (İst. 1924), *Bizans Karşısında Türkler* (1927) yeni dönemin istediği kitaplardı. A. Refik çeşitli tarih serileri için popüler kitaplar yazmaya devam etti. Bu popüler seriler, *Milli Kütüphane Tarih Serisi, Tetebbuât-ı Tarihiyye Sayfalan, Geçmiş Asırlarda Türk Hayatı, Geçmiş Asırlarda Osmanlı Hayatı, Türk Tarihinin Anahatları, Çocuklara Tarih Kitapları* serileridir. *Âlim ve San'atkârlar* (İstanbul, 1924) adı altında topladığı eserde 7 tarihçi (Selânikî, Hoca Sa'deddîn, Peçûyî, Fındıklılı, Naimâ, Râşid), üç mi'mâr (Sinan, Davud Ağa, Kasım Ağa), iki Şeyhülislâm (Karaçelebizâde Abdülaziz,

Muhafazakar Düşünce, 2/7, Ankara 2006, s. 1-44

Yahya Efendi) bir sadrazam (Koca Ragıb Paşa), bir şâir (Nedim) ele alınmıştır. Bu biyografileri yazarken A. Refik vekâyinâmeleri ve hatta arşiv belgelerini kullanarak doğru bir tarihî tablo vermeye dikkat etmiştir. Kullandığı renkli üslûp dolayısıyla bu yazıların "vülgarize" nitelikte olduğu iddiası abartılı ve haksızdır. Bu kişiler hakkında bugüne kadar yazılmış en iyi biyografiler bunlardır.

A. Refik Osmanlı tarihi kaynaklarından önemli bazı eserleri bugün bile güvenle kullanılabilir biçimde yayınlamıştır. Bunların başında, *Silâhdar Tarihi* gelir. Bu eser Fındıklılı Mehmed Ağa'nın çoğu padişahlara gönderilen telhislere ve kendi gözlemlerine göre yazılmış son derece önemli bir tarihtir; *Mehmed Halîfe Tarih-i Gilmânî,* (İst. 1924) bu kaynak eserler arasında sayılmalıdır. A. Refik'in *Meşihat* arşivinden yararlanarak yayınladığı *İlmiye Salnamesi,* (İst. 1918) önemli eserlerinden biri olup içinde şeyhülislâmların kısa biyografileriyle fetvalarından örnekler yer almaktadır.

A. Refik gazete ve haftalık dergilere yazı yetiştirme kaygısıyla tarih araştırmalarından birçoğunu acele romansı tarih biçiminde yazmıştır. Fakat bu eserlerinde de A. Refik, tarihî gerçeklere sadık kalmaya, olayları halkın anlayacağı sade bir dille akıcı bir üslûpla sunmaya çalışmıştır. Onun tabiatındaki rindlik, eserlerine romantik bir hava vermiştir. Bir söyleşide, Feridun Kandemir'e tarih yazıcılığını kendisi şöyle anlatıyor: "Tarihi en doğru olarak yazmaya çalışırım... Vicdanım kanaat etmezse tek satır yazmam... Vesikaya istinad ederek yazılan tarih biraz sanatla süslenmelidir. Tarih, mazinin romanıdır. ...".

Büyük tarihçi bize kadar gelebilmiş kırık dökük kalıntıların ötesinde büyük manzarayı, tablonun bütününü bize gösterebilen, mesafeleri aşan şâir gibi geçmişe derinliğine bakabilen tarihçidir. Ahmed Refik'te bu kudreti sezebiliyoruz. Ahmed Refik, büyük tablolar çizmeyi seven tarihçi idi.

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ (1890-1966)

Fuad Köprülü 22 Kasım 1890'da İstanbul'da doğdu. Babası, Beyoğlu İkinci Ceza Başkâtipliğinde bir bürokrattı. Köprülü, II. Abdülhamid döneminde Batı geleneğinde lâik bir eğitim veren, Batı dillerini öğreten idâdî mektebini bitirdi. İdâdî mektepleri, 1880'lerden sonra Türkiye'de yükselen Batıcı Aydınlanma Çağı'nın asıl kaynağıdır. İdâdîde Köprülü Fransızca öğrendi, böylece erken yaşta Fransız edebiyatı ve fikir hayatı ile tanışma imkânı buldu. Fuad Köprülü, Osmanlı-Türk ilmini bilim dünyasında ilk defa hakkıyla temsil eden ve Avrupa'da ilim payelerine lâyık görülen ilk Türk bilim adamlarındandır. Balkanlarda bozgun, Rumeli'nin kaybedilişi (o zaman

Köprülü Fuat

29 EYLÜL 2009

D2894

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, Sayı 4, 2007 (Güz), 7-14 (İstanbul)

Fuad Köprülü'nün Hukuk Tarihçiliği

Mehmet Akman*

Fuad Köprülü as a Historian of Law

Fuat Köprülü is well known as a historian of literature or a historian in general so far. Taking into consideration his works and pioneering role in the field, it is necessary for today's legal historians to emphasize his legal historian side as well. He wrote several articles and subjects relating to Turkish legal history in EI2 such as fıkh, âmil, âzad and bâc. He also published two journals titled *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası/Journal of Turkish Legal and Economic History and Türk Hukuk Tarihi Dergisi/ Journal of Turkish Legal History*. In this essay I will examine his significant contribution to the history of Turkish law.

Key words: Fuad Köprülü, history of Turkish law, Ottoman law.

Daha 19 yaşında iken devrin önde gelen hukukçu ve fikir adamlarının yazılarının yayımlandığı dergilerde ismini gördüğümüz[1] Köprülü'nün hukuk tarihçiliği hep onun tarihçiliğinin ve edebiyat tarihçiliğinin arkasında takdim edilmiştir. Arsal ile birlikte bu disiplinin kurucu öncülerinden olmasının dışında eserleri göz önüne alındığında da Köprülü'nün hukuk tarihçiliğinin öne çıkarılması günümüz hukuk tarihçileri için bir vefa borcudur[2]. Bununla birlikte onu sadece edebiyat tarihçisi, tasavvuf tarihçisi ya da hukuk tarihçisi olarak nitelemek üstesinden geldiği işi tanımlamakta yeterli olmayacağından belki bütün bu alanları kapsayacak şekilde üstada medeniyet tarihçisi[3] demek daha isabetlidir.

Tarihe Avrupa merkezli (Euro-centric) bakan Batılı tarihçilere göre tarih, her ne kadar Mezopotamya ve Mısır'da başlamış ve bu arada Orta Asya, Çin ve Hindistan gibi "uzak" diyarlarda muhtemelen bir şeyler yaşanmışsa da, bu yaşanmışlık sadece not edilir. Batılı tarihçiye göre tarihin başlangıcı Akdeniz'de Yunan uygarlığının doğmasıdır. Buna göre Avrupalı tarih anlayışı, kendi toplumunu biçimlendiren tarihi özgün bir

* Prof. Dr. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi. Bu yazı Kazakistan'da yapılan ICAPA 2008 Kongresinde sunulan tebliğin gözden geçirilmiş şeklidir.

1 Köprülüzâde Mehmed Fuad, "Tahavvülât-ı cezâiyye", *İlm-i Hukuk ve Mukayese-i Kavanin Mecmuası*, sayı 5 (31 Temmuz 1325/13 Ağustos 1909), s. 342-351. Ayrıca bk. "Kanunların menşe ve esası", *Donanma*, sayı 21 (1329/1912), s. 1895-1900; "Kanunların menşe ve esası 2", *Donanma*, sayı 23-24, s. 2093-2100.

2 Neredeyse küçük bir kitap hacmindeki ansiklopedi maddesinde Köprülü'nün edebiyat tarihçiliği büyük bir vukufla inceden inceye işlenmiş ancak hukuk tarihçiliğine aynı nispette yer verilememiştir: Ömer Faruk Akün, "Mehmed Fuad Köprülü", *DİA*, c. 28 , s. 471-486.

3 Abdülkerim Asılsoy, *Türk Modernleşmesi Öncülerinden Fuat Köprülü: Hayatı, Eserleri ve Fikirleri*, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2008, s. 229.

MEHMET FUAT KÖPRÜLÜ'NÜN FECR-İ ÂTÎ DÖNEMİNDEKİ EDEBÎ FAALİYETLERİ

Emine BERKALTAY

Danışmanı : Yrd.Doç.Dr.Halim SERARSLAN
1996, Sayfa: 238

Mehmet Fuat Köprülü, Türk edebiyatında ilk kez Fecr-i Âtî döneminde adını duyurmuştur.

Fuat Köprülü, Fecr-i Âtî edebî topluluğuna mensup vasat bir şaîr, temkinli bir tenkitçi kimliği ile karşımıza çıkar.

Köprülü'nün Servet-i Fünûn dergisinde seksenin üzerinde makale ve şiiri yayınlanmıştır. Bu edebi çalışmalarında şiire, şaire, sanata ve sanatkara dair düşüncelerini belirtmiş; eski ve yeni edebiyatımızı karşılaştırmıştır.

Türkoloji çalışmalarının öncüsü olan Fuat Köprülü, Türk edebiyatı tarihçiliğine de modern bir anlayış getirmiştir. Onun bu çizgiye nasıl geldiği ancak Fecr-i Ati dönemindeki çalışmalarında öğrenilebilir.

Tezimizin birinci bölümü Fuat Köprülü'nün Servet-i Fünûn'da yayınlanan çalışmalarının incelenip değerlendirilmesi şeklindedir. İkinci bölümde ise uygun görülen yazı ve şiirler eski yazıdan Latin alfabesine aktarılmıştır. Bibliyografyada da o dönemde Servet-i Fünun dergisinde yayınlanmış çalışmalarının künyesi verilmiştir.

***

LITERARY ACTIONS OF MCHMET FUAT KÖPRÜLÜ IN FECR-I ÂTÎ PERIOD

Mehmet Fuat Köprülü was known first in Fecr-i Âtî period.

He opposite to us included Fecr-i Atî period as averupe poet, dignified critic identity. Over eighty of his articles and poems were published in Servet-i Fünûn magazine. In these literary works he made clear his toughts about poem, poet and artist. He also compared old and new literature.

060154
111279

He was the lider of Turkology studies and he also brought modern understanding to Turkish literature historian.

How he came this line can be learned from his works in Fecr-i Ati period.

The first part of thesis contains published works in Servet-i Fünûn magazine. In the second part suitable writings and poems were transfered, from old handwriting to Latin alfabeth. In the bibliyography the list of works weer published in Servet-i Fünûn magazine in that period weer given.

017 .4/956
SEL.U

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tez Özetleri 1990-1998, Konya, 1999. İSAM-DN:75074

cilt: I

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Yüksek lisans tezi.

13 AGUSTOS 2001

D2512

20 TEMMUZ 2004

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2004, 423-437

Bir Siyasî Portre Denemesi: Fuat Köprülü

Abdülkerim ASILSOY*

TÜRK İLİM VE TEFEKKÜR DÜNYASININ önde gelen isimlerinden Fuat Köprülü XX. yüzyılın ilk yarısına her yönüyle damgasını vurmuş bir bilim adamı hüviyetiyle karşımıza çıkar. Özellikle edebiyat ve tarih alanında yaptığı tetkikler bu sahada inanılması güç bir inkişafın vücuda gelmesini tevlît etmiştir. Tarihi bir olaylar manzumesi olmaktan kurtarmış ve Batı'da ortaya çıkan usul ve metot anlayışını kısmen yerleştirerek ülkemizde başarıyla tatbik etmiştir. Özellikle Annales Okulunun Köprülü üzerindeki etkisi büyük olmuştur.[1] Bilindiği üzere XIX. yüzyılın XX. yüzyıla evrildiği dönemde özellikle Henri Pirenne, büyük adam ve olaylar çevresinde şekillenen savaşlar ve barış antlaşmalarını konu edinen eski siyasî tarih anlayışına karşı çıkarak yeni bir tarih algılayış biçimini ihdas etmeye çalıştı. Daha sonraki dönemde Pirenne'i takip eden Lucien Febvre ve Marc Bloch hadiselerin sosyo-ekonomik vechelerine de önem veren bir tarih anlayışını vücuda getirmek maksadıyla bir dergi (*Annales d'histoire Economic et Sociale*) neşrettiler. Bu anlayış etrafında kümelenen okulun telakkîleri Köprülü'nün çalışmalarına da yansıyacaktır.[2]

* Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü Doktora öğrencisi

1 Halil Berktay, *Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuat Köprülü*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 1983, s. 83.

2 Köprülü'nün eserlerini biraraya getiren üç bibliyografya çalışması bulunmaktadır. Bunlar: Şerif Hulusi Sayman, *O. Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Yazıları İçin Bir Bibliyografya 1913-1934*, İstanbul: Burhaneddin Matbaası, 1935 (bu eserin ikinci baskısı da mevcuttur); Şerif Hulusi Sayman, *O. Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Yazıları İçin Bir Bibliyografya 1912-1940*, İstanbul: Ahmed Halid Kitabevi, 1940; S.N. Özerdim, "F. Köprülü'nün Yazıları 1908-1950", *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar-1*, H. Eren-T. Halaşi Kun (der.), TTK., 1950, c. VII, sy. 20; Osman Turan, "Mukaddime", *60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı (Melanges Fuad Köprülü)*, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 1953.

12 0 TEMMUZ 1993

FUAD KÖPRÜLÜ SAYISI

(1890 - 1966)

Dergimizin 1966 Eylül ayına ait 47. sayısı, 28 Haziranda vefat eden büyük ilim adamımız FUAD KÖPRÜLÜ'nün hâtırasına tahsis edilecektir.

İlgililerin bu sayıya da birer yazı ile katılmalarını temenni ederiz.

T.K.A.E.

D.296

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

TÜRK KÜLTÜRÜ

SAYI 47 YIL IV EYLÜL 1966 Ankara

s. 929-951

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN ARDINDAN

Mehmed Fuad Köprülü, 1890 yılında İstanbul'da doğdu. «Kıblezâdeler» diye anılan ve IV. Mehmed Devri vezirlerinden Kıbleli Mustafa Paşa ile Köprülü Mehmed Paşa'nın kızkardeşinin soyundandır. Babası, İsmail Fâiz Bey; annesi, Hatice Hanım'dır.

Mehmed Fuad Köprülü, Ayasofya Rüştiyesi'nde, Mercan İdâdîsinde okudu. Hukuk Fakültesini bitirdi.

Bu arada şahsî çalışmalarını hızlandırdı ve kendi kendini yetiştirdi. Fecr-i Âti topluluğuna dahil olan Mehmed Fuad Köprülü, 1908 sonrasının fikir adamı ve şairi olarak tanındı. Liselerde edebiyat öğretmenliğinde bulundu (1910-1913). Daha sonra Halit Ziya Uşaklıgil'den boşalan, İstanbul Dârülfünûnu Türk Edebiyatı Tarihi müderrisliğine seçildi. Bu yıl 1913'tür ve M. Fuad Köprülü 23 yaşındadır.

Köprülü'nün ilmî ve içtimaî çalışmalarının kronolojisini, mühim eserlerini de zikretmek suretiyle şöylece özetleyebiliriz:

1913 : İstanbul Dârülfünûnu Edebiyat Fakültesi'nde Türk Edebiyatı müderrisi oldu,

1913 : «Bilgi» dergisini çıkarmaya başladı,

1915 : «Millî Tetebbûlar Mecmuası»nı yayınladı,

1918 : «Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar» adlı büyük eserini yayınladı,

1920 - 21, 26: «Türk Edebiyatı Tarihi I, II» yayınlandı,

1923 : «Türkiye Tarihi» adlı eserini yayınladı,

1924 : Maarif Vekâleti müsteşarı oldu,

1924 : Mülkiye Mektebi'nde müderris oldu,

1924 : «Türkiyat Enstitüsü»nü kurdu,

1925 : «Türkiyat Mecmuası» nı çıkarmaya başladı,

1926 : «Azerî Edebiyatına Ait Tetkikler» adlı eserini yayınladı,

1927 : Heidelberg Üniversitesi tarafından fahrî doktorluk pâyesi verildi,

Not: Dergimizde muhtelif müelliflerin aynı konuyla ilgili makaleleri vardır.

20 TEMMUZ 1993

Belge / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

T. T. K. Belleten, c. XXX/sayı: 120,
Ekim-1966, s. 621-636.

MEMLEKETİMİZİN ACI KAYBI

Prof. Dr. FUAD KÖPRÜLÜ

F. A. TANSEL

Türkiye'mizin ilim ve tefekkür hayatında mübeşşir ve rehber, eski Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Fuad Köprülü'yü, 28 Haziran, 1966-'danberi ebediyyen kaybettik. Böyle acı bir vesîleyle, Türk Tarih Kurumu'nun değerli üyesi bu mümtaz tarih âlimimizin hayatı, şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi veriyoruz.

Prof. Mehmed Fuad Köprülü, sâbık Dîvân-ı Hümâyûn Beylikçisi Köprülüzâde Afif Bey'in oğlu, eski Bükreş sefiri Ahmed Ziya Bey'in ortanca oğlu, Beyoğlu İkinci Cezâ Başkâtibliği'nden emekli İsmâil Fâ'iz Bey'in oğludur. Annesi, İslimiye eşrâfından ve ulemâdan Ârif Hikmet Efendi'nin kızı Hatice Hanım'dır.

Prof. Fuad Köprülü, 4 Aralık, 1890 (21 Rebî'u'l-âhir, 1308/22 Teşrinisânî, 1306)'da, İstanbul'da, Sultan Mahmud türbesinin karşısındaki konakta doğdu. Silsilesi, aslen Arnavud'dur. Ceddi, XVII. asrın ortasında Sultan Mehmed IV.'e Sadr-i a'zamlık eden Köprülü Mehmed Paşa'dır ve bu âilenin ilk beşi, bu yüksek devlet mevkı'ini muhâfaza etmiş, zayıflayan Osmanlı İmparatorluğu'nu, muvakkaten, yıkılmaktan kurtarmış, canlandırmıştır; işte, Köprülü âilesinin bu yeni torununa, ceddinin nâmını yaşatmak için Mehmed Fuad adı verildi.

Fuad Köprülü, Ayasofya Merkez Rüşdîyesi'ni pekiyi derece ile bitirdikten sonra, 1907-1910 yılları arasında Mekteb-i Hukûk'a devam etmiş, husûsî olarak Fransızca öğrenmiştir. Hukûk tahsilini niçin tamamlamadığını kendisinden dinleyelim: "Yine, ilme olan aşkımdan, yüksek bir mektep bitirmedim. Anlatayım, İ'dâdîye'den sonra, Hukuk'ta üç sene okudum. İmtihanlarımda gâyet muvaffak oldum; lâkin, Hukuk'ta, büyük bir hayâl kırıklığı ile karşılaştım. Tedrisât, son derecede fenâ idi. Benim, talebesi bulunduğum 1907 Dârü'l-Fünûnu bir âlemdi. İslâm hukûkunu okutan hocalardan istifâde etmediğimi söyleyemem. Ancak, yeni Avrupa ilimlerini okutanlar lisan bilmezlerdi. Ellerine geçmiş yalan yanlış tercemelerden, emînim kendileri de birşey anlamayarak, ders verirlerdi ki, ben bu eserleri,

Mektupları, çeviren ve tahşiye eden Ahmed Refik, İst. 1933). A. Refik'in Türkçeye malettiği önemli başka bir eser de, L. Thuasne'in *Gentile Bellini et Sultan Mohammed II* (Paris 1888) adlı eserdir (*Fatih Sultan Mehmed ve Ressam Bellini,* İst. 1909).

A. Refik Osmanlı tarihi kaynaklarından önemli bazı eserleri (M.G. no. 804b) bugün bile güvenle kullanılabilir biçimde yayınlamıştır. Bunların başında, *Silâhdar Tarihi* (M.G. 854) gelir. Bu eser Fındıklılı Mehmed Ağa'nın çoğu padişahlara gönderilen telhislere ve kendi gözlemlerine göre yazılmış son derece önemli bir tarihtir; Mehmed Halîfe *Tarih-i Gilmânî,* İst. 1924 (M.G. no. 860) bu kaynak eserler arasında sayılmalıdır. A.Refik'in *Meşîhat* arşivinden yararlanarak yayınladığı *İlmiye Salnâmesi,* (İst. 1918, M.G. 817) önemli eserlerinden biri olup içinde şeyhülislâmların kısa biyografileriyle fetvâlarından örnekler yer almaktadır.

A. Refik gazete ve haftalık dergilere yazı yetiştirme kaygısıyla tarih araştırmalarından birçoğunu acele romansı tarih biçiminde yazmıştır. Fakat bu eserlerinde de A. Refik, tarihi gerçeklere sadık kalmaya, olayları halkın anlayacağı sade bir dille akıcı bir üslûpla sunmaya çalışmıştır. Onun tabiatındaki rindlik, eserlerine romantik bir hava vermiştir. Nizameddin Nazif onu güzel tanımlar: "Gerek Türk tarihçiliğinde ve gerek umumî Türk kültüründe Ahmed Refik'in arz ettiği endam pek enine boyunadır". Biz tarihçiler bugün onun arşivlerden çıkardığı tarih belgelerini gerçek eseri diye algılıyorsak da, onun en büyük eseri bir resssam gibi canlandırdığı ölmez tarihi tasvirlerdedir.

A. Refik hakkında tarihçi olmayanların şu hükmü tamamiyle yanlıştır: "Memleketimizde Ahmet Refik adlı biri çıkıp da tarihî eserler yazmasaydı, bugün umumîleşmiş ve Batı âlemine bile müessir olmaya başlamış olan tarih sevgimiz vücud bulmayacaktı. Onu bu bakımdan ya da bir tarihçi değil, tarih mimarı sayabiliriz". Bütün dostları onu Hoca diye anarlarmış. Evet, o çok bilgili, öğreten hocadır. Hoca Osmanlı lehçesinde: Halk arasında bilgide önde gelen usta öğretici, Divan-i Hümayun'da büro başkanı *(hacegân-i Divân-i Hümayun),* büyük zengin tüccar anlamlarında kullanılır. A. Refik, tabii ilk anlamda Hoca idi[5].

Bir söyleşide, Feridun Kandemir'e tarih yazıcılığını kendisi şöyle anlatıyor (M.G. 35): "Tarihi en doğru olarak yazmaya çalışırım... Vicdanım kanaat etmezse tek satır yazmam... Vesikaya istinad ederek yazılan tarih biraz sanatla süslenmelidir. Tarih, mazinin romanıdır. ... Bütün ilim adamlarının mesaisi geçmiş zamanları canlandırmak etrafında toplanıyor; kitabeler, müstehaseler (fosiller), kütüphaneler, araştırmalar hep maziyi aydınlatıp bugünkü insanlara göstermek". Onun içindir ki, A. Refik kendisi tarihi bir ilim olmaktan çok bir sanat sayar. Der ki, "Tarih

[5] Ahmed Refik'in biyografisi hakkında başlıca eserler: Reşat Ekrem Koçu, *Ahmed Refik,* İst. 1938; Halit Bayrı, "Müverrih Ahmed Refik", *Yeni Türk Dergisi,* sayı 59, 1937, *Ahmed Refik Altınay,* Muzaffer Gökman, Türkiye İş Bankası Kültür yay. 186/8, İst. 1978.

XIII. Türk Tarih Kongresi
Ankara, 4-8 Ekim 1999
Kongreye Sunulan Bildiriler, I. cilt, Ankara-2002, s. 101-122.

sanattır ve ilim onun yardımcısıdır... *Erudition* tarihe malzeme hazırlar. O malzeme ile de müverrih binayı kurar ve asırlardan sonra gelen nesillerin gözlerinde geçmişi canlandırır" (M.G. s. 34). Nihayet, yakınlarda anladığımız gibi, gerçek tarih, toplumların hayatına, insanlığın macerasına bir bütün olarak bakabildiğimiz tasvir değil midir?

Büyük tarihçi bize kadar gelebilmiş kırık dökük kalıntıların ötesinde büyük manzarayı, tablonun bütününü bize gösterebilen, mesafeleri aşan şâir gibi geçmişe derinliğine bakabilen tarihçidir. Ahmed Refik'te bu kudreti sezebiliyoruz. Ahmed Refik, büyük tablolar çizmeyi seven tarihçi idi.

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ (1890-1966)

Fuad Köprülü 22 Kasım 1890'da İstanbul'da doğdu. Babası, Beyoğlu İkinci Cezâ Başkâtipliği'nde bir bürokrattı. Köprülü, II. Abdülhamid döneminde Batı geleneğinde lâik bir eğitim veren, Batı dillerini öğreten idâdî mektebini bitirdi. İdâdî mektepleri, 1880'lerden sonra Türkiye'de yükselen Batıcı Aydınlanma Çağı'nın asıl kaynağıdır. İdâdîde Köprülü Fransızca öğrendi, böylece erken yaşta Fransız edebiyatı ve fikir hayatı ile tanışma imkânı buldu. Fuad Köprülü, Osmanlı-Türk ilmini bilim dünyasında ilk defa hakkıyla temsil eden ve Avrupa'da ilim pâyelerine lâyık görülen ilk Türk bilim adamlarındandır. Kendisinden önce ilk kez Batı bilim metodlarını memlekete getiren, uluslararası ün kazanmış seçkin bilgin Halil Edhem'i unutmamak gerekir[6]. Balkanlarda bozgun, Rumeli'nin kaybedilişi (o zaman Balkanlarda istatistik verilere göre 4 milyon Müslüman yaşıyordu) tüm Türkleri derin bir keder ve umutsuzluk içine atmıştı. Türk milliyetçiliği, yeni Türkiye, bu umutsuzluğun getirdiği tepkiden doğdu. Hanedan, daha 1908'de II. Meşrutiyet'in ilânıyla beraber memlekette tüm iktidarını ve nüfuzunu kaybetmişti; artık herkes Türk milletinden söz ediyordu.

Genç Fuad Köprülü, tüm aydınlar gibi milletin derin acısını paylaşıyor, geleceğin umudunu Türkçülük'te buluyordu. *Türk Ocağı*'nda Ahmed Ağaoğlu, Hamdullah Subhi, Akçuraoğlu Yusuf, Mehmed Emin, Ali Cânib, Celâl Sâhir ve Hüseyin Râgıb Beyler, Türkçülük davası için çalışanlar bir araya gelmişlerdi. O karanlık hava içinde Köprülü, tek manzum eseri olan "Türk'ün Duâsı" adlı eserini yazdı (1913). Eser, Bahâ Bey tarafından bestelendi. Aynı yıl İzmir'de, Köprülü ve belli başlı Türkçülerin huzurunda sahneye kondu[7].

Akşam semâda ma'bed-i ecrâm açıldı
Bak Mihrâb-i Kibriyâ'ya çıkar şimdi her enîn

2 NİS 2003

[6] Bkz. Yukarıda: "Halil Edhem".

[7] F.A. Tansel, "Fuad Köprülü'nün Türk Ocaklılarla İzmir Seyahati ve Temsil Edilen Manzum Tiyatrosu: Türk'ün Duâsı", *Türk Kültürü,* VIII-92, 512-531.

DN:86573 - 956.0044 TÜR.T

Tarihçi Köprülü ve Atatürk

«Türk edebiyatı tarihinin cihan çapında en büyük otoritesi» (1) diye ilân edilen Sayın Prof. Dr. Fuat Köprülü'yü ciddî bir tarihçi olarak farz ve kabul ettiğimiz takdirde, yazılarında, hergeyden önce, belli bir tarih anlayışı ve bir ilmî araştırma metodu aramak hakkımızdır.

Herodot'tan başlıyarak rasgeldiği her ekole gelişi güzel girip çıkan bir tarihçi, Taine'i şaşmaz bir otorite tanıdığı halde, canı isteyince ekonomik ve sosyal hayatı esas tutan müverrihler arasına karışır; aklına estiği zaman da, medeniyetlerin kuruluş sebeplerini Mukaddes Kitaplarda aramağa çıkarsa; kâh, Ortaçağ hükmünü yürüten teolojik tarih felsefesinden mülhem olur, kâh Ondokuzuncu yüzyılın damgasını taşıyan maddeci tarih görüşüne yönelmiş gibi davranır ve emperyalizmle sömürgeciliği izah tarziyle diğer tarih fenomenlerini kavrayışı arasında uçurumlar bulunursa; «Büyük Adamlar» denilen tarihî şahsiyetleri bazan Carlyle'ın Kahramanlar nazariyesiyle, bazan da tarihî zaruret teorisiyle tefsire kalkışır ve — ortasınıf demokratik devrimi hakkında Carley'le'ın çömezi olarak en kesin hükmünü vermişken bu hükmü hiçe sayarak — Türk devriminin tarihî zaruretlerini objektif bir usulle tamtıyorum iddiasında bulunursa böyle bir tarihçinin bilgi karakterinden ve davranışındaki ciddiyetten haklı olarak şüpheye düşer; ve onu TARİH ANLAYIŞI OLMAYAN BİR TARİHÇİ diye karakterize etmekte tereddüde kapılmayız.

Aşağıdaki satırlarda amacımız, — zemin ve zamana uymada emsalsiz bir hüner ve marifet gösteren ve omuzunda Sorbon'un kürküyle foto muhabirine poz vermekten hoşlanan — ünlü tarihçinin, bu «dünya ölçüsündeki ilim şöhretimiz» (2) in kalem mahsulleri arasında dolaşarak, birbirine aykırı çeşitli tarih anlayışlarını aksettiren kısa örnekler derlemek ve metodolojik bakımdan bukalemun misali davranışını basit ve fakat ibret verici misallerle belirtmeğe çalışmaktır.

Prof. Dr. M. Fuat Köprülü, Atatürk'ün sağlığında, tarihte «Büyük Adamlar» ve «Kahramanlar» diye anılan şahsiyetlerin rolünü izah ederken, Thomas Carlyle'ın tarih kavrayışına taassupla bağlı görünüyor; ve, ihtilâl bir tek insanda, kahramanda toplanır diyen İngiliz tarihçilerinin izah tarzını, coşkunlukla, benimsiyordu.

Carlyle, — bilindiği gibi — Past and Present'de, bir yeni din, Kahramanlara ait bir panteist ibadet yaratılmalıdır, demişti. Gerek bu eserde, gerekse Fransız İhtilâli Tarihi'nde, Cromwell'in Apolojisinde ve Çartizme dair panflelerinde, yaşadığı devrin tenkidi Ortaçağın hiç de tarihî olmıyan apoteozuna sıkıca bağlıydı.

Carlyle, geçmişte, hiç değilse belli başlı bir sosyal konağın klâsik devirlerine hayran olduğu halde, çağdaş durum onu ümitsizliğe düşürüyor, istiklâl ise korkudan titretiyor.

İhtilâl, Carlyle'a göre, tek başına bir şahısta, bir Cromwell'de, bir Danton'da toplanmaktadır. Carlyle, Lectures on Heroes and Hero-Worship'de, sığınacak biricik yer olarak, yeni din olarak ilân edilen Kahramanlar kültünü ileri sürüyor.

Carlyle'ın tarihî görüşüne gelince, bu alanda onun çıkış noktası tamamiyle panteist bir anlayıştır. Tarihin bütün seyrini tayin eden şey, — tarihen yaratılmış ve değişici belli şartlara bağlı — yığınların gelişmesi değildir. Tarih processus'ü, ezelî ve ebedî bir tabiat kanunu tarafından yürütülmektedir. Kısaca tekrarlamak gerekirse: Tarih vetiresini ezelî ve ebedî tabiat kanunu idare etmektedir; tarihin akışı değişmez bir tabiat yasasına uymaktadır (3).

«Tarihi tükenmez bir biyografi imalâthanesi» yapan Carlyle'i kısaca hatırlattıktan sonra, Türk şakirdi Köprülü'ye gelelim.

Prof. Köprülü'nün 1936 daki ifadesine göre:

Millî Kurtuluş Hareketi — ve orta sınıf demokratik inkılâbı — Tarihte eşi olmıyan büyük kahraman Atatürk'ün eseridir.

Köprülü, bu teze dayanarak, şu neticeye varıyordu: Türk inkılâbı tarihi incelenirken bu temelden başlamalı; Türk Devrimi tarihine bu görüş açısından bakmalı; Türk Devrimi tarihi araştırmaları bu merkez etrafında toplanmalıdır.

Niçin? Köprülü, bu niçini şöyle cevaplandırıyor: Çünkü, diyor, Atatürk'ü hâdiseler yaratmamış; bunun tamamiyle aksine, Atatürk hâdiseleri yaratmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın bütün hâdiseleri; Cumhuriyet devrinin politik, sosyal ve kültürel bütün büyük devrimleri tam bir âhenkle ve zincirleme birbirine bağlıdır; ve bu devrimleri yaratan da Atatürk'ün dimağı, Atatürk'ün iradesi ve Atatürk'ün imanıdır.

Şimdi sözü Köprülüye bırakıyoruz. Kemalizm adlı bir esere yazdığı önsözde, sayın tarihçimiz, aynen der ki:

«... Kahramanların tarihteki rolü hakkında Carlyl'danberi ileri sürülen nazariyeler de, Türk inkılâbında kendilerine çok kuvvetli bir istinatgâh bulacaktır. Çünkü Türkiyenin, tarihte eşi olmıyan büyük bir kahramanın, ATATÜRK'ün eseridir; ve tarihî realiteye sadık kalmak için, Türk inkılâbı tarihinin tetkikinde mutlak bu esastan başlamak, bu görüş zaviyesinden bakmak, araştırmaları bu merkez etrafında toplamak lâzımdır. Çünkü ATATÜRK, hâdiselerin yarattığı bir şef değil, hâdiseleri yaratan bir baştır. Kurtuluş Savaşı'nın ilk günlerinden başlıyarak Başkumandan Meydan Muharebesi'ne kadar geçen bütün hâdiseleri, Cumhuriyetin ilânından bugüne kadar bütün siyasî, içtimaî, kültürel büyük inkılâpları tetkik ediniz, göreceksiniz ki, bütün bunlar, ayni dimağın, ayni iradenin, ayni imanın yarattığı, muazzam, âhenktar bir inkılâp silsilesidir; bir sistemdir.» (4)

Ortasınıf demokratik devriminde ve Atatürk'ün şahsında Carlyle teorisini savunan Köprülü'nün 1936 da yaptığı bu izaha göre:

Türkiyede politik, sosyal ve kültürel bütün devrimlerin yaratıcısı Atatürk'dü, Bütün bu devrimleri yaratan onun beyni, onun iradesi, onun inancı idi. Ve, bir tarihçinin ifadesi ancak bu kadar kategorik olabilirdi.

Şimdi de 1959 a gelelim ve, Carlyle'la ilgisini tamamiyle kesen hattâ Carlyle'a tatiğine» iman etmekte; ve bu imanını en gürsesiyle haykırmaktadır. Bir kelimeyle, Köprülü, artık, yüzde yüz objektivisttir; ve, «tarihî zaruret» cilerin su katılmadık temsilcisidir.

Harvard Üniversitesinde verdiği konferansta, «Türk milletinin tarihi ve psikolojisi üzerinde yarım asırdan fazla çalışmış memleketin umumî hayatına, kültür ve siverler tarafından umumiyetle kabul edilmişti.» (5)

Demek ki, Cumhuriyet devrimleri milletin tarihî gelişmesi esnasında duyulan zaruretlerden başka bir şey değildir. Öyle tarih zaruretleri ki, memleketin düşünücüleri tarafından ortaya atılıp tartışılmış ve gerçekleştirilmesi aydınlar tarafından kabul olunmuştur.

Şu halde, Köprülü'ye göre, Atatürk'ün rolü neden ibarettir? Sadece ve sadece, tarihî bir zaruret olan devrimlerin gerçekleştirilmesinde tereddüt etmeyişinden!

«Muzaffer kumandan imkân bulur bulmaz, milletin umumî sevgi ve itimadına güvenerek, kendisinin de esasen taraftar bulunduğu bu inkılâpları gerçekleştirmekte tereddüt etmemiştir.» (5)

1936 da «tarihte eşi olmıyan büyük kahraman Atatürk», 1959 daki Köprülü'ye göre, sadece, bir diktatördü. Tabiatiyle, memleketin tarihî gelişmesini ve gerçek menfaatlerini göz önünde bulunduran, demagojiden ve gösterişten iğrenmiş, sağduyu sahibi, cesur ve basiretli bir diktatör.

«Atatürk iki dereceli seçime dayanan tek parti sistemini ve buna imkân verdiği tecrübe ile sabit olan Anayasayı değiştirememiş, diktatörlük rejiminden memleketi kurtaramamıştı.» (5)

1959 daki Köprülü'ye göre, devrimleri yaratan bir ferdin iradesi değildir; sosyal zaruret ve TARİHÎ ZARURETtir:

«Biz tamamiyle objektif olmıya çalışan bir tarihçi ve içtimaiyatçı gözü ile; Türk milletinin asırlar boyunca gerçekleştirmeğe çalıştığı başlıca hedefleri, bilhassa tarihî tekâmüllerini göz önünde tutarak izaha çalıştık ve bunların, fertlerin arzu ve iradelerinden değil, içtimaî zaruretlerden doğduğunu ve muayyen bir istikamet takip ettiğini gösterdik.» (5)

Acaba, tarihte tesadüflerin de bir rolü var mıdır? Şüphesiz — diyor, sayın tarihçi ve sosyolog Köprülü — «daimî ve bünyevî âmillerden başka tesadüfî ve ârızî âmiller de zaman zaman rol oynıyabilir.

1959 da, artık, Kahramanlar nazariyesi olarak değil de, «sosyal determinizme inanan bir tarih ve sosyoloji araştırıcısı sıfatiyle» konuşan Köprülü, vardığı kesin hükmü, konferansının sonunda, yorulmak bilmeden, üstüste, tekrarlıyor:

«Hiç bir kuvvet — diye haykırıyor — tarihî zafureti değiştiremez!» (5)

İşte size, Atatürk'ün şahsiyetini ve Cumhuriyet devrinin reformlarını, 180 derece farkla, iki ayrı açıdan izah edebildiği halde tezada düşmiyen jenyal bir tarih filozofu! İşte size, «ilim bir» manidir» diyen, «kırk yıllık ilmiyle övünen» ve, «dün söylediklerinin bugün aksini iddiada» (6) beis görmiyen cihan çapında bir bilgi ve karakter anıtı!

Prof. Fuad Köprülü

ban tabana zıt bir tarih görüşü edinen Prof. Dr. Fuat Köprülü'nün Cumhuriyet devrindeki reform kımıldanışlarını izah tarzına göz gezdirelim.

Atatürk'ün ölümünden yirmi bir yıl geçmiştir; Köprülü, artık, eski Köprülü değildir. Bellibaşlı tarih anlayışlarından hangisine bağlı olduğunu; tarih felsefesi alanında hâkim olan metotlardan hangisini kullandığını; tarihin oluşunu hangi vasıtayla anlatmağa çalıştığını, kâmilen, unutur. Carlyle'da ifadesini bulan aşırı formüller yolu ile, kendisini psikolojik tarih anlayışına bağlıyan halatları bir hamlede kesip atmış; tarihte ferdin rolü meselesindeki, insan faktörünün tarihteki rolü dâvasındaki metolojik durumunu, yeni politik ihtiraslarına ve günün menfaatlerine göre ayarlamıştır. Atatürk, onun nazarında, artık, tarihî hareketin yaratıcısı değil, aksine, tarihî gelişmenin mahsulüdür. Köprülü artık, tarihin objektif gelişmesine inanmakta; bir kahramana değil de, objektif realiteye tapmaktadır.

Tarih anlayışını temelinden değiştiren ünlü Profesörümüz, artık, hâdiseleri «objektif ve tarihî bir anlayışla kavramak gerekyaset sahalarında faal surette iştirak etmiş, yurdun hemen her köşesinde halk ile sıkı temaslarda bulunmuş bir araştırıcı sıfatiyle mütalâalarını doğrudan doğruya tarihin müsbet bilgilerine ve bugünkü içtimaî realitelere dayadığını» söyliyen Köprülü'yü «bir tarihçi ve içtimaiyatçı» olarak konuşurken görenler hayretten hayrete düşmüşler ve ne diyeceklerini şaşırmışlardır.

Carlyle'ın peşine çömez olarak takılacak yerde, eski üstadının karşısına en amansız muarız sıfatiyle dikilen bu yeni Köprülü'ye göre: Türkiye'deki politik ve sosyal devrimler KEMALİZM adını aldıysa, bunun sebebi, bu devrimlerin Atatürk tarafından gerçekleştirilmesidir. Yani, Atatürk, devrimlerin doğrudan doğruya yaratıcısı olmayıp, sadece ve sadece, gerçekleştiricisidir:

«Atatürk tarafından gerçekleştirildiği için onun ismini alan bu siyasî ve içtimaî inkılâplar, milletimizin tarihî tekâmülü esnasında kuvvetle hissedilmiş tarihî zaruretlerdir ki, memleketin mütefekkirleri tarafından uzun yıllar boyunca ortaya atılmış, umumî efkârda münakaşa mevzuu olmuş ve bunların gerçekleştirilmesi lüzumu münev-

(1) Hürriyet gazetesi aleyhine açılan dâvada, Dışişleri Bakanı Köprülü'nün avukatı müdekkilini böyle takdim etmişti.

(2) «Millî Kıymetlerimize Dair» Halûk Y. Şehsuvaroğlu (Cumhuriyet, 13 Aralık 1961).

(3) Cf. Neue Rheinische Zeitung, 1859.

(4) Kemalizm, Tekinalp, s. 3-4, İstanbul 1935.

(5) Türk Milletinin Hedefleri. Cumhuriyet, 4 ve 5 Aralık 1959. (Bu konferans, Harvard'ın Çalışmaları Merkezi'nde Türkçe olarak okunmuş, dinleyiciler İngilizce olarak dinlemişlerdir.)

(6) Hürriyet kahramanı Köprülü'nün 27 Mayıstan önceki Anadolu turnelerinde söylediği unutulmaz sözlerden biri. Liberalizmin şampiyonu Köprülü, «HAYATINDA BIRBIRINE ZIT IKI CUMLESININ BILE GÖSTERILEMIYECEGINI IDDIA» etmekte; ve, Yeni Demokrat Parti kurucusu olarak, gazetelere verdiği beyanatta, böyle bir tezadı gösterildiği takdirde, siyasî hayattan derhal ve ebediyyen çekileceğini bildirmektedir. (Bk. Cumhuriyet, 19 Aralık 1961).

kelimeler

Fuat Köprülü
ve
Edebiyat Fakültemiz

Nihad Sâmi BANARLI

28 HAZÎRAN — 1972, büyük Türk âlimi **Fuad Köprülü**'yü kaybettiğimiz günün 7. yıldönümü idi. Bu yıldönümü de memleketimizde yine sağır ve dilsiz bir gün gibi geçti. Şu demek ki bugün Türkiye'de milyonlarca Türk aydını, onun ilim dünyâmıza kazandırdığı büyük eserlerden ve ilim hayâtımızda yaptığı eşsiz kalkınmadan habersiz yaşıyor.

Bu bir kadirbilmezliktir.

Şu sebeple ki, son asırlar Türkiyesinde, varlığıyle, hizmeti ve eserleriyle iftihâr edebileceğimiz tek büyük âlim, **Fuad Köprülü**'dür.

Fuad Köprülü, hayâtının son devresinde, Türkiye'yi uçuruma sürükleyen tek partili rejimin karşısına dikilmiş; bu sefer; memleketi kurtarmak içir atıldığı siyasî hayat dolayısıyle, birçoklarınca, bir politika adamı sanılmıştır.

Köprülü'nün, politik hayâta niçin ve hangi millî endişe ile atıldığını, vefâtını tâkîbeden haftalarda, MEYDAN sütunlarında belirtmiştim. **Fuad Bey:** Evlâdı denize düşen bir insanın, onu kurtarmak için, başka adam beklemeğe tahammülü yoktur, suya kendisi atılır.» diyordu. Onun politik hayâta atılışı, tıpkı böyle bir kurtarış içindi. Fakat, **Köprülü** önce, birlikte kurduğu bâzı ihtiraslı politikacılar tarafından anlaşılmadı. Türkiye'ye büyük siyâsî hizmetlerde bulunduğu halde, birgün, bu hayattan da çekildi.

★

Bir ilim adamı olarak, **Köprülü**, Türkiye'nin hâlâ yegâne **edebiyat târihi** âlimidir. Terkîbî edebiyat târihi sanatında, onun birkaç talebesi hâriç, diğerleri, hemen hemen **işçilikten** ileri gidememiştir. Edebiyat târihi'ni, büyük medeniyet ve içtimâiyat târihinin sosyal, estetik ve psikolojik hayâtı içinde inceleyip bu hâyâta paralel bir kültür, bir tefekkür ve sanat kompozisyonu hâlinde vücûda getirmek şeklindeki azîm **edebiyat târihi mîmârîsine**, Türkiye'de önce o başlamıştır.

Onun, burada sayılamıyacak kadar çok sayıdaki büyük eserleri, hep birden ve ayrı ayrı, birer derin araştırma, ilim ve sanat âbidesidir. Birçoklarının sâdece ilmî ve edebî bir têlif zannettikleri bu eserler, edebiyat târîhini üstün bir edebiyat sanatı seviyesine yükseltmiş bir **mîmârî**'nin verimleridir.

Türk Edebiyâtında İlk Mutasavvıflar (1917, 1966), **Türk Edebiyâtı Târihi** (1928), **Millî Edebiyat Cereyânının İlk Mübeşşirleri** (1928), **Türk Sazşâirlerine Âit Metinler ve Tedkikler** (1929-1930), **Divan Edebiyâtı Antolojisi** (1931), **Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar** (1934), **İslâm Medeniyeti Târihi** (W. Barthold'u bütünleyen kitap, 1940, 1963), **Edebiyat Araştırmaları** (1966), **Osmanlı Devletinin Kuruluşu** (Fransızcası: Paris 1935, Türkçesi: Ank. 1959), **Millî Tetebbü'ler Mecmûası** (1915), **Türkiyat Mecmûası** (1—6, 1931-1939), **Türk Hukuk ve İktisad Târihi Mecmûası** (1—2, 1931-1939); Türkçe İslâm Ansiklopedisi'nde yıllar yılı neşrettiği çok sayıda ve birçoğu büyük kitap değerinde makaaleler ve daha birçok kitaplarla muhtelif mecmûa, belleten ve gazetelerde çıkmış, çok sayıda ve aynı değerde makaaleler.

Bunların birçokları o eserlerdir ki bugün Türkiye'de onların tek bir sahifesini yazabilecek ilim ve sanat adamı bulmak kolay değildir.

★

Meşhur tabiiyye muallimi, edîb ve mütercim **Serâceddin Bey** anlatırdı. Bir târihte Almanya'dan İstanbul'a dönüyormuş. Kompartımanda iki Alman âlimini Türkoloji üzerinde bir münâkaşasına şâhit olmuş. Herbiri, kendi müddeâsının doğru olduğunu isbât için, durmaksızın Doğu ve Batı âlimlerinden réferance gösteriyorlar, âlim isimleri, kitap isimleri sayıyorlarmış. Birbirlerini inandırmaları mümkün olmuyor - muş. Nihâyet birisinin gözleri bir ışık gibi parlamış:

— **Evet, ama Köprülüzâde Fuad Bey de falan eserinde böyle söylüyor**, demiş. O zaman, karşısındaki, mağlûbiyeti, âdetâ sevinçle kabûl etmiş:

— **Köprülüzâde mi? Öyle ise sen haklısın!.**

cümlesini, bir problemin aydınlanmasından doğan, haklı bir sevinçle söylemiş.

★

İşte bunun içindir ki, bu büyük ilim âbidelerinin kıymet ve ehemmiyetini daha ilk anda **anlayan**, Batı ilim dünyâsında, **Fuad Köprülü** henüz 29-30 yaşlarında iken, onun ilmini, sanatını, hizmetini ve eserlerini övmek yolunda bir yarış başlamıştı. **Köprülü**'nün eserlerindeki çağlar ve kıt'alar ihâtâ eden enginlik Batı ilminde haklı bir hayranlık uyandırmıştı. **Türk Edebiyâtında İlk Mutasavvıflar** ve **Türk Edebiyâtı Târihi**, hem bu vasıfları hem de yazılış ve terkip sanatı bakımından, nevîlerinin üstün eserleri ilân edilmişti. Köprülü yine Avrupalılar tarafından, **Türkiye'de, Türkoloji araştırmalarının yorulmak bilmez kurucusu** diye vasıflandırılmış ve hayatta bulunduğu müddetçe, bütün dünyâda **Türkoloji**'nin merkez ülkesi ancak Türkiye olabilir kanâatine varılmıştı.

Fuad Bey, 1925'de Rus İlimler Akademisi muhâbir âzâlığına seçilmiştir. 1927'de Heidelberg Üniversitesi tarafından, kendisine fahrî doktorluk unvânı verilmiştir. 1929'da Çekoslovakya Şark Cemiyeti ve Alman Arkeoloji Enstitüsü muhâbir âzâlığına getirilmiştir. 1934'de Köröşi-Çoma Macar İlim Cemiyeti âzâsı olmuştur. 1937'de Atina Üniversitesi, 1929'da ise Paris Üniversitesi, kendisine merâsimle doktorluk diploması vermiştir. **Sorbon Üniversitesi'ne Türk bayrağı çektiren ilk Türk âlimi** de, böylelikle, **Fuad Köprülü**'dür. **Fuad Bey**, 1947'de Amerikan Müsteşrıkler Cemiyeti **Şeref âzâlığı**'na seçilmiş, 1959'da Amerikan Târih Kurumu'na da âzâ intihap olunmuştur.

Avrupalı âlimlerin **Fuad Köprülü** hakkındaki çok ciddî ve çok samimî takdir, tebrik ve övme yazılarından evvelce bahsettiğim için, burada o bahsi yalnız hatırlatmakla yetiniyorum. (Bkz. Nihad Sâmi Banarlı, **Avrupalı âlimler ve Fuad Köprülü**, MEYDAN, 9 ve, 16 Ağustos 1966, **Sorbonne'da Türk İlminin Bayrağı**, 23 Ağustos-1966; **Akademisiz Millet ve Köprülü** 13 Eylül-1966)

İşte bütün bunlar, güneş kadar aydınlıkken... O kadar ki bir zamanlar Edebiyat Fakültesi demek, **Fuad Köprülü** demekken... **Köprülü**, bu Fakültenin gerçek ilim yapmasını ve dünyâ ölçüsünde bir **otorite** tanınmasını sağlayan tek profesörken... Bu Fakültenin Türkiyat Enstitüsü'nü o kurmuş; çıkardığı Türkiyat Mecmûası'nı o dünyâya tanıtmışken... Bir kelime ile Türk ilmine dünyâ ölçüsünde itibar sağlamışken... bugün, esefle söylemek zorundayız ki Edebiyat Fakültemizde ne bir **Fuad Köprülü Dershânesi**, ne de bir **Fuad Köprülü Kürsüsü** vardır. Türk kültürüne hizmeti **Fuad Köprülü** ile mukaayese edilemiyecek bir şahsiyet olan **Ahmed Hamdi Tanpınar**'a dahî gösterilen kadirşinaslığın **Köprülü** için gösterilmemiş olması, tek kelime ile çok acıdır. Biz bu mevzûun bir buhran devresine rastlayarak ihmal edilmiş olmasını ancak düşünebiliyoruz. Yoksa, Fakültemizin meselâ en kıdemli ve kıymetli profesörü **Câferoğlu Ahmed Bey**'in bunu düşünmemiş olmasına ihtimâl veremeyiz. Ancak bir memlekete **Köprülü** gibi, dünyâ ölçüsünde hizmet etmiş hakikî bir profesörünü bu Fakültenin daha çok ihmâl etmesine gönlümüz râzı olamıyor. Fakültemizin, bu asîl vazifesini ergeç yerine getireceğine inanmak istiyoruz.

Meydan, sayı: 390, sayfa: 16 (1972)

Köprülü Mehmet Fuad

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

25 TEMMUZ 1992

Ord. Prof. Dr. FUAD KÖPRÜLÜ

TÜRK EDEBİYATI'NDA İLK MUTASAVVIFLAR

GEREKLİ SADELEŞTİRMELER VE BAZI NOTLARA İLAVELERLE YAYIMLAYAN

Dr. ORHAN F. KÖPRÜLÜ

DÖRDÜNCÜ BASIM

ANKARA — GAYE MATBAACILIK SANAYİİ — 1981

-Köprülü Mehmed Fuad

the marriage ceremony with ʿĀʾisha Sulṭān was celebrated in Muḥarram 1120/April 1708, it was still to be several years before the marriage was consummated.

Appointed again to Eğriboz in Djumādā II 1121/August 1709, he was summoned to Istanbul four months later (Ramaḍān 1121/December 1709) to consummate his marriage (Rāshid, iii, 311-2; cf. *ibid.*, iii, 317-8, however, where the consummation is said to have occurred in Muḥarram 1122/March 1710). He was made *beglerbegi* of Bosnia on 8 Shawwāl 1121/11 December 1709 but was then appointed to the command of Belgrade on 3 Dhu 'l-Ḳaʿda 1121/4 January 1710 (Rāshid, iii, 313; cf. Uzunçarşılı, *Osmanlı tarihi*, iv/2, Ankara 1959, 291, who dates this appointment on 17 Rabīʿ I 1122/16 May 1710). On 18 Rabīʿ II 1122/16 June 1710, Nuʿmān Pasha was elevated to the Grand Vizierate in the hope that he would be more resolute against the Russians and better able to handle the problem of the suppliant Swedish king, Charles XII, than his predecessor, Čorlulu ʿAlī Pasha, had been (see ʿALĪ PASHA ČORLULU; Akdes Nimet Kurat, *Isveç Kıralı Karl XII.'ın Türkiye'de kalışı ...*, Istanbul 1943, 227, 229); his appointment was met with general satisfaction. Despite a strong movement in the government to concentrate attention on the Black Sea and the Polish question, Nuʿmān Pasha, trying to maintain peace with Russia, contented himself with announcing simply that a large army would see the Swedish king to his own country in the spring (see Rāshid, iii, 327; Aḥmed Refīḳ, *Memālik-i ʿOthmāniyye'de Demirbash Sharl*, Istanbul 1332/1913-14, 30 ff.; A. N. Kurat, *op. cit.*, 232 ff.; idem, *XVIII. yüz yılbası Avrupa umumı harbinde Türkiye'nin tarafsızlığı*, in *Belleten*, vii, 1943, 268 ff.; Saint-Priest, *Mémoires*, 120-1).

Disappointed in his handling of both external and internal affairs, Aḥmed III removed Nuʿmān Pasha from the Grand Vizierate on 21 Djumādā II 1122/17 August 1710; he was subsequently appointed *muḥāfiẓ* of Eğriboz (*Silāḥdār dhaylı*; Rāshid, iii, 330-1. For a relation concerning his wish to resign from the Grand Vizierate, see Behdjetī, *Taʾrīkh-i sülāle-i Köprülü*). In the nine years before his death he held administrative and military positions continuously in various parts of the empire. He became *muḥāfiẓ* of Ćanea in Shawwāl 1122/December 1710, and of Ḳandiya in Dhu 'l-Ḳaʿda 1123/December 1711, while on 19 Shawwāl 1125/8 November 1713 he was given the *sandjaḳ* of Yanya (Ioánnina) as an *arpalık* (*Silāḥdār dhaylı*). The next year he was given the *eyālet* of Bosnia together with the military command of the Ḳaradagh [*q.v.*] area. While in this post he moved against the rebels of Ḳaradagh, who were receiving aid from the Venetians, hunted them down and drove those who escaped to take refuge with the Venetians (Shawwāl 1126/October 1714: Rāshid, iv, 22-3. For the decree sent to him about this problem, see Başvekalet arşivi, Ibnülemin, dâhiliye, 2411).

Following this success, he was moved to the command of Belgrade (January 1715: *Silāḥdār dhaylı*), where affairs were at a delicate stage; but under him, as in his predecessor's time, disorder in this frontier fortress increased, as did desertions from the local levies and the *ḳapıḳulu* soldiery. Dismissed because of this in Rabīʿ II 1127/April 1715, he was transferred to the governorship (*mutaṣarrıflık*) of the *sandjaḳs* of Ičil and Menteshe and given the task of following the activities of the bandits who were profiting from the absence on campaign of the viziers and *beglerbegi*s of Anatolia (Rāshid, iv, 237, 240 ff.). In Shawwāl 1128/September 1716 he was made *beglerbegi* and *muḥāfiẓ* of Cyprus (*Silāḥdār dhaylı*); and three months later he became commander (*serdār*) in Bosnia while retaining the governorship of Cyprus (for part of the firman of appointment, see Uzunçarşılı, *Osmanlı tarihi*, iv/2, 294, n. 1). During the period when the Austrians gained Belgrade (Ramaḍān 1129/August 1717), Nuʿmān Pasha beat back the enemy attack on Bosnia and forced the raising of the siege of Izvornik (October 1717). He remained active in the defense of Bosnia until after the signing of the Treaty of Passarowitz (22 Shaʿbān 1130/21 July 1718) (see Rāshid, iv, 383; and for a copy of a decree sent to him in mid-Ramaḍān 1130/August 1718, see Başvekalet arşivi, Ibnülemin, dâhiliye, 2436) and was then transferred at his own request to the governorship of Crete in Ramaḍān 1130/August 1718. Falling ill as soon as he reached the island, however, he died in Ḳandiya on 16 Rabīʿ I 1131/6 February 1719 and was buried beside the mosque of Fāḍıl Aḥmed Pasha.

Nuʿmān Pasha was accounted an honest and pious man of whom one author remarks that he would have been better suited to the office of *Shaykh al-Islām* than to that of Grand Vizier (Charles de Ferriol, *Correspondance du Marquis de Ferriol*, Antwerp 1870, 120). He is said to have taking nothing from the estates attached to the various offices he held, but rather to have met his expenses exclusively from the income of the estates which he had inherited from his father (Behdjetī).

Both his younger brothers and, of his sons, particularly Ḥāfiẓ Aḥmed Pasha (d. 1183/1769) made a mark in public life, as have other descendents of the family down to the present day [see KÖPRÜLÜ MEHMED FUAD].

Bibliography: For further details and a more complete bibliography, especially of archival materials, see *İA* art. *Köprülüler*, by M. Tayyib Gökbilgin, on which this article is largely based.

(M. TAYYIB GÖKBILGIN - R. C. REPP)

KÖPRÜLÜ, MEHMED FUAD, until 1934 KÖPRÜLÜZĀDE MEḤMED FUʾĀD (1890-1966), prominent Turkish scholar and the pioneer of Turkish studies in the modern sense in Turkey. Born in Istanbul, he was the son of Ismāʿīl Fāʾiz Bey, a civil servant, a descendant of the sister of the famous Ottoman grand vizier Köprülü Meḥmed Pasha [*q.v.*] who married Ḳıbleli Muṣṭafā Pasha, one-time vizier of Meḥemmed IV. His mother Khadīdja Khānım was the daughter of ʿĀrif Ḥikmet Efendi, a member of the *ʿulamāʾ* of Islimye in Rumeli (Sliven in present day Bulgaria). He was educated at Ayāspasha junior high school (*rüshdiyye*) and at Merdjān high school (*iʿdādī*) in Istanbul. Later, for two years he attended the School of Law (*Mekteb-i Ḥuḳūḳ*), which he left in 1909, but he was mainly self-taught. After teaching in various schools, he was appointed in 1913, with Ḍiyāʾ (Ziya) Gökalp's support, to the chair of Turkish literature in the University of Istanbul, vacant upon the resignation of Khālid Ḍiyāʾ [*q.v.*], a position which he kept until 1939. He also taught at the School (later Faculty) of Political Science (*Siyasal Bilgiler*) and in the Ankara Faculty of Arts (*Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi*) (where he covered Ottoman history and institutions). He served for eight months as under-secretary at the Ministry of Education in 1924 and was elected deputy from Kars in 1936. After 1939 he settled in Ankara and joined political life. In January 1946 he became one of the four

22 EYLÜL 1988

THE ENCYCLOPAEDIA OF ISLAM (New Edition), vol.5, 1979 Leiden, pp.

Turgut Akpınar
301.2956/AKP.T (121164)
İstanbul-2003.

3. Üzerinde En Fazla Durulan Selçuklu Tarihçilerimiz

Strohmeier, eserinde çeşitli münasebetlerle birçok tarihçimizin isminden bahsedip bazı münferid meselelerdeki fikir ve kanaatlerini, hükümlerini, özellikle tanınmış Batılı tarihçilerin tenkidlerinden faydalanarak, eleştirmişse de, bunların içinde aşağıda sayılacak olanlar üzerinde bilhassa uzun uzun durmuştur. Bunlardan Köprülü üzerinde duruşu, daha çok onun hakkında lehte hükümler vermek, bilgi vermek içindir. Diğer bazı Selçuk tarihçileri (Faruk Sümer gibi) üzerinde az duruşu kitabın amacı ile ilgilidir. Müellif, değerli Hocam Sümer'de kendi konusu bakımından tenkide şayan fazla birşey bulamamıştır. Bu da gerek Sümer, gerek benzeri isimlerin eserlerinde ilmi esaslardan ayrılma ve siyasi veya ideolojik fikirlere pek raslanamamasındandır.

Üzerinde ısrarlı şekilde durulmuş tarihçilerimiz:

Mehmed Fuad Köprülünün durumuna değindik.

Mükrimin Halil Yinanç (Anadoluculuk) akımına kapılması nedeniyle,

Osman Turan, Alpaslan Türkeş'in M. H. P.'sinin ideolojisine yakınlığı sebebiyle,

İbrahim Kafesoğlu, hemen tümüyle ilimden ziyade ideolojik fikirleri eserlerinde ve ders kitaplarında sergilemesi nedeniyle,

Mehmet Altay Köymen, özellikle "Halkçılık" Prensibini "Sınıfsız Toplum İddiası halinde Selçuklularda (Oğuzlarda) tatbike kalkışması ve benzeri fikirleri nedeniyle, hakkında uzun sahifeler ayrılmıştır. Yukarıda da değindiğimiz gibi, üzerinde uzun uzun durulması esas itibariyle, ilgili, tarihçinin lehinde bir durum değildir. Zira bir tarihçi siyasi ve ideolojik fikirlere ve kanaatlere, akımlara ne kadar çok yönelirse, ilimden, daha doğrusu ilmi tarafsızlıktan tarihi gerçeklerden o nisbette uzaklaşmış olacaktır. Şimdi sırasiyle adlarını saydığımız tarihçilerimiz hakkında kitabda dağılmış olarak söylenenleri kısaca, bir arada ve yapabildiğimiz kadariyle doğru nakletmeğe çalışalım.

a) M. Fuad Köprülü

Bu satırların yazarı, "genial tarihçimiz" Köprülü'ye duyduğu hayranlık sebebiyle Strohmeier'in onun hakkında yazdıklarını çok merak etmiş ve Köprülü için ayrılan uzunca açıklamalarda, siyasi ve ideolojik saplantılar yüzünden yapılmış tenkidler göremeyince, müellifin dikkatini takdir etmişti. Çünkü kanaatimizce Köprülü, ilmin haysiyetini herşeyin üstünde tutmuş büyük bir zekâ ise de ilim hayatında şüphesiz bazı yanılmalara düşmüştür. Fakat kendine daima ilmi objektifliği rehber almıştır. Bazı kimselerin onu alelade bir tarihçi ve özellikle Demokrat Parti'yi kuran dört kişiden biri, sonraki Dışişleri Bakanı gibi düşünmekte ve görmekte olduklarını, örnekleri ile bildiğimden biraz açıklama yapmak istiyorum.

Mercan İdadisini bitirdikten sonra Hukuk Fakültesine bir süre devam eden Köprülü, kendi ifadesine göre "burada öğrenebileceği birşey olmadığını görerek" Fakülteyi terketmiştir. Mesela benim de Hocam olan Batı'yı da Doğu'yu da bilen bir hukukçu olarak ün salmış bir bilginin "Kadılık" hakkındaki açıklamalarını, tarihçi gözüyle zaman içindeki birçok değişmeleri gözönüne almadan yapılmış gayrı ilmi izahlar olarak, nitelemiştir.[4]

Ziya Gökalp'ın dikkatini çeken bu keskin zekâlı, üstün yetenekli genç, onun İttihat Terakki içindeki nüfuzu sayesinde Darülfünun'da Müderrisliğe (Profesörlüğe) getirilmiştir. Daha henüz 23 yaşındadır. Fakat yüklendiği bu ağır görevin altında ezilmemiş bilakis kısa sürede birbiri ardına çıkardığı eserleriyle Dünya ilim âleminin de dikkatini ve takdirini kazanmış bir isim olmuştur. İşte bilen bilmeyenin lâfını çok ettiği Lise diplomalı, Köprülü sonradan Heidelberg, Sorbonne Üniversiteleri dahil birçok Üniversiteden fahri doktorluk ünvanını almış, Rus İlimler Akademisi dahil birçok önemli ilim kurumlarında muhabir üyelik sıfatını kazanmıştır.

Böyle bir ilim adamının, ilmî çalışmalarında bir takım peşin hükümler ve saplantılarla, ilmin tarafsızlık ilkesine gölge düşürmesi beklenemezdi.

4 "Kadı", *İslâm Ans.*

Halil İnalcık, Rönesans Avrupası: Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Diyalogunun Süreci, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2011.

İSAM DEV: 196563

130815 Mehmet

Türk "Hümanizmi"nin Kurucuları

Fuad Köprülü

Ziya Gökalp'in felsefesini benimseyen fikir arkadaşı Fuad Köprülü'nün 1924'te İstanbul Darülfünûnu'na bağlı olarak kurduğu *Türkiyat Enstitüsü*, yalnız dünyaca tanınmış bir Türkoloji merkezi haline gelmekle kalmamış, aynı zamanda Türk edebiyatı tarihi, Türk folkloru, Türk filolojisi alanlarında birçok değerli araştırmacının yetiştiği, eser verdiği bir merkez olmuştur. Enstitünün kuruluşundan, 1931 yılına kadar, 13 değerli eserle 6 önemli bilimsel eserin çevirisinin ve 1925-1934 arasında *Türkiyat Mecmuası*'nın altı cildinin yayınlandığını özellikle kaydetmek gerekir. Enstitü ve mecmua, kendisinden sonra bugüne kadar Türkoloji alanında değerli hizmetine devam etmektedir.[40]

Türk dilinin sadeleştirilmesi akımının başladığı tarihte Fransızca'dan birçok eserin çevrildiği tarihte, ilkin bir şair ve yazar olarak ortaya çıkan Köprülü, zamanla kendine özgü güçlü bir ilim dili yaratmıştır. İfadesinde açıklık ve kesinlik, anlam zenginliği ile bu dil filolojik anlamda güçlü bir bilim aracı haline gelmiş, ondan sonra yarım yüzyılda bilim adamlarının yazı dili olmuştur. Bugün bu dil, yeni yetişen kuşaklarca tamamıyla terk olunmuştur.